

Barcode - 2030020026515

Title - Gujaraathii Svayan Shiqs-ak Bhaaga 1

Subject - SOCIAL SCIENCES

Author -

Language - marathi

Pages - 203

Publication Year - 1955

Creator - Fast DLI Downloader

<https://github.com/cancerian0684/dli-downloader>

Barcode EAN.UCC-13

2 030020 026515

**UNIVERSAL
LIBRARY**

**OU
|
194793**

**UNIVERSAL
LIBRARY**

OUP—391—29-4-72—10,000.

OSMANIA UNIVERSITY LIBRARY

Call No. M371.425 Accession No. M2275

Author K96
कृष्णकवच, शशा वासन.

Title गुजराती स्वयं शिक्षण.

This book should be returned on or before the date last marked below.

मराठी भाषेतून गुजराथी विकण्यासाठी

गुजराथी
स्वयं—शिक्षक
[भाग १ ते ६]

Post Graduate Library
College of Arts & Commerce, O. U.

सौ. क्षमा वामन कुलकर्णी

[कु. मालती ह. रिसवडकर]

रामकृष्ण बुक डेपो

गिरगांव : मुंबई ४

प्रथमावृत्ति-१९५५

किंमत दोन रुपये

मुद्रक-श्री. मा. ह. पटवर्धन, संगम प्रेस लि.; ३८३ नारायण, पुणे २.
प्रकाशक-श्री. वि. र. बाम, रामकृष्ण बुक डेपो, गिरगांव, मुंबई ४.

प्रिय आमा यांचे स्मृतीस

—सौ. क्षमावहिनी

ह्रत

चालू काळांत निरनिराळ्या भाषांची माहिती असणें किती आवश्यक आहे हें सांगण्याची जरूर नाही. स्वभाषेचा अभिमान असावा. तिच्यांत प्रावीण्यहि मिळवावें. परंतु इतर भाषांविषयी उदासीन असण्याचे दिवस आतां संपले आहेत. उलट वेगवेगळ्या भाषांचें जितकें ज्ञान जास्त तितके त्या व्यक्तीला ज्ञानार्जनाचे मार्ग जास्त खुले आणि पर्यायानें जगांत पुढें येण्याला वावहि जास्तच. मराठी आपली मातृभाषा असल्यामुळें ती आपल्याला येतेच. इंग्रजी आपण स्वखुषीनें शिकतो. हिंदी राष्ट्रभाषाच असल्यामुळें हिंदी शिकणें भाग पडलें. मुंबई प्रांतांतल्या मराठी भाषिकांना अज्ञात अशा रहाता राहिल्या प्रमुख अशा कानडी व गुजराथी या दोनच भाषा. गुजराथी भाषेची माहिती करून देण्याचा मी ह्या पुस्तकांत प्रयत्न केला आहे.

वाचकाला व्याकरणाची थोडीशी माहिती आहे असें मी गृहीत धरलें आहे. वाक्यरचना दोन्ही भाषेंत अगदीं सारखी असल्यामुळें फक्त कांहीं सूचना तेवढ्या देऊन ठेवल्या आहेत.

यानंतर व्यावहारिक शब्दसंग्रह दिलेला आहे. नित्योपयोगी असे बरेचसे शब्द त्याच्यांत आहेत. थोडेसे व्याकरण व हे शब्द एवढे आल्यानंतर गुजराथी भाषा समजायला कांहींच हरकत नाही. यानंतर वाक्यसंग्रह आहे तो काळजीपूर्वक वाचल्यास असें लक्षांत येईल कीं, सुरवातीचीं वाक्ये अगदीं सार्धी, सोपीं व नेहमींच्या उपयोगाचीं असून नवशिक्यांना समजावीं एवढ्याकरितां शब्दशः भाषांतर करून दिलेलीं आहेत. या नंतरचीं मात्र बहुतेक सर्व अससल गुजराथी भाषेंत मोडतील अशीं आहेत. त्या ठिकाणीं मराठीचें अक्षरशः भाषांतर केल्यास अर्थाचा अनर्थ होण्याचा किंवा हास्यास्पद वाक्य होण्याचा संभव आहे. वरवर सारख्या दिसणाऱ्या शब्दांच्या अर्थांतला फरकहि या संग्रहांत दाखविला आहे. कांहीं ठिकाणीं एका मराठी अर्थाला गुजराथींत दोन वेगवेगळे शब्द आहेत. कांहीं ठिकाणीं याच्या उलटही परिस्थिती आहे. दोन्हींची उदाहरणे घेतलीं

(२)

आहेत. लक्षांत ठेवण्याजोग्या शब्दसंग्रहांत आणखी कितीतरी शब्द घालता येतील. परंतु विस्तार भयास्तव मी हात आवरला आहे. 'व्यावहारिक गुजराथी' ह्या भागाचं प्रयोजन सहजच लक्षांत येण्यासारखं आहे. भाषांतरित उतान्यांत भाषांतर कसें असावे हें दाखविले असून, ह्याच उतान्यांवरून थोडीशी अवांतर माहिती देण्याचाहि हेतु आहे. पत्रलेखनांत नोकरीसाठी कराव्या लागणाऱ्या अर्जांच्या नमुन्याव्यतिरिक्त इतर बहुतेक सर्व प्रमुख प्रकार घेतलेले आहेत. सांप्रदायिक वाक्यांश व म्हणी यामध्ये मराठीला शक्यतो समन्वयार्थक गुजराथीत दिलेले आहेत. कांहीं ठिकाणी त्या अर्थाचें गुजराथी वाक्य घेतलें आहे व अगदीं क्वचित् निव्वळ अर्थहि दिलेला आहे. दोनचार ठिकाणी समन्वयार्थक वाक्ये जरा उशीरां आठवल्यामुळे पूर्वाचीच कायम ठेवावी लागली आहेत. येथूनच आधीं गुजराथी व त्याचं मराठी हा प्रकार सुरूं होतो. कारण आता वाचकाला गुजराथी येऊं लागलेलें असतें. अखेरच्या शब्दसंग्रहांत पुष्कळच शब्द आहेत. पैकीं कांहीं शब्द दोन्ही भाषेत सारखेच आहेत परंतु त्यांत लिंगभेद आहेत आणि एवढ्याच-करितां ते घेतले आहेत.

हें पुस्तक लिहितांना मी इतर अनेक पुस्तकांची मदत घेतली आहे. उतारे थोडाफार फरक करून दुसऱ्या लेखकांचेच घेतले आहेत. त्या सर्वांची परवानगी न घेतांच मी हें सर्व केले आहे. त्या त्या लेखकांची मी क्षमा मागतें.

हें पुस्तक वाचकांचें हातीं देतांना खरे म्हणजे मला खूप आनंद व्हावयास पाहिजे होता. परंतु तसें होत नाहीं. कारण ह्या पुस्तकाची अत्यंत उत्सुकतेनें वाट पहाणारे माझे दीर थोड्याच दिवसांपूर्वी आम्हांला एकाएकी सोडून गेले. त्यांच्या स्मृतीनें अंतःकरण भरून येत आहे. अस्तु.

रामदास नवमी
शके १८७६
१६-२-५५

सौ. क्षमा वामन कुळकर्णी

अनुक्रमणिका

पृष्ठ

खंड १ ला—

घडा १ ला	गुजराथी लिपी.	१
घडा २ रा	अंक.	३
घडा ३ रा	संख्या.	८

खंड २ रा—

	व्याकरण.		
घडा १ ला	नाम.	९
घडा २ रा	लिंग.	१०
घडा ३ रा	वचन.	१४
घडा ४ था	विभक्ति.	१७
घडा ५ वा	क्रियापद.	२३
घडा ६ वा	वर्तमानकाळ.	२५
घडा ७ वा	भूतकाळ.	२७
घडा ८ वा	भविष्यकाळ.	२९
घडा ९ वा	मिश्रकाळ.	३०
घडा १० वा	अर्थ.	३१
घडा ११ वा	प्रयोग.	३३
घडा १२ वा	प्रेरक.	३४
घडा १३ वा	सर्वनाम.	३७
घडा १४ वा	विशेषण.	४०
घडा १५ वा	अव्यय.	४२
घडा १६ वा	कृतंत.	४५
घडा १७ वा	साधित शब्द.	४७
घडा १८ वा	वाक्य-विचार.	५२

खंड ३ रा—

	शब्दसंग्रह (व्यावहारिक)		
(१)	क्रियापद.	५५
(२)	अव्यय.	६१

(३) आजार.	६३
(४) ऋतु आणि काल.	६४
(५) औषधें.	६४
(६) कुटुंबे.	६५
(७) खाद्य पदार्थ.	६६
(८) गृहवाचक.	६७
(९) तिथि, वार, माहिने, दिशा.	६८
(१०) धंदे.	७०
(११) पत्ते.	७०
(१२) पशु.	७१
(१३) पक्षी.	७२
(१४) बारीक जीवजंतु व कीटक.	७२
(१५) फळें व सुका मेवा.	७३
(१६) भाज्या.	७४
(१७) भांडीं व घरांतील इतर सामान.	७५
(१८) इतर वनस्पती.	७७

खंड ४ था—

वाक्यसंग्रह.	७९
व्यावहारिक गुजराथी.	८५
भाषांतरित उतारे.	९६

खंड ५ वा—

पत्रलेखन.	१०७
सांप्रदायिक वाक्यांश.	११७
सांप्रदायिक वाक्प्रचार.	१२३

खंड ६ वा—

शब्दसंग्रह.	१३०
-------------	-------	-----

१

धडा १ ला

गुजराथी लिपी

मराठीची लिपी देवनागरी आहे. तींत ५२ अक्षरें आहेत. गुजराथी लिपी वेगळी आहे. अक्षरें मात्र तितकींच असतात.

स्वर (स्वर)

मराठी— अ आ इ ई ऊ ऋ ए ऐ ओ औ अं अः

गुजराती— अ आ ध धं उ उ ऋ ऐ औ अं अः

व्यंजनें (व्यंजने)

मराठी—	क	ख	ग	घ	ङ
गुजराती—	क	ख	ग	घ	ङ
मराठी—	च	छ	ज	झ	ञ
गुजराती—	च	छ	ज	झ	ञ
मराठी—	ट	ठ	ड	ढ	ण
गुजराती—	ट	ठ	ड	ढ	ण
मराठी—	त	थ	द	ध	न
गुजराती—	त	थ	द	ध	न
मराठी—	प	फ	ब	भ	म
गुजराती—	प	फ	ब	भ	म

(२)

मराठी—	य	र	ल	व	श	
गुजराती—	य	र	ल	व	श	
मराठी—	ष	स	ह	ळ	क्ष	त्रं
गुजराती—	ष	स	ह	ण	क्ष	स

ऋ लृ व लृ या स्वरांचा आणि ङ ज या व्यंजनांचा उपयोग क्वचित्च
होतो.

बाराखडी (बारापडी)

स्वर	खणेचें नांव
आ	। काना (अतो)
अ	ि ँह्रस्व इकार (इस्व अण्णु)
इ	ी दीर्घ इकार (दीर्घ अण्णु)
उ	ु ँह्रस्व उकार (उस्व वरडु)
ऊ	ू दीर्घ उकार (दीर्घ वरडु)
ऋ	ॠ ऋकार (ऋकार)
ॠ	ॠ मात्रा (अेक मात्रा)
ॡ	ॡ दुमात्रा (अे मात्रा)
ओ	ो काना मात्रा (अतो मात्रा)
औ	ौ काना दुमात्रा (अतो अे मात्रा)
अं	ं अनुस्वार (अनुस्वार)
अः	ः विसर्ग (विसर्ग)

मराठी—	क	का	कि	की	कु	कू	के	कै	को	कौ	कं	कः
गुजराती—	क	का	कि	की	कु	कू	के	कै	को	कौ	कं	कः

या प्रमाणेंच सर्व बाराखड्या असतात.

(३)

धडा २ रा

अंक (आंक)

मराठी अंक	गुजराथींत म्हणण्याची पद्धति	गुजराथी उच्चार	गुजराथी अंक
१	एकडे एक	एक	१
२	बगडे बे	बे	२
३	तगडे त्रण	त्रण	३
४	चोगडे चार	चार	४
५	पांचडे पांच	पांच	५
६	छगडे छ	छ	६
७	सातडे सात	सात	७
८	आठडे आठ	आठ	८
९	नवडे नव	नव	९
१०	एकडेमीडे दस	दस	१०
११	बेऊ एकडे अगियार	अगियार	११
१२	एकडे बगडे बार	बार	१२
१३	एकडे तगडे तेर	तेर	१३
१४	एकडे चोगडे चौद	चौद	१४
१५	एकडे पांचडे पंदर	पंदर	१५
१६	एकडे छगडे सोळ	सोळ	१६
१७	एकडे सातडे सत्तर	सत्तर	१७
१८	एकडे आठडे अठार	अठार	१८
१९	एकडे नवडे ओगणीस	ओगणीस	१९
२०	बगडे मीडे वीस	वीस	२०
२१	बगडे एकडे एकवीस	एकवीस	२१
२२	बेऊ बगडे बावीस	बावीस	२२
२३	बगडे तगडे तेवीस	तेवीस	२३

मराठी :अंक	गुजराथी म्हणण्याची पद्धति	गुजराथी उच्चार	गुजराथी अंक
२४	बगडे चोगडे चोवीस	चोवीस	२४
२५	बगडे पांचडे पच्चीस	पच्चीस	२५
२६	बगडे छगडे छव्वीस	छव्वीस	२६
२७	बगडे सातडे सत्त्यावीस	सत्त्यावीस	२७
२८	बगडे आठडे अठ्यावीस	अठ्यावीस	२८
२९	बगडे नवडे ओगणत्रीस	ओगणत्रीस	२९
३०	तगडे मींडे त्रीस	त्रीस	३०
३१	तगडे एकडे ऐकत्रीस	ऐकत्रीस	३१
३२	तगडे बगडे बत्रीस	बत्रीस	३२
३३	बेऊ तगडे तेत्रीस	तेत्रीस	३३
३४	तगडे चोगडे चोत्रीस	चोत्रीस	३४
३५	तगडे पांचडे पांत्रीस	पांत्रीस	३५
३६	तगडे छगडे छत्रीस	छत्रीस	३६
३७	तगडे सातडे साडत्रीस	साडत्रीस	३७
३८	तगडे आठडे आडत्रीस	आडत्रीस	३८
३९	तगडे नवडे ओगणचालीस	ओगणचालीस	३९
४०	चोगडे मींडे चालीस	चालीस	४०
४१	चोगडे एकडे एकतालीस	एकातालीस	४१
४२	चोगडे बगडे बेतालीस	बेतालीस	४२
४३	चोगडे तगडे तेंतालीस	तेंतालीस	४३
४४	बेऊ चोगडे चुंवालीस	चुंवालीस	४४
४५	चोगडे पांचडे पिस्तालीस	तिस्तालीस	४५
४६	चोगडे छगडे छेंतालीस	छेंतालीस	४६
४७	चोगडे सातडे सुडतालीस	सुडतालीस	४७
४८	चोगडे आठडे अडतालीस	अडतालीस	४८
४९	चोगडे नवडे ओगणपचास	ओगणपचास	४९

मराठी अंक	गुजराथी म्हणण्याची पद्धति	गुजराथी उच्चार	गुजराथी अंक
५०	पांचडे मीडे पचास	पचास	५०
५१	पांचडे एकडे एकावन	एकावन	५१
५२	पांचडे बगडे बावन	बावन	५२
५३	पांचडे तगडे तेपन	तेपन	५३
५४	पांचडे चोगडे चोपन	चोपन	५४
५५	बेऊ पांचडे पंचावन	पंचावन	५५
५६	पांचडे छगडे छप्पन	छप्पन	५६
५७	पांचडे सातडे सत्तावन	सत्तावन	५७
५८	पांचडे आठडे अठ्ठावन	अठ्ठावन	५८
५९	पांचडे नवडे ओगणसाईठ	ओगणसाईठ	५९
६०	छगडे मीडे साईठ	साईठ	६०
६१	छगडे एकडे एकसठ	एकसठ	६१
६२	छगडे बगडे बासठ	बासठ	६२
६३	छगडे तगडे तेंसठ	तेंसठ	६३
६४	छगडे चोगडे चोसठ	चोसठ	६४
६५	छगडे पांचडे पांसठ	पांसठ	६५
६६	बेऊ छगडे छांसठ	छांसठ	६६
६७	छगडे सातडे सडसठ	सडसठ	६७
६८	छगडे आठडे अडसठ	अडसठ	६८
६९	छगडे नवडे अगन्योसित्तेर	अगन्योसित्तेर	६९
७०	सातडे मीडे सित्तेर	सित्तेर	७०
७१	सातडे एकडे इकोतेर	इकोतेर	७१
७२	सातडे बगडे बोंतेर	बोंतेर	७२
७३	सातडे तगडे तोंतेर	तोंतेर	७३
७४	सातडे चोगडे चुंवोतेर	चुंवोतेर	७४
७५	सातडे पांचडे पंचोतेर	पंचोतेर	७५

मराठी अंक	गुजराथी म्हणण्याची पद्धति	गुजराथी उच्चार	गुजराथी अंक
७६	सातडे छगडे छोतेर	छोतेर	७६
७७	बेऊ सातडे सित्तोतेर	सित्तोतेर	७७
७८	सातडे आठडे इठोतेर	इठोतेर	७८
७९	सातडे नवडे अगन्याएंशी	अगन्याएंशी	७९
८०	आठडे मीडे एंशी	एंशी	८०
८१	आठडे एकडे एक्याशी	एक्याशी	८१
८२	आठडे बगडे ब्याशी	ब्याशी	८२
८३	आठडे तगडे त्र्याशी	त्र्याशी	८३
८४	आठडे चोगडे चोन्याशी	चोन्याशी	८४
८५	आठडे पांचडे पंचाशी	पंचाशी	८५
८६	आठडे छगडे छाशी	छाशी	८६
८७	आठडे सातडे सत्त्याशी	सत्त्याशी	८७
८८	बेऊ आठडे अठ्याशी	अठ्याशी	८८
८९	आठडे नवडे नेव्याशी	नेव्याशी	८९
९०	नवडे मीडे नेऊ	नेऊ	९०
९१	नवडे एकडे एकाणुं	एकाणुं	९१
९२	नवडे बगडे बाणुं	बाणुं	९२
९३	नवडे तगडे त्राणुं	त्राणुं	९३
९४	नवडे चोगडे चोराणुं	चोराणुं	९४
९५	नवडे पांचडे पंचाणुं	पंचाणुं	९५
९६	नवडे छगडे छन्नु	छन्नु	९६
९७	नवडे सातडे सत्ताणुं	सत्ताणुं	९७
९८	नवडे आठडे अठ्ठाणुं	अठ्ठाणुं	९८
९९	बेऊ नवडे नव्वाणुं	नव्वाणुं	९९
१००	एकडे बे मीडे सो	सो	१००

(७)

मराठी	गुजराथी उच्चार	मराठी	गुजराथी उच्चार
७५	पोणोसो	९९।।।	पोणीसो
१२५	सवासो	१५०	दोढसो
१७५	पोणाबसो	१९९।।।	पोणीबसो
२००	बसो	१३५७	एक हजार, त्रणसो, सतावन.
१२३४५	बार हजार, त्रणसो, पिस्तालीस.		
२४६८१०	बे लाख , छेंतालीस हजार, आठसो, दस.		
२४६८६४२	चोवीस लाख, अडसठ हजार, छसो, बेंतालीस.		
१२३४५१२३	एक करोड, त्रेवीस लाख, पिस्तालीस हजार, एकसो, त्रेवीस.		

क्रमवाचक

मराठी	गुजराथी	मराठी	गुजराथी
पहिला	पडेथे।	सातवा	सातमे।
दुसरा	धीजे	आठवा	आठमे।
तिसरा	त्रीजे	नववा	नवमे।
चौथा	येथे	दहावा	दसमे।
पांचवा	पांथमे।	अकरावा	अगियारमे।
सहावा	छठे।	बारावा	बारमे।

आवृत्तिवाचक

मराठी	गुजराथी	मराठी	गुजराथी
एकदा	येकवार	दुप्पट	येगळुं
दोनदा	येव २	तिप्पट	त्रयुगळुं
शंभरदा	सोवार	चौपट	चारगळुं

(८)

संख्या मोजण्याची पद्धति

मराठी	गुजराथी	मराठी	गुजराथी
एकम्	એકમ	अब्ज	અબજ
दहम्	દશક	खर्व	ખર્વ
शतम्	શતક, સો	महापद्म	મહાપદ્મ
सहस्र	હજાર	शंकु	શંકુ
दशसहस्र	દસહજાર	जलधि	જલધિ
लक्ष	લાખ	अंत्य	અંત્ય
दशलक्ष	દસ લાખ	मध्य	મધ્ય
कोटी	કરોડ	परार्ध	પરાર્ધ
दशकोटी	દસ કરોડ		

२

व्याकरण

धडा १ ला

नाम

नामाचे तीन प्रकार आहेत. (१) विशेष नाम, (२) सामान्य नाम आणि (३) भाववाचक नाम.

विशेष नामः—याला गुजरार्थीत 'संज्ञावाचक नाम' असेही म्हणतात. विशेष नामाचे 'स्थलवाचक' आणि 'मनुष्यवाचक' असे दोन प्रकार आहेत.

स्थलवाचक—मुंबई, वडोदरा, सुरत, तापी, नर्मदा, हिमालय, विंध्य, अशिया, युरोप, वगैरे.

मनुष्यवाचक—प्रमोद, विनोद, मगनलाल, छगनलाल, सुधा, कान्ता, शांता वगैरे.

सामान्यनामः—याचेही तीन प्रकार आहेत. 'जातिवाचक', 'द्रव्यवाचक' व 'समूहवाचक'.

जातिवाचक—डाही, घोडी, गाय, कागडे, पुरशी, नदी, पर्वत, धर.

द्रव्यवाचक—धडे, सोनु, चांदी, गोण, धी, दुध, पाणी, आंबरी.

समूहवाचक—लश्कर, मेदनी, टोणू, कुमणो, नूथ, दुकडी.

भाववाचक—भीडाश, कडवाश, ललाच, सव्याच, चिडाश, गणपणु, यतुराध, घोणाश, अडिसा, व्हाध, मिनाश, कडापणु.

(१०)

भाववाचक नामाचे प्रत्यय—आश, आध, पण, पणुं, आणु, प, पो, ता,
अ, ध, गी वगैरे आहेत.

उदा.:—आटुं-आटाश, लडुं-लडाध, धरुं-धडपण, उदार-उदारपणुं,
नीयुं-नीयाण, मोटुं-मोटप, अनुकूल-अनुकूलता, गुरु-गौरव,
नादान-नादानी, मांडुं-मांडगी

नामावरून भाववाचक—प्रत्यय त्व, आर्ध, य.

उदा.:—स्त्री-स्त्रीत्व, शेठ-शेठाध, सुजन-सौजन्य.

क्रियापदावरून भाववाचक नाम-प्रत्यय अन, आव, णु, णुं, आट, आप.

उदा.:—भणवुं-भणन, यडवुं-यडाव, गुंयववुं-गुंयवणु, गभरावुं-गभराट,
भेसवुं-भेसाणुं (बसकर-बैठक) भेण-भेणाप.

अभ्यास

खालील नामें कोणत्या प्रकारचीं आहेत तें सांगा—
अग्नि, शोधक, स्मृति, मन, क्षमा, पृथ्वी, वहेंयणी, शूर, मृत्यु, संध,
श्रम, पिरामिड, जमझण, सोफ्टीस, डाक्यो, कवि, मरी, जमभू.

खालील शब्दांवरून भाववाचक नामे करा.—
गीडुं, नरम, मर्द, योडण्यु, शाणो, लडुं, सायुं, उंडुं, मोणुं,
कुशाण, दुष्ट, मुनि, सपाट, ताणुं, सती, माणुस, शूर, गावुं, ठाणुं,
कडेवुं, याडवुं, यमडवुं, दणवुं.

घडा २ रा.

लिंग (जाति)

लिंगाला गुजरार्थात जाति म्हणतात. मराठीप्रमाणेंच गुजरार्थात पुल्लिंग,
स्त्रीलिंग व नपुंसकलिंग अशा तीन प्रकारचीं लिंगें असतात. त्यांना अनुक्रमें
नरजाति, नारीजाति व नान्यतरजाति असें म्हणतात.

पुल्लिंगः—सर्वसाधारणपणें सर्व ओकारान्त शब्द किंवा ज्यांना 'केवो' नें प्रश्न केला जातो तीं नामें पुल्लिंगी समजावीत.

उदा.ः—धोडे, छोडरो, पाडे, वछेरो, यण्णियो, रोटयो, पाटयो, लोयो, वछेरो.

अपवादः—अकारान्त पु.—उं'दर, पत्थर, द्विस, पु३ष, पग, रोग.

आकारान्त पु.—राज, देवता (विस्तव), वा (वात).

इकारान्त पु.—डाथी, कवि, घोषी, वाधरी, धणी.

उकारान्त पु.—धउं', लाडु, शत्रु, वायु.

स्त्रीलिंगः—सर्वसाधारणपणें सर्व इकारान्त शब्द किंवा ज्यांना 'केवी' नें प्रश्न केला जातो तीं नामें स्त्रीलिंगी समजावीत.

उदा.ः—योपडी, टोपी, पिलाडी, विण्णी, गरमी, वाडी, गाडी, पूंछडी.

अपवादः—अकारान्त स्त्री—साकर, भूछ, पूंठ, रात, वात, दीवेट.

आकारान्त स्त्री—आधा, सज्ज, दया, आशा, काया, माया.

उकारान्त स्त्री—सासु, वडु, वस्तु, धातु, णु.

एकारान्त स्त्री—रेखे, डरेडे.

ओकारान्त स्त्री—जणे, जे, (संवय) गणे.

नपुंसकलिंगः—सर्वसाधारणपणें उकारान्त शब्द किंवा ज्यांना 'केवुं' नें प्रश्न केला जातो तीं नामें नपुंसकलिंगी समजावीत.

उदा.ः—पशु, रे, लीं'यु, छापरं, वां'दरं, गाडुं, डाडकुं आंसुं.

अपवादः—अकारान्त नपुं.—उं'ट, धर, गाम, आड, नाक, मन.

आकारान्त नपुं.—वडोदरा, गोधरा, सादरा.

इकारान्त नपुं.—मुं'अर्ध, धी, पाणी, दडी, भोती, थी.

ओकारान्त नपुं.—भे.

पुल्लिंगाच्या अन्त्य ओकाराचा इकार किंवा उकार केल्यानें त्या शब्दांची अनुक्रमें स्त्रीलिंगी किंवा नपुंसकलिंगी रूपें होतात.

उदा.ः—	पुल्लिंगी	स्त्रीलिंगी	नपुंसकलिंगी
	धोडे	धोडी	धोडुं
	वां'दरे	वां'दरी	वां'दरं

(१२)

पुल्लिगी

पिलाडे

पुकरे

स्त्रीलिङ्गी

पिलाडी

पुकरी

नपुंसकलिङ्गी

पिलाडुं

पुकरं

कांहीं नामांना फक्त दोनच लिंगे असतात.

उदा.:—

पु.

स्त्री.

पु.

स्त्री.

डाडा

डाडी

माभा

माभी

रोटले

रोटली

प्राहणु

प्राहणी

पाडे

पाडी

कांहीं नामें फक्त पुल्लिङ्गीच आहेत.

उदा.:—पुडियो, धरीओ, धरवाणे, डायभो, आयले वगैरे.

कांहीं नामें पुल्लिङ्ग, स्त्रीलिङ्ग दोन्ही लिंगांत कायम रहातात.

उदा.:—वपत, विधि, या, शोध, मतलप, तपास.

कांहीं पुल्लिङ्गी नामांचें स्त्रीलिङ्गी शब्द निराळेच आहेत.

उदा.:—

पु.

स्त्री.

पु.

स्त्री.

पुरुष

स्त्री

पुप

मा

भोर

ढेल

वर

वहु

ससरो

सासु

भाध

भेन

आयले

गाय

भाध

भोणध

पाडे

भेस

कांहीं पुल्लिङ्गी नामांना आ, इ, अण, ऐण, डी, आणी, किंवा णी हे प्रत्यय लावल्याने त्यांचें स्त्रीवाचक शब्द होतात.

उदा.:— प्रत्यय आ—

प्रत्यय आणी—

प्रत्यय णी—

पु.

स्त्री.

पु.

स्त्री.

पु.

स्त्री.

प्राण

प्राणा

गोर

गोराणी

चंडाण

चंडाणी

शिक्षक

शिक्षिका

धणी

धणीयाणी

प्रिय

प्रिया

शेठ

शेठाणी

कित्येक नामांचें अर्थपरत्वे लिंग बदलतें.

नाम	पुल्लिगी	स्त्रीलिंगी
याद	पद्धति	वर्तन
राव	राजा	तक्रार
भोण	पेढ	शोध
वार	वार (सोम, मंगळ इ.)	वेळ
धातु	धातु (व्याकरणांतील)	धातु (खनिज पदार्थ)
भात	भात (शिजलेले तांदूळ)	प्रकार (तच्हा)

खालील नामांचे लिंग ओळखा व बदला.

वर, डांत, डांटः पटेल, धांयी, भाध, सोनी, मोर, शिक्षक, पिशाच, नाग, आण, देव, शिष्य, पाडो, मोयी, हुन्नम.

धडा ३ रा

वचन (वचन)

गुजरार्थांत मराठीप्रमाणेच दोन वचने आहेत. एकवचन आणि अनेकवचन यांना अनुक्रमे ऐकवचन आणि अहुवचन असें म्हणतात. सर्वसाधारणपणें नामाच्या एकवचनास ' ऐ। ' प्रत्यय लावल्याने त्याचें अनेकवचन होते. हा प्रत्यय फक्त जोडला जातो. अंत्यस्वरार्शा त्याचा शुद्ध संधि होत नाहीं.

उदा.:-	एकवचन	अनेकवचन	एकवचन	अनेकवचन
	राज	राजऐ।	माता	माताऐ।
	ये।पडी	ये।पडीऐ।	दीकरी	दीकरीऐ।

अकारान्त नामें—अंत्य स्वराचा ओ होतो, किंवा मूळरूपच रहातें.

उदा.:-

माणस-माणसो, माणस,
वात-वातो.
दर-दर.

धर-धरो, धर.
अणद-अणदो, अणद.

आकारान्त, ईकारान्त व ऊकारान्त स्त्रीलिङ्ग आणि पुल्लिङ्ग नामांना अंत्य स्वराशीं सांधे न होतांच 'ओ' प्रत्यय लागतो.

उदा.:—

राज्-राज्ये

राणी-राणीये

कथा-कथाये

भाणी-भाणीये, भाणी

शत्र-शत्रुये, शत्रु

धातु-धातुये, धातु

उकारान्त नपुंसकलिङ्गी नामांचें अनेकवचन आकारान्त होतें व त्यापुढें 'ओ' हा विकल्पानें लागतो.

उदा.:—

धंङु-धंङां, धंङांये

माथुं-माथां, माथांये

छाप३ं-छापरां, छापरांये

पक३ं-पकरां, पकरांये

एकारान्त, ऐकारान्त आणि ओकारान्त हीं नामें उभयवचनीं सारखांच रहतात.

ओकारान्त पुल्लिङ्ग नामाच्या अन्त्य 'ओ' चा 'आ' केल्यानें त्यांचें अनेकवचन होतें. तदनंतर त्याला अनेकवचनाचा 'ओ' प्रत्यय विकल्पानें लावावा.

उदा :—

छोकरे-छोकरा, छोकराये

घोडा-घोडा, घोडाये

दोटा-दोटा, दोटाये

ओकारान्त स्त्रीलिङ्गी व नपुंसकलिङ्गी नामांना अनेकवचनाचा प्रत्यय लागत नाही.

उदा.:— धी-धी

भेां-भेां

समूहवाचक व द्रव्यवाचक नामें नेहमीं एकवचनींच रहातात.

उदा.:— धी, पाणी, देवता, आंड, जूथ, भेदनी.

परंतु द्रव्यवाचक नाम जेव्हां निरनिराळे प्रकार दर्शवितें तेव्हां त्याचें अनेकवचन होतें.

उदा.:— तेशे धाटधाटनां पाणी पीधां छे.

अणीआ, झांझां, डेसरीयां, लज्ज, मान, वभाएु, लाड वगैरे नामें नेहमीं अनेकवचनींच रहातात.

विशेष व भाववाचक नामें एकवचनींच वापरलीं जातात.

कोणा व्यक्तीस मान द्यावयाचा असेल तेव्हां त्या व्यक्तिनामाचा अनेकवचनी प्रयोग होतो.

उदा.:-

नेताणु आल्या.

पंडीत नेहरे धंज्जंडनी सकरे गया.

पूज्य आपुणु आ प्रभाशुं भोवता.

महेताणु भोडा आल्या.

स्त्रियांना बहुमान द्यावयाचा झाल्यास नपुंसकलिङ्गी अनेकवचनी प्रयोग होतो.

उदा.:-

डाडी गयां.

भासी भांदा पड्या.

महाराणी अटकमंड गयां.

विशेषनामें एकवचनींच असतात. पण जतीवाचक प्रमाणें त्यांचा उपयोग झाल्यास वाक्याचा प्रयोग अनेकवचनी होतो.

उदा.:- अेवा भोहनज्ञाद तो छप्पन ज्ञेया.

अभ्यास

खालील वाक्यांतून नामें शोधून काढून त्यांचें लिंग व वचन सांगा. आणि नंबर बदलून पुन्हा लिहा.

- (१) गर्ध साद आपुजरी अने ज्जर सारी थर्ध हती.
- (२) आंभ, झान, भोां, ने हांत स्वच्छ राभवां ज्ञेर्ध अे,
- (३) कुतराअे ठेलनां पींछां वींभी नाभ्यां.
- (४) झोणसो, दोभंड, सिधव, सोनुं, क्लाधं वगैरेने अनीज हडे छे.
- (५) गाय, अकरो, अंठ, गर्धेडां, कुंतरां ने घेयां अे पाणवा लायक ज्ञनवर छे.

(१७)

धडा ४ था

विभक्ति (विभक्ति)

मराठीप्रमाणेंच गुजरार्थींतही आठ विभक्ति आहेत.

प्रथमा	पडेक्षी	प्रत्यय नाही	कर्ता
द्वितीया	णीञ्	(ने), किंवा प्रत्यय नसतो.	कर्म
तृतीया	त्रीञ्	(ऐ), (वडे)	कर्ता, करण
चतुर्थी	येथी	(ने)	संप्रदान
पंचमी	पांयमी	(थी), (थडी)	अपादान
षष्ठी	छठी	(नो, नी, नुं), (ना, नां)	संबंध
सप्तमी	सप्तमी	(मां), (ऐ)	अधिकरण
संबोधन	संबोधन	सामान्य रूप	संबोधन

अकारान्त पुल्लिङ्ग-पग (पाय)

पग	यगो	पगथी, थडी	पगोथी-थडी
पग, पगने	पगोने	पगनो-नी-नुं	पगोना-नां
पगे, पगवडे	पगोऐ, पगोवडे	पगमां, पगे	पगोमां
पगने	पगोने		

आकारान्त पुल्लिङ्ग-वक्ता (वक्ता)

वक्ता	वक्ताओ	वक्ताने	वक्ताओने
वक्ता, वक्ताने	वक्ताओ,	वक्ताथी-थडी	वक्ताओथी-थडी
	वक्ताओने	वक्तानो-नी-नुं	वक्ताओना-नां
वक्ताओ, वडे	वक्ताओऐ-वडे	वक्तामां-ऐ	वक्ताओमां-ने

इकारान्त पुल्लिङ्ग-कवि (कवि)

कवि	कविओ	कविथी-थडी	कविओथी-थडी
कवि-ने	कविओ-ने	कविनो-नी-नुं	कविओना-नां
कविओ-वडे	कविओऐ-वडे	कविमां-ऐ	कविओमां-ऐ
कविने	कविओने		

(૧૮)

ઉકારાન્ત પુલ્લિંગ-શત્રુ (શત્રુ)

શત્રુ	શત્રુઓ	શત્રુથી-થકી	શત્રુઓથી-થકી
શત્રુ-ને	શત્રુઓ-ને	શત્રુનો-ની-નું	શત્રુઓના-નાં
શત્રુએ-વડે	શત્રુઓએ-વડે	શત્રુમાં-એ	શત્રુઓમાં-એ
શત્રુને	શત્રુઓને		

ઓકારાન્ત પુલ્લિંગ-ઘોડો (ઘોડા)

ઘોડો	ઘોડાઓ	ઘોડાથી-થકી	ઘોડાઓથી-થકી
ઘોડો-ઘોડાને	ઘોડાઓ-ઓને	ઘોડાનો-ની-નું	ઘોડાના-નાં
ઘોડે-ઘોડાએ- ઘોડાવડે	ઘોડાએ-ઓએ- ઓવડે	ઘોડામાં-એ	ઘોડાઓના-નાં ઘોડામાં-એ
ઘે ડાને	ઘોડાઓને-ઘોડાને		ઘોડાઓમાં-એ
ઘોડાથી-થકી	ઘોડાથી-થકી		

અકારાન્ત સ્ત્રીલિંગ-આંખ (ઢોળા)

આંખ	આંખો	આંખથી-થકી	આંખોથી-થકી
આંખ-ને	આંખો-ને	આંખનો-ની-નું	આંખોના-નાં
આંખે-આંખવડે	આંખોએ-વડે	આંખમાં-આંખે	આંખોમાં-એ
આંખને	આંખોને		

આકારાન્ત સ્ત્રીલિંગ-આશા (આશા)

આશા	આશાઓ	આશાથી-થકી	આશાઓથી-થકી
આશા-ને	આશાઓ-ને	આશાનો-ની-નું	આશાઓના-નાં
આશાએ	આશાઓએ	આશામાં-એ	આશાઓમાં-એ
આશાને	આશાઓને		

ઇકારાન્ત સ્ત્રીલિંગ-છોકરી (મુલગી)

છોકરી	છોકરીઓ	છોકરીથી-થકી	છોકરીઓથી-થકી
છોકરી-ને	છોકરીઓ-ને	છોકરીનો-ની-નું	છોકરીઓના-નાં
છોકરીએ-વડે	છોકરીઓએ-વડે	છોકરીમાં-એ	છોકરીઓમાં-એ
છોકરીને	છોકરીઓને	છોકરી	છોકરીઓ

उकारान्त स्त्रीलिंग-सासु (सासू)

सासु	सासुओ	सासुथी-थकी	सासुओथी-थकी
सासु-ने	सासुओ-ने	सासुनो-नी-नुं	सासुना-नां
सासुओ-वडे	सासुओओ-वडे	सासुमां-ओ	सासुओमां-ओ
सासुने	सासुओने		

ऐकारान्त स्त्रीलिंग-रनै

रनै	रनैओ	रनैथी, थकी	रनैओथी-थकी
रनै-ने	रनैओ-ने	रनैनो-नी-नुं	रनैओना-नां
रनैओ-वडे	रनैओओ-वडे	रनैमां-ओ	रनैओमां-ओ
रनैने	रनैओने		

अकारान्त नपुं.-जेतर (शेत)

जेतर	जेतरो	जेतरथी-थकी	जेतरोथी-थकी
जेतर-ने	जेतरो-ने	जेतरनो-नी-नुं	जेतरोना-नां
जेतरो-वडे	जेतरोओ-वडे	जेतरमां-ओ	जेतरोमां-ओ
जेतरने	जेतरोने		

इकारान्त नपुं.-मुं'अध (मुंबई)

मुं'अध	मुं'अधथी-थकी
मुं'अध-ने	मुं'अधनो-नी-नुं
मुं'अधओ-वडे	मुं'अधमां-ओ
मुं'अधने	

उकारान्त नपुं.-धं'डुं (अंढे)

धं'डुं	धं'डां-धं'डांओ
धं'डुं-धं'डाने	धं'डाने-धं'डांओ ने
धं'डाओ-धं'डे-धं'डावडे	धं'डांओ-धं'डांओओ-धं'डांओवडे-धं'डे
धं'डान	धं'डाने-धं'डांओने
धं'डाथी-थकी	धं'डांओथी-थकी
धं'डानो-नी-नुं	धं'डांओना-नां
धं'डांमां-ओ	धं'डांओमां-ओ

प्रत्येक विभक्तीला स्वतंत्र असा एक अर्थ असतोच. याशिवाय ती विभक्ति इतर कांहीं अर्थानीं सुद्धां वापरली जाते. उदा.:-प्रथमा ही मुख्यतः कर्त्याकरितां वापरली जाते. परंतु तिचा उपयोग एरवींही होतो. गुजरार्थीत एक विभक्ति किती अर्थानीं वापरली जाते किंवा खाली दिलेल्या वाक्यांत ती कोणत्या अर्थाने वापरली गेली आहे तें दाखवले आहे.

प्रथमा:—

- (१) नामार्थे प्रथमा:—हुं डागण वांयुं धुं--' हुं ' नामार्थे प्रथमा.
- (२) अभिहित कर्म:—भें डागण वांय्यो--' डागण ' अभिहित कर्म,
नामार्थे प्रथमा.
- (३) संबोधनार्थ :-हे भाई, तुं आम कुम जेसे छे?--' भाई ' संबोधन.
- (४) विधेयवाचक :-कलकत्ता भन्त्य शहरेर छे--' शहरेर ' विधेयवाचक.
- (५) परिणामवाचक:—तेणे जे दोटा पाणी पीधुं -- 'जे दोटा ' परिणामवाचक.

द्वितीया:—

- (१) अभिहित कर्म:—तुं हिसाय गणे छे--' हिसाय ' अप्रत्यय द्वितीया.
-महेताज्ये छोकराज्येने समजव्या- 'छोकराज्येने' सप्रत्यय द्वितीया.
-तें हिसाय गण्यो--' हिसाय ' नामार्थे प्रथमा.
- (२) स्थलवाचक :-हुं अभदावाढ गयो हतो -- ' अभदावाढ स्थलवाचक द्वितीया.
- (३) मर्यादावाचक :-हिमालय २८१४६ फूट उंचो छे--' २८१४६ ' मर्यादावाचक.
- (४) कालवाचक :-मोहन त्रयु दिवस जिभार रहयो--' दिवस ' कालवाचक.

તૃતીયા:—

- (૧) કર્તાર્થ :-રાજાએ પ્રધાનને બોલાવ્યો--‘ રાજાએ ’
કર્તાર્થે તૃતીયા.
- (૨) કરણાર્થ :-તેણે ચપ્પુએ કલમ ઘડી--‘ ચપ્પુએ ’
કરણાર્થે તૃતીયા.
- (૩) હેતુવાચક :-ગરમીએ નદીનું પાણી સુકાય છે--‘ ગરમીએ ’
હેતુવાચક.
- (૪) મૂલ્યવાચક-૮૬ રૂપિએ તોલો સોનું મળે છે--‘ રૂપિએ ’
મૂલ્યવાચક.
- (૫) વિકૃતિવાચક :-તે પગે લંગડો છે--‘ પગે ’ વિકૃતિવાચક.
- (૬) સાહિત્યવાચક:-સેનાપતિ હજાર માણસે રણે ચઢ્યો--‘ માણસે ’
સાહિત્યવાચક.
- (૭) ફલવાચક :-આ કામ સુધારે એક અઠવાડિએ પૂરું કર્યું--
‘ અઠવાડિએ ’ ફલવાચક.
-વિના મહેનતે કંઈ કામ થતું નથી--‘ મહેનતે ’
તૃતીયા.

ચતુર્થી:—

- સંપ્રદાનાર્થાને :-શિક્ષકે રસીકને ધનામ આપ્યું--‘ રસીકને ’ સંપ્રદાનાર્થે.
- ગૌણકર્માર્થાને:-તમે મને આ ચોપડી મોકલી હતી--‘ મને ’ ગૌણકર્માર્થાને.
- તાદર્થ્ય:-તમે મેળો જોવા જવાના છો ?--‘ જોવા ’ તાદર્થ્યે.
- રુચિઅર્થાને:-આંધળાને આ વાત ગમે છે--‘ આંધળાને ’ રુચિઅર્થે ચતુર્થી.
- ષષ્ઠ્યર્થાને:-પંકજને પાંચ પુત્ર છે--‘ પંકજને ’ ષષ્ઠ્યર્થે ચતુર્થી.
- કર્તાર્થાને:-હવે તેને બહાર જવું પડ્યું--‘ તેને ’ કર્તાર્થે.

પંચમી:—

- અપાદનાર્થ:-પતંગ છાપરેથી પડ્યો--‘ છાપરેથી ’ અપાદાન
- હેતુ:-કોલેરાથી ઘણાં માણસો મરી ગયાં--‘ કોલેરાથી ’ હેતુ.

(२२)

करणः-छोकराओ पेन्सलथी लपे छे—‘ पेन्सलथी ’ करण.

कर्ताः-भारथी आ काम थशे नहिं—‘ भारथी ’ कर्ता.

मर्यादावाचकः-विडास आठ दिवसथी गेरडाजर छे—‘ दिवसथी ’ मर्यादा.

न्यूनाधिकतावाचकः-मुंअर्ध सर्वथी यठियातुं अंटर छे—‘ सर्वथी ’
न्यूनाधिकतावाचक.

षष्ठीः—

संबंधः-शेकनी भोटर (मालकी), छोकराना आप (नातें), अडना
पांढडा (स्थान).

कर्ताः-आ पुस्तक भाइं लपेलुं छे—‘ भाइं ’ कर्तावाचक षष्ठी.

कर्मः-गोविंदनुं धनाम भोवार्ध गयुं—‘ गोविंदनुं ’ कर्मवाचक.

आरम्भः-हुं डालथी मांटी धुं—‘ डालथी ’ आरंभवाचक.

अधिकरणः-ते रातना जगे छे—‘ रातना ’ अधिकरण.

करणः-हुं जतनो हिंदु धुं—‘ जतनो ’ करण.

नामयोगीः-भारी कने ते इपिया भागतो नथी—‘ भारी ’ नामयोगी.

सप्तमीः—

स्थलवाचकः-हुं दिल्ली जवानी धुं—‘ दिल्ली ’ स्थलवाचक.

कालवाचकः-तं दुस्त आणक दिवसमां त्रणुवार आय छे—‘ दिवसमां
कालवाचक.

करणः-स ध्याये जे इपियामां लूगोण लीधी—‘ इपियामां ’ करणवाचक.

सतिसप्तमीः-जते दडाडे ते सुधरी गयो—सतिसप्तमी.

विकृतिः-ते आंजे डाणो छे—‘आंजे’ विकृति.

परंतुः-अधाये आवी रहया—मध्यें ‘ ये ’ हा विभक्ति-प्रत्यय नसून
केवलप्रयोगी अव्यय आहे.

हुं डालथी निशाणे जधशि—‘ डालथी ’ हें क्रियाविशेषण अव्यय आहे.

खालील विभक्ति-दर्शक अव्ययें लक्षांत ठेवण्याजोगी आहेत.

चतुर्थी—भाटे, डाणे, वास्ते, लीधे, साइ.

पंचमी—वडे, वते, थडी.

(२३)

षष्ठी --तणो, तण्णी, तणुं, डेरो, डेरी, डेरं.

सप्तमी--भाडे, मोऱार, मध्ये, अंंदर, उपर.

तुनो तुण् आण्यो } नो, नी, नुं हे षष्ठीचे प्रत्यय नसून
येनी येण वात } उभयान्वयी अव्ययें आहेत.
त्यांने त्यांण येस }

अभ्यास

खालील वाक्यांतल्या नामांची विभक्ति सांगा.

(१) वांढरं जाडनी टोये पळोन्ची गयुं. (२) डारीगर हाथे डाम
डरीने पोतानुं भरणुपोषणु करे छे. (३) मुसाडरे ङिऱ परथी डूडडो मार्यो.
(४) अहिंथी विद्यापीठ ये माधलि डूर छे. (५) तेने अहिंआथी गयाने
अर्धो डलाठ थड गयो.

खालील शब्द वापरून वाक्य बनवा आणि नंतर त्यांची विभक्ति सांगा,
घेर, दुश्मनने, रातनो, घणु, दडाडे, यणुये, नाडवाने.

घडा ५ वा

क्रियापद

क्रियापदाचे प्रकारः—(१) अकर्मक, (२) सकर्मक, (३) द्विकर्मक, (४)
भावकर्तृक, (५) अपूर्ण, (६) सहाय्यकारक, (७) संयुक्त.

अकर्मकः—होवुं-थवुं-येसवुं-णवुं-नीडणवुं-अनवुं-लागवुं.

सकर्मकः—अणवु-वांयवुं-आपवुं-पाणवुं-आवुं-गणवुं-डरवुं.

द्विकर्मकः—प्रदायक--आपवुं-पिरसवुं-मोडलवुं-मणुवुं.

कारक—डरवुं-मानवुं-अनावुं-गणवुं-राणवुं.

भावकर्तृकः--गणवुं-अणवुं-दणवुं-शवुं-छाणवुं-सूणवुं.

अपूर्णः—दणवुं-भासवुं-लागवुं-णणवुं.

•

(२४)

सहाय्यकारकः—जेधय-शक-डे।

निषेधवाचक सहाय्यकारकः—नहि-ना-मा-न.

संयुक्तः—वांयी नाप्-यठी जेस-उठी ज-लध आव-सुध रहे.

संयुक्त क्रियापदानें क्रिया लवकरं आणि पूर्ण होत असल्याचें दर्शविलें जातें, तें सकर्मक आहे कीं अकर्मक हें पाहिल्या क्रियापदावरून व त्याचा काळ दुसऱ्या क्रियापदावरून ठरवला जातो. अशीं क्रियापदें मुख्य क्रियापदाच्या काळांत किंवा अर्थांत वाढ करितात. शक, डे आणि जेधये या तीन क्रियापदांचा अशा वेळीं उपयोग केला जातो.

उदाः—तु जध शकीश. (जपुं-शकपुं हीं दोन क्रियापदें.)

हुं जेठो डतो. (जेसपुं-डेपुं हीं दोन क्रियापदें.)

तारे भापुं जेधये (भापुं-जेधये हीं दोन क्रियापदें.)

मूळ क्रियापद	संयुक्त क्रियापद	विकृताचा प्रकार	विकार.
ज	जेली ज, उठी ज.	सक. अक.	पूर्णता.
यूक	जध यूक्यो, थध यूक्युं	सक. अक.	समाप्ति.
नाप्	भारी नाप्, भाध नाप्	सक.	त्वरा.
पड	जेली पड, रठी पड्युं	सक. अक.	अवचितपणा.
पाड	पडडी पाड, लध पाड	सक. अक.	अवचितपणा.
ले	पी ले, लध ले	सक. अक.	त्वरा.
दे	नाप्पी दे, इंधी दे	सक.	त्वरा.
रहे	जेसी रह्यो, वायी रह्यो	सकं. अक.	पूर्णता.
शके	देडी शके, यडी शके	सक. अक.	शक्ति.
भूक, राप्,	वांयी भूक, भूकी राप्	सक.	तयारी.
रहे	जतो रहे, देडतो रहे	सक. अक.	चालूपणा.
था	उभो था, यालतो था	सक. अक.	आरंभ.
ज	आपतो ज, करतो जाय छे	सक. अक.	चालूपणा.
आव	यालतो आवे छे.	सक. अक.	संवय.
कर	वांय्या कर, भाधा कर	सक. अक.	संवय.

मूल क्रियापद	संयुक्त क्रियापद	विकृतांचा प्रकार	विकार.
ज्	लप्ते ज्वुं, करे ज्वुं	सक. अक.	चालूपणा.
ज्	करवा जतो હતો	सक, अक.	इच्छा.
कर	उठवा करतो હતો	सक. अक.	इच्छा.
आव	हाण यठवा आवी	सक. अक.	समय.
लाग	करवा लाग, धोवा लाग	सक. अक.	मदत.
लाग	लप्पवा लाग्यो.	सक. अक.	आरंभ.

संयुक्त क्रियापदांचा प्रयोग विकारक क्रियापदांच्या लिंगाप्रमाणे होतो.

उदा.:— में पाड लप्प्यो. (कर्मणि)
हुं पाड लप्पी रह्यो. (स. कर्तरी)

अर्थाच्या घोरणाने दोन्ही क्रियापदांच्या क्रिया निराळ्या असल्यास दोन क्रियापदे मानावी. एकीचाच बोध असल्यास संयुक्त मानावी.

उदा.:— हुं मुंयधमां आवी वस्थो—आव्यो ते वस्थो. (निरनिराळीं)
ते आगण वांथी रह्यो—संयुक्त क्रियापद.

धडा ६ वा

वर्तमान काळ

मुख्य काळ तीन:—(१) वर्तमान काळ, (२) भूत काळ, (३) भविष्य काळ.

वर्तमान काळाचे प्रत्यय:—	ए. व.	अनेक व.
१ पु.	उं	धुंओ—धुंओ
(निश्चयार्थ)	२ पु.	ओ (य)
	३ पु.	ओ (य)
		ओ, य, ओ

(२६)

आकारान्त व ओकारान्त धातूंस 'अे' ऐवर्गी 'य' लागतौ.

उदा.:—आ-आय, अ-अय, ऐ-ऐय आणि एकारान्तांस 'अे प्रत्यय लागत नाहीं. उदा.:— ले-ले

(संशयार्थ) सर्व प्रत्यय वरील प्रमाणें.

(आज्ञार्थ) २ पु.

ए. व.

अ. व.

अे

येथें ओकारान्त धातूच्या 'ओ' चा 'उ' होतो. जसें:—ओ-ओअे आणि एकारान्त धातूचा 'ए' जाऊन त्या जागीं प्रत्यय येतो.

जसें:— ले-ले, ऐ-ऐ.

वर्तमानकाळ (निश्चयार्थ) लअ--

' लअ ' (लिहीणें)

ए. व.

अ. व.

१ पु.	हुं लअुं	अमे लअीअे
२ पु.	तुं लअे	तमे लअे
३ पु.	ते लअे	तेअे लअे

आ (खा)

ए. व.

अ. ए.

१ पु.	हुं आउं	अमे आअे
२ पु.	तुं आय	तमे आअे
३ पु.	ते आय	तेअे आय

ले (वे)

ए. व.

अ. व.

१ पु.	हुं लउं	अमे लअे
२ पु.	तुं ले	तमे ले
३ पु.	ते ले	तेअे ले

ले (पहा)

ए. व.

अ. व.

१ पु.	हुं लेउं	अमे लेअे
२ पु.	तुं ले	तमे लेअे
३ पु.	ते लेअे	तेअे लेअे

' ऐ ' चें रूपाख्यान.

ए. व.

अ. व.

(निश्चयार्थ)

१ पु.	हुं	छीअे-छैअे
२ पु.	छे	छे
३ पु.	छे	छे

(२७)

		ए. व.	अ. व.
(संशयार्थ)	१ पु.	होउं	होउं-होउं
	२ पु.	होय, होउं	हो
	३ पु.	होय	होय

		ए. व.	अ. व.
(आज्ञार्थ)	२ पु.	था	थाओ

		ए. व.	अ. व.
निषेधरूप निश्चयार्थ	१ पु. २ पु. ३ पु.	नथी	नथी

		ए. व.	अ. व.
निषेधरूप संशयार्थ	१ पु.	न होउं	न होउं
	२ पु.	न होय	न हो
	३ पु.	न होय	न हो

धडा ७ वा

भूतकाल

		ए. व.	अ. व.
भूतकालाचे प्रत्ययः—	१ पु., २ पु., ३ पु.	ओ	या (पुल्लिङ्ग)
(निश्चयार्थ)	१ पु., २ पु., ३ पु.	ध	यां (स्त्रीलिङ्ग)
	१ पु., २ पु., ३ पु.,	युं	यां (नपुं.)
(संशयार्थ)	ह्या वेळीं सर्व रूपें सारखींच होतात.		

	ए. व.	अ. व.
उदा.ः—	हुं ओलत	अमे ओलत (१ पु.)
	तुं ओलत	तमे ओलत (२ पु.)
	ते ओलत	तेओ ओलत (३ पु.)

(२८)

भूतकाळ (निश्चयार्थ) लप्

ए. व.

पुल्लिंग स्त्रीलिंग नपुं.

१ पु. में लप्प्यो--लप्पी--लप्प्युं
२ पु. तें लप्प्यो--लप्पी--लप्प्युं
६ पु. तेण्णे लप्प्यो-लप्पी--लप्प्युं

अ. व.

पुल्लिंग स्त्रीलिंग नपुं.

अमे लप्प्यो--लप्पी--लप्प्युं
तमे लप्प्यो--लप्पी--लप्प्युं
तेअेअे लप्प्यो-लप्पी--लप्प्युं

अनियमित क्रियापदैः—ज्यांचीं भूतकाळाचीं रूपें प्रत्यय न लागतां होतात अशीं कांहीं क्रियापदै खालीं दिलीं आहेत.

क्रियापद	भूतकाळ	भूतकृदंत (विशेषभूतकृदंत)
आ	आघो-धी-धुं	आघेतो-ली-लुं
ग	गयो-गघ-गयुं	गयेतो-ली-लुं
द	दीघो-दीधी-दीधुं	दीघेतो-ली-लुं
ले	लीघो-धी-धुं	लीघेतो-ली-लुं
पी	पीघो-धी-धुं	पीघेतो-ली-लुं
भीवुं	भीघो-धी-धुं	भीघेतो-ली-लुं
पेस	पेठो-ठी-ठुं	पेठेतो-ली-लुं
पेस	पेठो-ठी-ठुं	पेठेतो-ली-लुं
नास	नाठो-ठी-ठुं	नाठेतो-ली-लुं
देष	दीठो-ठी-ठुं	दीठेतो-ली-लुं
भर	मुअो-मुघ-मुठुं	मुअेतो-ली-लुं
सु	सुतो-ती-तुं	सुतेतो-ली-लुं
हो	हतो-हती-हतुं
कहे	कहयो-कही-कहयुं	कह्येतो-ली-लुं
कहे	कधी-कधी-कधी	कधेतो-ली-लुं
रहे	रहयो-रही-रहयुं	रह्येतो-ली-लुं

(२९)

‘ हो ’ चें रूपाख्यान.

(निश्चयार्थ) ए. व.			अ. व.		
पुल्लिंग	स्त्रीलिंग	नपुं.	पुल्लिंग	स्त्रीलिंग	नपुं.
१ पु. हुं	इतो—इती—इतुं		अमे	इता—इतां—इतां	
२ पु. तुं	इतो—इती—इतुं		तमे	इता—इतां—इतां	
३ पु. ते	इतो—इती—इतुं		तेओ	इता—इतां—इतां	
(संशयार्थ) हुं, तुं, ते होत			अमे, तमे, तेओ होत		
किंवा हुं, तुं, ते इत			अमे, तमे, तेओ इत		

घडा ट वा

भविष्य काळ

भविष्य काळाचे प्रत्ययः—

ए. व.		अ. व.
(निश्चयार्थ)	१ पु. छश	छशुं
	२ पु. छश, शे	शे
	३ पु. शे	शे

संशयार्थांचे प्रत्यय वरीलप्रमाणेंच आहेत.

ए. व.		अ. व.
आज्ञार्थ	२ पु. ञे	णे
भविष्यकाळः—	लप्	(निश्चयार्थ व संशयार्थ)

ए. व.		अ. व.
१ पु. हुं	लप्पीश	अमे लप्पीशुं
२ पु. तुं	लप्पीश-लप्पशे	तमे लप्पशे
३ पु. ते	लप्पशे	तेओ लप्पशे
२ पु. तुं	लप्पणे	तमे लप्पणे (आज्ञार्थ)

(३०)

भविष्यकाळ ' हो ' चें रूपाख्यान

ए. व.	अ. व.	(निश्चयार्थ व संशयार्थ)
१ पु. हुं होधश	अमे होधशुं	
२ पु. तुं होधश-हशे	तमे हशे।	
३ पु. ते हशे	तेओ। हशे	
२ पु. तुं होणे-हणे	तुमे होणे-हणे	(आज्ञार्थ)

धडा ९ वा

मिश्र काळ

मुख्य काळ तीन. वर्तमान, भूत व भविष्य आणि यांच्या पोटभेदांस गुजरार्थीत मिश्रकाळ म्हणतात.

मराठी

गुजराथी

काळाचें नांव	मराठी वाक्य
अपूर्ण वर्त.	मी बसत आहे.
पूर्ण वर्त.	मी बसलों आहे.
रीती वर्त.	मी बसत असतो.
उद्देश वर्त.	मी बसणार आहे.
अपूर्ण भूत.	मी बसत होतो.
पूर्ण भूत.	मी बसलों होतो.
रीती भूत.	मी बसत असं.
उद्देश भूत.	मी बसणार होतो.
अपूर्ण भविष्य	मी बसत असेन.
पूर्ण भविष्य	मी बसलों असेन.
...	...
उद्देश भविष्य	मी बसणार असेन.

काळाचें नांव	गुजराथी वाक्य
अपूर्ण वर्त.	हुं भेसुं धुं
भूत वर्त.	हुं भेठो धुं
विशेष भूत वर्त.	हुं भेठोओ धुं
भविष्य वर्त.	हुं भेसवानो धुं
अपूर्ण भूत.	हुं भेसतो हतो
द्वित्व भूत	हुं भेठो हतो
विशेष द्वित्व भूत	हुं भेठोओ हतो
भविष्य भूत.	हुं भेसवानो हतो
अपूर्ण भविष्य.	हुं भेसतो होधश
भूत भविष्य.	हुं भेठो होधश
विशेष भूत भवि.	हुं भेठोओ होधश
द्वित्व भविष्य.	हुं भेसवानो होधश

(३१)

अभ्यास

खालील वाक्यांचे काळ ओळखा.

- (१) मनमोहन आज्ञे गाभ जवानो હતો.
- (२) तमे अन्नरमां जन्ने.
- (३) हुं गयो त्यारे गाडी उपडी गध हती.
- (४) अतिथिनो सत्कार करवो अे गृहस्थनो धर्म छे.
- (५) डावे थोडुं धी लावजे.

घडा १० वा

अर्थ

क्रियापदाला काळ व अर्थ असतो. पैकीं काळाची माहिती मागें दिली आहे. त्याच वेळीं कोणत्या अर्थी तो काळ वापरला असतां क्रियापदाला कोणतें प्रत्यय लागतात हेहि सांगितलें आहेच.

गुजरार्थीमध्ये एकंदर पांच अर्थ आहेत.—(१) निश्चयार्थ, (२) संशयार्थ (३) आज्ञार्थ, (४) विध्यर्थ, (५) क्रियातिपत्यर्थ.

प्रश्नार्थ हा निराळा अर्थ न मानतां त्याचा समावेश निश्चयार्थांत केल्यास चालतो.

निश्चयार्थांत क्रियेचें निश्चित स्वरूप कळतें.

उदाः—में ज्योपडी लप्पी, हुं डावे अमदावाद जघश, ते हस्यो.

प्रश्नार्थः—तमे भारी साथे आवशो ?, आज्ञे ज्यो वार थयो ?.

संशयार्थांत बोलणाऱ्याच्या मनांत शंका असते.

उदाः—ऊदाय आज्ञे वरसाद पडे. ज्येवुं जने पणु अरं, ऊहेवाय नही

(३२)

आज्ञार्थात् आज्ञा किंवा हुकूम असतो.

उदा:--तमा३ं उल्याणु थाओ. (आशीर्वादार्थाने)

तेनी आनाअराणी थाओ. (शाप)

तुं अरा उदयथी माआपनी सेवा करणे. (शिकवण)

हे ! प्रभु, अमने सदयुद्धि आप. (प्रार्थना)

विध्यार्थात् कर्तव्यावर विशेष भर दिला जातो.

उदा:--विद्यार्थीं ओओ शिक्षकने मान आपवुं.

तारे हंभेशां अहिं भेसवुं.

क्रियातिप्रत्यार्थात् क्रिया न झाल्यास पुढील निष्फलतेचा अर्थ निघतो.

उदा:--जे ते महेनत करत तो पास थात.

जे हुं सुकर्म करत तो दुःखी थात नहि.

ह्याच्यांत पहिली क्रिया झाली नाही म्हणून त्याचे परिणाम भोगावे लागले असा अर्थ होतो. तर ती क्रिया झाली असती तर पुढचे परिणाम झाले नसते असा अर्थ निघतो.

अभ्यास

खालील वाक्यांचे काळ आणि अर्थ सांगा.

- (१) आ पूल मज्जुत आंधिलो, पणु रेलमां तणुअ गयो.
- (२) कुदरतना नियम पाणया होत तो दुःख पामत नहि.
- (३) आअरे धर्मनो विजय थाय छे.
- (४) जेसी नओ, पाठ वांयो, दाभला गणो अने पछी धेर नओ.
- (५) जराक हस्या तो काम अगड्युं समज जे.

(३३)

धडा ११ वा.

प्रयोग

प्रयोग तीन आहेत--(१) कर्तरि, (२) कर्मणि, (३) भावे.
कर्त्याच्या लिंगवचनांप्रमाणे क्रियापदाचे लिंग वचन बदलले म्हणजे त्यास कर्तरि प्रयोग म्हणतात.

उदाः--ते यापडी वांचे छे. सिंहे हरणु पकडी गयो.

महात्माञ्च अकरीनुं दुध पीता. हं आणे जभवानी नथी.

कर्माच्या लिंगवचनांप्रमाणे क्रियापदाचे लिंगवचन बदलले म्हणजे त्यास कर्मणि प्रयोग म्हणतात.

उदाः--तेनाथी यापडी वांचाय छे. सिंहे हरणु पकडयुं. उंदरे उपड

उरडयां. में तेने जोलाव्ये. भारे आणे जभयुं नथी.

ज्या वाक्यरचनेत कर्ता किंवा कर्म यांच्या लिंगवचनांप्रमाणे क्रियापद बदलत नाही परंतु नेहमीं नपुंसकलिंगी एक वचनीच राहते अशा वाक्यरचनेस भावे प्रयोग म्हणतात. भावे प्रयोगांत कर्म असले म्हणजे त्यास सकर्मक भावे प्रयोग आणि कर्म नसले म्हणजे त्यास अकर्मक भावे प्रयोग असे म्हणतात.

भूतकाळीं कर्मणि प्रयोग न होणारीं क्रियापदेः --अडक, युड, जम, परणु, पाम, जोल, लणु, लूल, रम, लाव, अड, उभाव, धाव, अणुड, भेट, मण, वणग, वड, वर, समज इत्यादि.

भूतकाळीं दोन्ही प्रयोग होणारीं क्रियापदेः--उरड, अत इत्यादि.
वाक्याचे निषेधरूप करणे असल्यास नथी, ना, न, नहि, नव किंवा मा यांचा उपयोग होतो.

उदाः--ते आ वणते धरमां न होय.

तमे आ आणतमां उथुं जोलता ना.

रमणु सिनेमा जेवा जशे नहि.

(३४)

हुं आञ्ज नमवानी नथी.
तुं त्यां नमश मा.

धडा १२ वा.

प्रेरक

धातूस 'आव' किंवा 'आड' लागून त्याचें प्रेरक रूप होतें. हे प्रत्यय लागतांना धातूतील 'आ' चा 'अ' होतो.

अकारान्त धातूस बहुशः 'आव' प्रत्यय लागतो.

उदा.:—याल-यलाव, कर-कराव, मार-मराव.

अपवादः—रम-रमाड, भेस-भेसाड, उठ-उठाड, नम-नमाड.

स्वरान्तास 'आड' प्रत्यय लागतो व तत्पूर्वी 'व' येतो.

उदा.:—पी-पीवड, भा-भावाड, सु-सुवाड, गा-गवाड.

ञ, आव, हो, था, रहे वगैरे क्रियापदांचा प्रेरक रूपें प्रचारांत नाहींत. त्यांऐवजीं 'भोडल' 'राभ' इत्यादि स्वतंत्र क्रियापदांचा उपयोग केला जातो.

कित्येक अकर्मकांचीं प्रेरक रूपें सकर्मक होतात. हीं रूपें करतांना उपान्त्य 'अ' चा 'आ' आणि 'ऊ' चा 'ओ' होतो.

कांहीं प्रेरक रूपें

क्रियापद	प्रेरक	क्रियापद	प्रेरक	द्वित्वप्रेरक
गण	गाण	लभ	लभाव	लभावडाव
यर	यार	पी	पीवाड	पीवडाव
ठर	ठार	भा	भावाड	भावडाव
पड	पाड	गा	गवाड	गवडाव
भण	भाण	वांय	वांयाव	वांयवराव
तुट	तोड	कर	कराव	करावराव
उछर	उछेर			

मूळ भेद—हुं भेसूं छे. हुं याहुं छुं. केशव डेरी आय छे.
 सद्य भेद—भारथी भेसाय छे. भारथी यथाय छे. केशवथी डेरी अवाय छे.
 प्रेरक भेद—हुं (तेने) भेसाहुं छुं. हुं (तेने) यल वुं छुं. केशव (आणकने) डेरी अवरवे छे.

मराठीमध्ये रीतिकाळ असा एक प्रकार आहे. व तो वर्तमान, भूत, भविष्य तिन्हीमध्ये आहे. गुजरार्थीत हुं (भंभेश) डेरी आउ छुं असे वाक्य वापरले जाते. पण त्या काळाला विशिष्ट नांव नाहीं. गुजरार्थीचें द्वित्व काळ, विशेषकाळ हे मराठीत नाहीत.

मराठी

गुजरार्थी

काळाचें नांव	वाक्य	काळाचें नांव	वाक्य
(१) वर्तमान काळ	मी आंबा खातो.	हुं डेरी आउ (छुं)	वर्तमान डाण
(२) अपूर्ण वर्तमान	मी आंबा खात आहे.	हुं डेरी आउं छुं	यादू वर्तमान
(३) पूर्ण वर्तमान	मी आंबा खाल्या आहे	भे डेरी आधी छे	पूर्यु वर्तमान
—	किंवा	भे डेरी आघेरी छे	विशेष भूत वर्तमान
(४) रीती वर्तमान	मी आंबा खात असतो	—	—
(५) उद्देश वर्तमान	मी आंबा खाणार आहे	हुं डेरी आवानेा छुं	भविष्य वर्तमान
(६) भूत काळ	मी आंबा खाल्या	भे डेरी आधी.	भूत डाण
(७) अपूर्ण भूत	मी आंबा खात होतो	हुं डेरी आतो होता	यादू भूतडाण
(८) पूर्ण भूत	मी आंबा खाल्या होता	भे डेरी आधी होती	पूर्यु भूतडाण

मराठी

गुन्धराथी

काळाचें गांव

वाक्य

काळाचें नांव

वाक्य

(४) उद्देश भूत

मी आंबा खाणार होतो

हं डेरी आवानो हतो

भविष्य भूत

(१) भविष्य काळ

मी आंबा खाईन

हं डेरी आधश

भविष्य झण

(२) अपूर्ण भविष्य

मी आंबा खात असेन

हं डेरी आतो होधश

यादू भविष्य

(३) पूर्ण भविष्य

मी आंबा खाल्हा असेन

में डेरी आधी हशे

भूत भविष्य

किंवा

—

मी आंबा खाल्हेला असेल

में डेरी आधेला हशे

विशेष भूत भविष्य

(४) उद्देश भविष्य

मी आंबा खाणार असेन

हं डेरी आचानो होधश

विल्व भविष्य

कर्तारि प्रयोग-

हं डेरी आडं छुं

हं भेसुं छुं.

कर्मणि प्रयोग-

भाराथी डेरी अचाय छे

भाराथी भेसाय छे. (भावे प्रयोग)

मूळ भेद-

हं डेरी आडं छुं

आज्ञार्थ-डेरी आ (आय अनेक वचनी किंवा सन्मानार्थे प्रयोग)

सह्य भेद (शक्यार्थ)-

भाराथी डेरी अचाय छे

विध्यर्थ- आरोज्यते भाटे डेरी आवी.

प्रेरक-

हं (तेने) डेरी अगाडुं छुं.

क्रियातिपत्यर्थ- जे तुं डेरी आत तो बुज्यो रहत नहि.

निश्चयार्थ-

हं डेरी आडं छुं.

प्रश्नार्थ- हं डेरी आडं ?

संशयार्थ-

हं (कदाय) डेरी आत.

निषेधार्थ- हं डेरी आतो नथी.

घडा १३ वा

सर्वनाम (सर्वनाम)

प्रकारः— गुजरार्थीत सर्वनामांचे सहा प्रकार आहेत. (१) पुरुषवाचक (२) स्ववाचक, (३) प्रश्नार्थक, (४) दर्शक, (५) संबंधी आणि (६) अनिश्चित.

पैकीं पहिला व दुसरा प्रकार फक्त नामांच्या बदली वापरले जातात म्हणून त्यांस ' विशेष सर्वनाम ' असें म्हणतात.

बाकीच्या सर्वनामांनीं गुणाचा बोध होतो म्हणून त्यांस ' विशेषण सर्वनाम ' म्हणतात.

	ए. व.	अ. व.
(१) पुरुषवाचकः—	प्र. पु. हुं	अमे आपणें
	द्वि. पु. ते	तमे आप, आपणें
	तृ. पु. ते	तेआ तेआ
(२) स्ववाचकः—	पोते, पंउे, ळते, हाथे, पोतपोते.	
(३) प्रश्नार्थकः—	कोणु, कथो, कर्ध, कथुं, शो, शी, थुं.	
(४) दर्शकः—	आ, ओ, ते. पेओ, पेओ, पेओ, इलाओ-ओ-ओ, ओओ-ओ-ओ.	
(५) संबंधीः—	जे-ते, जेवुं-तेवुं, जेटुं-तेटुं, जेवुं-तेवुं, जेम-तेम, ओकणीण, अन्योन्य, परस्पर.	
(६) अनिश्चितः—	हरकोर्ध, हरेक, सह, सौ, सर्वा, ओकथो, थोडक, कोर्ध, कोर्धक, कोर्ध ओक, कोक, इलाओ, अमुक, केटलाक इत्यादि सर्वनामों सर्जाव वस्तूकरितां वापरलीं जातात.	

आणि कधक, कंध, कथुं, कथुंक, कांध वगैरे सर्वनामों निर्जीव वस्तुंकरितां वापरलीं जातात.

पैकीं हरकोध, हरकंध, हरेक, हीं नेहमीं एकवचनीं रहातात.

आणि सधणुं, अधुं, केटलुंक, केटलुं अेक, थोडुं, थोडुंक, धणुं, धणुंक व अेकलु हीं कधीं संख्या तर कधीं घाऊक प्रमाण दाखवतात.

अनिश्चित सर्वनाम स्वतंत्रपणें वापरले गेल्यास त्याला नामाप्रमाणें विभक्तीचे प्रत्यय लागतात. आणि जर नामाबरोबर वापरलें तर त्या नामास विभक्ति प्रत्यय लागतो.

सर्वनामाचें रूपाख्यान

हुं (मी) प्रथम पुरुष ए. व.

ए. व.	अ. व.	ए. व.	अ. व.
१ मा हुं	अमे	६ ठी भारो-री-	अभारो-री-
२ या मने, मुने	अमने, अमोने	३ं-रा-रां	३ं-रा-रां
३ या में	अमे, अमोअे	७ मी भाराभां	अमभां, अभाराभां
४ थी मने, मारे	अमने, अभारे		
५ मी भाराथी	अमथी, अभाराथी		

तुं (तूं) द्वितीय पुरुष ए. व.

ए. व.	अ. व.	ए. व.	अ. व.
१ मा तुं	तमे, तमो	५ मी ताराथी	तमाराथी
२ या तने	तमने, तमोने	६ ठी तारो-री-	तमारो-री-
३ या तें	तमे, तमोअे	३ं-रा-रां	३ं-रा-रां
४ थी तने, तारे	तमने, तमारे	७ मी ताराभां	तमाराभां

ते (तो) तृतीय पुरुष ए. व.

ए. व.	अ. व.	ए. व.	अ. व.
१ मा ते	ते, तेऽऽ	६ ङी ते नी-तुं- ना-नां	तेमनो-नी-तुं- ना-नां
२ या तेने	तेमने, तेऽऽने		तेऽऽना नी- तुं-ना-नां
३ या तेणे	तेमणे, तेऽऽऽ		तेमनामां, तेऽऽमां, तेऽऽनामां
४ थी तेने	तेमने, तेऽऽने		
५ भी तेनाथी	तेमनाथी, तेऽऽथी, तेऽऽनाथी	७ भी तेनामां, तेमां	

आपणे (आपण) प्र. पु. द्वि. पु } अनेक वचन

१ मा आपणे	५ भी आपणाथी
२ या आपणुने	६ ङी आपणो-णी लुं-णा-णुं
३ या आपणे	७ भी आपणामां
४ थी आपणुने	

आप (आपण) द्वितीय पुरुष अनेक वचन (सन्मानार्थानि)

१ मा आप	४ थी आपने
२ या आपने	५ भी आपथी
३ या आप	६ ङी आपनो-नी-तुं-ना-नां

थुं (काय)

१ मा थुं	५ भी शाथी-शानाथी
२ या थुं	६ ङी शाने-नी-तुं-ना-ना
३ या शाणे-शेणे	७ भी शामां-शेमां
४ थी शाने-शेने	

(४०)

क़ाणु (कोण)

१ मा क़ाणु	५ भी क़ानाथी, क़ेनाथी,
२ या क़ाने, क़ेने	६ ङी, क़ानो, क़ेनो
३ या क़ाणु, क़ेणु	७ भी क़ानामां, क़ेनामां
४ थी क़ाने, क़ेने	

पोते (स्वतः)

१ मा पोते	५ भी पोताथी
२ या पोताने	६ ङी पोतानो-नी-नुं-ना-नां
३ या पोते	७ भी पोतामां
४ थी पोताने	

दर्शक
सर्वनाम

द. स. वरून
विशेषण

द. स. वरून
क्रियाविशेषण

आ
अ
ते
ने

आवो, आवडो
अवो, अवडो
तेवो, तेवडो
नेवो, नेवडो
क़ेवो, क़ेवडो

आटलो, आम
अटलो, अम, अहि
तेटलो, तेम, त्यां
नेटलो, नेम
क़ेटलो, क़ेम
त्यां, उयां, न्यां

धडा १४ वा

विशेषण (विशेषण)

विशेषणाचे दोन प्रकार करतां येतील. (१) विकारी, (२) अविकारी.

विकारी:-- डाहयो, धोणो, ळडो, सारो, ळेवडो, मोटो, ळोटो, क़णो.

अविकारी:-- क़णु, स्वयं, सुप्पी, लोभी, हांशियार, न्यायी, आणसु.

विकारी विशेषणांत विभक्तिप्रत्यय लागतांना किंवा पुढें सविभक्तिक विशेष्य आलें असतां ' ओ ' आणि ' उ ' यांचा ' आ ' होतो.

उदा.:--डाणो घोडो, डाणा घोडाने, डाणा घोडीने, डाणा घोडीने.

विशेषणांचे खालीलप्रमाणें आठ प्रकार आहेत.

गुणवाचक:--घोणुं, पाडुं, आणसुं, मायाणु.

क्रियावाचक:--यात्रतुं, गयेलुं, जेसनार.

अनिश्चित:--धाणुं, थोडुं, जडु, पुण्डण.

क्रम:--जेक, जे, सो, हजर.

संख्यापूरक:--पडेसो, जीजे, त्रीजे, छठो, दसमो.

संख्यांश:--पा, अर्धो, पोणो, सवा, दोढ, अढी.

आवृत्ति:--जेकवडुं, जेवडुं, त्रेवडुं, योगणुं.

समूह:--जेक, दशक, सेंकडे.

तुलना

अन्यसापेक्ष:--दोन वस्तूंची तुलना करणें असल्यास ' थी, करता ' या अव्ययांचा उपयोग करून विशेषणापूर्वी ' वधारे, जोधुं, जरा ' इत्यादि अव्ययें येतात.

उदा.:--हुं तेनाथी नानी धुं (मी त्याच्यापेक्षां लहान आहे.)

नीलधरा करतां नीलेश्वरी होशियार छे

(नीलधरापेक्षां नीलेश्वरी हुशार आहे.)

सर्वसापेक्ष:--जास्त वस्तूंची तुलना करणें असल्यास ' सौ, सर्व, सधणां ' इत्यादि शब्दांबरोबर ' थी, मां, करतां, ' या अव्ययांचा उपयोग हांतो.

उदा.:--दिमाख सौथी उंचो छे (हिमालय सर्वांत उंच आहे.)

विधिविशेषणाला गुजराथीत अनुवाद्य विशेषण म्हणतात. व क्रिया-विशेषणाला विधेयवाचक विशेषण म्हणतात. अशा प्रकारचें अनुवाद्य विशेषण

नेहमी नामाच्या पुढे येते व विधेयवाचक नेहमी नामानंतर येऊन क्रियापदाच्या अर्थात भर घालते.

उदा.:—(१) पवित्र गंगा नदी हिमालयमाथी नीडले छे. (येथे ' पवित्र ' हें अनुवाद्य विशेषण आहे.)

(२) गंगा नदी पवित्र छे. (येथे ' पवित्र ' हें विधेयवाचक विशेषण आहे.)

अनुवाद्य विशेषण नामाच्या लिंगवचनांप्रमाणें बदलतें. विधेयवाचकांत तसें होत नाहीं. खालील वाक्यें पहातां गुणविशेषण, अनुवाद्य विशेषण आणि क्रियाविशेषण यांतील फरक लक्षांत येईल.

गुणवाचक	अनुवाद्यविशेषण	क्रियाविशेषण
(१) आ काय्ही डेरी छे.	आ डेरी काय्ही छे.	सुशिक्षानी उमर काय्ही छे.
(२) सारे छोकरो रोज़ निशाणे जय छे.	आ छोकरो सारे छे. कारण ते रोज़ निशाणे जय छे.	आ छोकरो साइं जेते छे.

धडा १५ वा

अव्यय (अव्यय)

अव्ययाचे चार प्रकार आहेत. (१) क्रियाविशेषण, (२) नामयोगी (३) उभयान्वयी, (४) केवलप्रयोगी.

क्रियाविशेषणाचे प्रकार

- (१) धोडो लुभणुं दोंड्यो (कळ)
- (२) धोडो त्यां दोंडी गयो (स्थळ)
- (३) धोडो जलदी दोंड्यो (प्रकार)

(४३)

- (४) घोडो केम होड्यो ? (कारण)
(५) घोडो कदाच होड्यो (संशय)
(६) घोडो नकडी होड्यो (निश्चय)
(७) घोडो जर होड्यो (आवश्यकता)
(८) घोडो अणअण होड्यो (गतीचा प्रकार)
(९) घोडो थोडुं होड्यो (न्यूनता, परिमाण)
(१०) घोडो अडु होड्यो (अधिकता)
(११) घोडो अरअर होड्यो (तृप्ति)
(१२) घोडो पुरेपुरुं होड्यो (पूर्णता)
(१३) हीक, तमे करशो तो मने वांधो नथी (स्वीकार)
(१४) घोडो होड्यो नहि (निषेध)
(१५) घोडो केम होड्यो ? (प्रश्नार्थक)

(१) कालवाचकः—नित्य, सदा, रोज, हुंमेशा, रातदिवस, निरंतर, वारंवार, इरीइरीथी, वारेधडीये, रोजरोज, वर्षेवर्षे, पडेयो, पडी, प्रथम, छेवटे, आपरे.

(२) स्थलवाचकः—अहिं, तहिं, आगम, ज्यां त्यां, कथां, उपर, नीचे, डेडण, तणीये, दूर, मध्ये, पास, अंदर, वच्ये, वेगणे, लगेदग, आगण, पाछण, नजक, उगमण्णा, आथमण्णा, आम, तेम, अेम, जेम.

(३) रीतिवाचकः—आम, तेम, अेम, जेम, केम, ते प्रमाणे, धीमे, गमनेम, अमथो, अेकदम, अेचिंतो, जेमतेम, जेरजेर, थोडेथोडे, सारी पेडे, नकामुं. व्यर्थ, डणवे.

(४) हेतुवाचकः—केम, शा माटे.

(५) संशयवाचक—कदाच, कदापि, कदाचित्, कदी, घणुंकरी, कदी, रजेने, अनतासुधी.

(६) निश्चयवाचकः—अरं, अरेअर, अचीत.

(७) आवश्यकतावाचकः—अरथ, जर, नकडीज, निःशंक. अक्षक.

- (८) अनुकरणवाचकः—धमधम, तडतड, लडलड, गडगड, इडाइड.
 (९) न्यूनतादर्शकः—थोडुं, ओछुं, जरा, जराक, लगार, रज, सहेज,
 लेश, थोडुंधाणुं, कंधक.
 (१०) अधिकतादर्शकः—अहु, पुण्डण, वधारे, विशेष, अतिशय.
 (११) तृप्तिदर्शकः—अस, अटहुं, अराअर, पुण्डण.
 (१२) पूर्णतादर्शकः—तदन, पीलकुल, पुरेपूर, रजेरज, छक, संपूर्ण.
 (१३) स्वीकारवाचकः—असे, वारं, हीक, डा.
 (१४) निषेधवाचकः—नहि, न, ना, मा.
 (१५) प्रश्नार्थकः—उयारे, केम, क्यां, शामटे.

शब्दयोगी अव्यय (नामयोगी अव्यय)

नामयोगी अव्ययैः—अगाडी, अंदर, आगण, जेडे, पासे, पुंठे, माहे,
 सामे, साथे, छेण, विना, करीने, कजे, माटे, वास्ते,
 वडे, गम, तरक, लगी, सुधी, पेहे, माइक इत्यादि.

केव्हां केव्हां या अव्ययांना ' ना, नी, ने, अे ' हे विभक्तिप्रत्यय लागतात.

उदा.:-	प्रत्यय
	ना तेना करतां-वडे-वते-वगर-विना.
	नी तेनी जेडे-पाछण-सामे-उपर-माहे-वज्ये.
	ने तेने माटे कजे-वास्ते-अथे-अदले-विषे.
	अे हाथे करीने-तेणे करीने-अपुअे.

घाच्यांतही स्थलवाचक, काळवाचक, दिशादर्शक, अभावदर्शक, हेतु-
 वाचक, संबंधवाचक, साधनदर्शक, रीतिवाचक, मर्यादावाचक, तुलनावाचक
 बगैरे प्रकार आहेत.

उभयान्वयी अव्यय

उभयान्वयी अव्ययाचे खालीलप्रमाणे प्रकार आहेत.

समुच्चयवाचकः—तथा, अने, ने.

विकल्पवाचकः—कां, नी, के, वा, अथवा, या, तो, किंवा.

विरोधवाचकः—तोपणु, पणु, परंतु, तथापि, छतां, ते छतां, अलहुं.

(४५)

कारणवाचकः--कारण्यु, कारण्यु के, कुमके, अटला भाटे, के, शाभाटे, जे.

परिणामवाचकः--अे उपरथी, तेथी करीने, अटला भाटे, अेथी, अेथी करीने, ते उपरथी, ते भाटे, अटले.

संकेतवाचकः--जे-तो, जे के-तोपण्यु, अगर, जे-तोपण्यु, तोपण्यु, क्दाय-तोपण्यु.

संबंधवाचकः--ज्यारे-त्यारे, ज्यां-त्यां, जेम-तेम.

स्वरूपवाचकः--अटले, अर्थात्.

केवलप्रयोगी अव्यय

हर्षवाचकः--वाह, शायास, हाश, धन्य, आहा, ओहो.

दुःखवाचकः--अरे !, अरेरे.

आश्चर्यवाचकः--अहोहोहो, अम्पम्प.

तिरस्कारवाचकः--धिक्, छट्, थू!, छी!, छी.

क्रोधवाचकः--यूप, जेस.

विनयवाचकः--७.

संबोधनवाचकः--हे, ओ, अे, अरे, अत्या.

कल्याणवाचकः--स्वरित, अस्तु, धन्य.

घडा १६ वा

कृदंत (कृदंत)

एकाच धातूवरून क्रियापद, धातुसाधित क्रियाविशेषण अव्यय, धातुसाधित विशेषण आणि धातुसाधित नाम असे चार प्रकार करतां येतात. पैकीं शेवटच्या तिहींना कृदंत म्हणतात. कृदंताचे मुख्य तीन प्रकार आहेत व त्यांचे पोटविभाग आठ आहेत.

(१) नामरूपीः--सामान्य, कर्तृवाचक.

(२) विशेषणरूपीः--वर्तमान, भूत, विशेष भूत, भविष्य.

(३) अठ्ययरूपीः--संबंधक, हेत्वर्थक.

‘ वांय ’ धातु (सर्व प्रकारचीं कृदंतै)

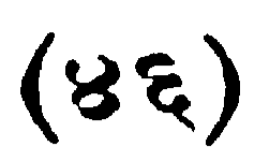
कृदंतानि प्रत्यय ‘ वांय ’ धातु

प्रकार ए. व. अ. व. पु स्त्री. नपुं. अ. व. पु. स्त्री. नपुं. अ. व.

- (१) वर्तमान ले, ली, लुं ता, ली, तां वांयतो, वांयती, वांयतुं वांयता, वांयती, वांयतां
- (२) भूत यो, ध, युं या, ध, यां वांय्यो, वांय्यी, वांय्युं वांय्या, वांय्यी, वांय्यां
- (३) विशेषभूत अेलो, अेली, अेलुं अेलो, अेली, अेलुं वांयेलो, वांयेली, वांयेलुं वांयेला, वांयेली, वांयेलां
- (४) भाविष्य वानो, वानी, वानुं वाना, वानी, वानां वांयवानो, वांयवानी, वांयवानुं वांयवाना, वांयवानी, वांयवानां
- (५) सामान्य वो, वी, वुं वा, वी, वां वांयवो, वांयवी, वांयवुं वांयवा, वांयवी, वांयवां
- (६) कर्तृ नार, रो, री, इं नार, रा, री, रां वांयनार, वांयनारी, वांयनार वांयनारी, वांयनारी, वांयनारां
- (७) संबंधक धं, धं, ने तां वांय्यी, वांय्यी वांय्यते वांय्यतां

भूतकृदंत

(८) हेत्वर्थक ने वांयवाने वांयवाने

(४७)

- कृदंताचा कर्ता, कर्म, आणि अव्ययाप्रमाणें उपयोग होतो.
- (१) सामान्यः— भा३ं कडेतुं कोणु म.ने ? = नाम
- (२) कर्तृवाचकः— महाभारततो लपनार कोणु ? = नाम
— आवुं लपनारो छोकरो उलो होवो लो ओ ओ ओ = विशेषण
- (३) वर्तमानः— पणतुं धर, पडतो वरसा द = विशेषण
— होउतां थाकी गयो = अव्यय
— मने जोसतां आवउतुं नथी = नाम
- (४) भूतः— दीधी शिष्मामणु, लप्या लेप = विशेषण
भा३ं क्युं तेने भावतु नथी = नाम
- (५) विशेषभूतः— आपेलुं पुस्तक, करेलुं काम = विशेषण
— भा३ं शिष्मवेतुं ओणे गयुं = नाम
- (६) भविष्यः— मजवानो जेल = विशेषण
— शेठ मने पसवानुं कड्युं = नाम.

सर्व साधारणतः वर्तमान, भूत, विशेषभूत, भविष्य, या कृदंतांचा विशेषणासारखा, सामान्य व कर्तृवाचक कृदंतांचा नामासारखा, आणि संबन्धक भूतकृदंतांचा अव्ययासारखा उपयोग होतो.

घडा १७ वा

साधित शब्द

(१) क्रियापदावरून झालेली भाववाचक किंवा क्रियावाचक नामें.

प्रत्यय

शब्द

अणु

भरणु-गुंथणु-लींपणु-यलणु.

अक

जवक-आवक-जेठक.

आध

मनाध-लडाध-यडाध-ठगाध-सिडाध.

(४८)

प्रत्यय	शब्द
आट	डिक्काट गभराट-यणकाट-वण्णाट.
आप	भेणाप.
आटो	गपाटो-सपाटो-ऊपाटो.
आणु	वेयाणु-भेडाणु-भेयाणु रहेडाणु-लप्पाणु.
आल	डिक्काल-हेप्पाल-अप्पाल-ठरार-पडाल.
आवट	अनावट.
आणुत	ओढणु-ल.वणु.
आणुी	डिधराणु-कमाणु.
आणुं	डिधराणुं.
अत	रमत-लडत.
ओ	डेरु-घेरु.
णुं	पाथरणुं-वलोणुं-दणुं.
आमणु	शिप्पामणु-गभरामणु.
आमणुी	पहेरामणु-पधरामणु-वधामणु.
ध	योगी-योरी--धीणु.
तर	भणुतर-कणुतर-यणुतर.
ती	पडती-यडती-भरती-गणुती.
वाड	ओढवाड-म दवाड.

(२) विशेषण.

डि-आडि	टकाडि-डिडाडि.
आण	अर्याण-वायाण.
अेल	रअडेल-आधेल-पीधेल.
कणु	भालकणु-मारकणु-वठकणु.
डि	भेडु-डितार.

(३) विशेषणावरून भाववाचक नामें.

आध	डंयाध-नअणार्ध अहेआध.
आणु	डंयाणु-पोलाणु-लंआणु-वेयाणु-भंगणु.

પ્રત્યય	શબ્દ
આશ	પિળાશ-કચાશ-રતાશ-ખટાશ-ચિકાશ.
પણુ	નાનપણુ-ગાંડપણુ-સગપણુ.
પણું	શાણુપણું-મોટપણું.
ઈ	ખરાખી-દલાલી-નાદાતી.
દુ	દંડક-ટાઢક.
વટ	ઝીણુવટ-સાચવટ
પો	અંધાપો-રંડાપો--ખળાપો-ધરડાપો.
પ	ઉણાપ-મોટપ-ભોળપ.
કું, કો	સૈકું-દસકો.

(૬) નામાવરૂન નામે.

આઈ	લુચ્યાઈ-પંડિતઝાઈ-માણુસાઈ.
કર, ગર	કરીગર-જાદુગર.
આર	લુહાર-સુથાર.
આરો	ભડીઆરો પુજારો.
વાળ	ગોવાળ-રખવાળ.
વાળો	હિંમતવાળો-ગાડીવાળો-અક્લવાળો.
પાળ	ગોપાળ-ભૂપાળ.
ઈ ઓ	નિશાળીઓ-ભોમીઓ.
વટ	નાણુવટ-ઝીણુવટ.
વટ	કંકાવટી-માથાવટી-વહાણુવટી,
વાડ	મારવાડ-કાઠિયાવાડ.
વાડો	ઢેડવાડો-કુંભારવાડો.
વાડી	ફૂલવાડી-આંખાવાડી.
શાળ, શાળા	ધર્મશાળા-પાઠશાળ-ઘોડશાળ.
ગાળો	લગનગાળો-કેરીગાળો.

प्रत्यय

शब्द

र्ध्व षेरागी-साहेष्ठी-अधिकारी.

(५) नामावरून विशेषणें.

आर्ध्व	हरियार्ध्व.
ध्वो	हठीध्वो-रसीध्वो-डोडीध्वो-रंगीध्वो.
आण	शरमाण-रमतियाण.
आडि	वगडाडि-सुतराडि
र्ध्व	गजराती गुलाष्ठी-अरी-कसष्ठी.
डि	महेनतु-विश्वासु-आणसु.
ध्वलुं	आरीलुं-नातीलुं-रसीलुं-डोडींलुं-अरीलुं.

(६) लघुतावाचक.

ध्वो	शेरीध्वो.
डो	वाछरडो-अवडो-(डाकरडो-हज्जमडो) (तिरस्कार वाचक).
डी	पलंगडी-आंअडी-तणावडी.
डुं	गामडुं-पंअडुं-गीतडुं.
ध्वो, ली-लुं	पाटध्वो-अगध्वो-हथेली-मृगलुं.
वो	छोडवो-लाडवो.
ध्वो, लियो	आंहलियो-नावलियो.
डो, डुं	वाडडो-छालडुं.
ओ	आमणो-धांओ. (तिरस्कार वाचक)

या शिवाय

रातवडी, साहेलडी, नानकडुं, वाछरडुं, आलुडां, डोयलडी, हातरडुं.

(●) फारसी प्रत्यय,

गर	सोदागर-तवंगर.
गार	गुनेगार-रोजगार-मददगार.

(૫૧)

પ્રત્યય	શબ્દ
ગીર	આલમગીર-જહાંગીર.
ખાન	મહેરખાન.
વાન	દરવાન.
અંદાજ	ગોલંદાજ, તીરંદાજ.
ખેર	હરમખેર, દગાખેર.
દાર	ફેજદાર, વફાદાર, સરદાર, અમલદાર.
દાન, દાની	ગુલાબદાન-પાનદાન-મચ્છરદાની.
સ્તાન	હિંદુસ્તાન-તુર્કસ્તાન.
ઈ	ખૂખી-નેકી-મંજુરી-મહેરખાની.
ગી	ખાનગી-તાજગી-માંદગી-ગંદગી.
ગીરી	ગુલામગીરી-સોદાગીરી.
તી	કમતી-ભરતી.
ચી	ખજનચી-તોપચી.
વર	ખનવર-જોરાવર.
વાર	ઉમેદવાર-વિગતવાર-તાલેવાર.
દાર	જમીનદાર-ફેજદાર.
અંદ	હથિયારઅંદ-જોસઅંદ-જથાઅંદ.
ખાજ	દગાખાજ-કુસ્તીખાજ.
ખાનું	તોપખાનું-દવાખાનું.
નામા	હુકુમનામા-શહાનામા.
યાર	હોશિયાર.
મંદ	દોલતમંદ-અક્લમંદ.
ચા	ખગીચા-ગાલીચા.
ઈ	શહેરી-જ ગલી.

(૮) સર્વનામાવરૂન વિશેષણે.

આ	આવો, આટલો, આવડો.
તે, પેલો	તેવો, તેવડો, તેટલો.

(५२)

प्रत्यय	शब्द
जे	जेवो-जेवडो. डेवो-डेवडो-डेवडो.
ड्याणु	ड्यो.

धडा १८ वा.

वाक्यविचार.

मराठी व गुजराती भाषेची वाक्यरचना अगदीं मारखी आहे. उदा:—

मराठी

गुजराती

किरण आंबां खात आहे.

डिरणु डेरी आय छे.

शंकरराव, तुम्हीं मुंबईला केव्हां जाणार ?

शंकरदास, तमे मुंयछ ड्यारे जवाना ?

पण अजून तूं पोर आहेस.

पणु दणु तूं आणड छे

शाकुंतल हे कालिदासाचे सर्वोत्तम नाटक आहे.

शाकुंतल ये डलिदासनं सर्वोत्तम नाटक छे.

मुलांनीं आंबापाचे सांगणे ऐकलें पाहिजे.

आणड्ये मायापनुं ड्युं मानवुं जेह्ये.

कांहीं लक्षात ठेवण्याजोग्या गोष्टी : —

(१) सप्तमीचे ' ये ' आणि ' भा ' हे दोन प्रत्यय आहेत. परंतु त्यांच्या उपयोगांत सूक्ष्म भेद आहे. पहिला सान्निध्य दाखवितो, दुसरा अंतःप्रवेश दाखवितो. जसें :—

भाये पाधडी भूडे

(डोक्यावर पगडी ठेवा)

(५३)

माथामां लेणुं होय तो समजे ने !

(डोक्यात मेदू असेल तर समजेल ना !)

नदीये न्हावुं पणु नदीमां दुय्यकी भारवी नथी.

(नदीवर आंघाळ करावी परंतु नदींत बुडी मारूं नये)

हुं निशाणे गयो त्यारे भीण छोकराये निशाणमां येडा इता.

(मी शळित गेलों तेव्हां इतर मुलें शळित बसलेलीं होतीं.)

(२) कित्येक विशेषणें केवळ गुणवाचक असून क्रियापदांशीं संबंध ठेवतात. पण त्यांचें लिंग व वचन विशेष्या-प्रमाणेंच रहातें. उदा. :—

याकर उतावणे। होउथे।

(चाकर घाईनें पळाला)

मारी मा वहेली उठे छे.

(माझी आई लवकर उठते)

ते माणुस काम सां३ं करे छे.

(तो इसम काम चांगलें करतो)

(३) क्रियापदाचा भाव तोच क्रियानाथ असल्यास क्रियाविशेषण नपुंसकलिंगीं अनेकवचनी असतें. उदा. :—

मारा पेटमां धणुं दुपे छे.

(माझ्या पोटांत फार दुखतें)

काकथी सां३ं वंथातुं नथी.

(काकांना नाट वाचवत नाही)

(४) शुद्ध वर्तमानकाळाचीं रूपें ' हो (छ) ' या सहाय्यकारक क्रियापदासह लिहिलीं व बोललीं जातात. जसें :—

ते जय छे (तो जातो)

ते क्षपे छे (तो लिहितो)

हुं रसुं धुं (मी खेळतो)

(५४)

(५) ' विना ' या अव्ययाबद्दल ' वगर ' चा उपयोग होतो व त्याच्या पुढील नाम तृतीयान्त असतें.

वगर धारणे, वगर भट्टेनते, वगर वांङ्गे, यांस क्रियाविशेषण मानितात.

(६) मराठींतील तृतीयेची कानें पंचमीनें होतात. उदा. —

माझ्यानें जाववतें

भारथी जवाय छे.

लेखणीनें लिहावें

कलमथी लखवुं.

या कामानें जीवानीशीं जाल

आ काममां जनथी जशी.

मनुष्य अनुभवानें शहाणा होतो

माणुस अनुभवथी शाणो थाय छे.

—

शब्दसंग्रह (व्यावहारिक)

(१) क्रियापद

जाणें	जवुं	होणें	थवुं
खाणें	खावुं	करणें	करवुं
असणें	होवुं	देणें	आपवुं
घेणें	खवुं	बांधणें	आंधवुं
पहाणें	जेवुं	खेचणें	ताणुवुं, जे'यवुं
देणें	देवुं	पाळणें	पाणवुं
लिहिणें	खणवुं	मिळवणें	पामवुं
बोलणें	जोखवुं	,,	मेणवुं
पिणें	पीवुं	वाचणें	वांचवुं
भिणें	भीवुं	वांचणें	अचवुं
शिरणें	पेसवुं	मोजणें	गणुवुं
बसणें	जेसवुं	समजणें	समजवुं
पलायन करणें	नासवुं	पकडणें	पकडवुं
पहाणें	देखवुं	जेवणें	जमवुं
मरणें	मरवुं	शिवणें	शिववुं
मारणें	मारवुं	स्पर्श करणे	अडकवुं
झोपणें	सुवुं	चुकणें	यूकवुं
सांगणें	कडेवुं	लग्न करणें	परणुवुं
राहाणें	रडेवुं	शिकणें	भणुवुं
हंसणें	हसवुं	विसरणे	भुलवुं
येणे, जन्मणें	आपवुं	खेळणें	रमवुं

क्रियापद

भाणणें	लाववुं	गोठणे	}	४२वुं
कमावणें	कमावुं	थिजणें		
मिळवणें	धाववुं	स्थिर हाणें		
स्तनपान करणे	ध्याववुं	थिजवणें		४१२वुं
बडबडणें	अअउवुं	पडणें		५३वुं
मिठी मारणें	भेटवुं	पाडणे		५१३वुं
भेटणें	}	जळणे		अणवुं
मिळणे		मणवुं	जाळणें	आणवुं
सांपडणे		वणगवुं	तुटणें	तटवुं
बिलगणें	वधवुं	तोडणें		तो३वुं
बोलणे	वधवुं	वाढणें		उछ२वुं
वाढणे	वरवुं	वाढवणें		उछे२वुं
वरणें	करउवुं	धावणें		दो३वुं
चावा घेणें	याववुं	आवडणें		भा५वुं
चावणें	जुतवुं	माहीत असणें		आ५उवुं
जिकणें	याखवुं	[to Know]		
चालणें	करवुं	सरकणें		असवुं
करणें	छडवुं	सरकवणें		असेउवुं
रुठणें	गावुं	भजणें		भजवुं
गाणें	भोडखवुं	भूमिका करणें		भज५वुं
पाठवणें	राअवुं	चढणें		अढवुं
ठेवणें	गणवुं	गुंतवणें		गुंअ५वुं
गळणे	}	घाबरणें		गभ२ावुं
गाळणें		गाणवुं	उगारणें	
चरणें	गणवुं	वर उडवणें		उछाणवुं
चारणें	अ२वुं	मिळवणें	}	उमे२वुं
	आ२वुं	To add		

क्रियापद

पाणी उपसणे	उक्षेयवुं	फरपटणें	धसडावुं
चालू लागणें	उपडवु	घासणें	धसवुं
झोंपवणें	उंधाडवुं	झीजणें	धसावुं
विज्ञवणें	ओलववुं	चाटवणें	यटाडवुं
ओलांडणें	ओणंगवुं	चरणें	यरवु
ठंचून टाकणें	क्यरवुं	चाटणें	याटवुं
छळणें	कनडवुं	चिडवणें	यीडवुं
कोमेजणें	करमावुं	चिडणें	यीडवावुं
कापणें	कापवुं	चोखणें	यूसवुं
उडी मारणें	कूडवु	सावध करणें	} येतवुं
टोंचणें	क्यायवुं	पेटवणें	
कोतरणें	कातरवु	चिकटवणें	योंटाडवुं
कुजणें	काडवुं	चिकटणें	योंटवुं
खाजवणें	अणुवुं	चोरणें	योखरवुं
कुटणें	आंडवुं	डचमळणें	} छलडवुं
झटकणें	अंभेरवुं	(पाणी वगैरे)	
संपणें	अटवुं	छेडणें	छंछेडवुं
बोंचणें	अयवुं	किसणें	छीणुवुं
नांगरणें	अडेवुं	लपणें	छुपावुं
खेळणें	रमवु	फसविणें	छेतरवुं
खोदणें	जेडवुं	सोलणें	छोडवुं
उघडणें	जेडवुं	स्वस्थ बसणें	जंपवुं
	उधाडवुं	पाखडणें	जाटडवुं
खोचणें	जेसवुं	झेलणें	जीतवुं
मरणें	गुजरीज वुं	झुंजणें	जूडवुं
गुंतणें	गुंयावुं	झोडणें	जूडवुं
व्यवस्थित लावणें	गेडवुं	तडफडणें	टणवणुं

क्रियापद

टागणें	टांगवुं	आदळणें	पछाडवुं
फसवणें	डगवुं	हिसकावणें	पडाववुं
ढकलणें	डेलवुं	भागवणें	पताववुं
ढगमगणें	डगवुं	सन्मानानें } पोचवणें }	पधराववुं
उष्टें भांडें बुडवणें	डभोणवुं	आटपणें	परवारवुं
ढवळणें	डहोणवुं	ओंवणें	परोववुं
पुरणें	डाटवुं	भिजवणें	पताणवुं
ढाकावणें	डाडीयुं, डरवुं	अंगांत कपडा } घालणें }	पहेरवुं
सांडणें } (प्रवाही) }	ढालवुं	गोजारणें	पंपाणवुं
सांडणें (धन)	वेरवुं	परवडणें	पालववुं
कडेवर घेणें } मुलीस माहेरी } बोलावणें } आमंत्रण करणें }	तेडवुं	पाजणें	पावुं
दमणें	थाडवुं	विरघळणें	पीगणवुं
थोपटणें	थायडवुं	तेल काढणें	पीलवुं
दांत ओठ खाणें	दांतिया डरवां	बुजवणें } कोंडणें } पुरणें }	पूरवुं
प्रकाशणें } शोभणें }	दीपवुं	फुटणें } (गळू) }	झाटवुं
धार काढणें	दोडवुं	सुजणें	डूडवुं
मार्गदर्शन करणें	दोरववुं	भुंकणें	भसवुं
तृप्त होणें	धरावुं	कान फुंकणें	भंभेरवुं
स्तनपान देणें	धवडाववुं	लिहिलेलें पुसणें	भुंसवुं
नेमणें	नीभवुं	आलिंगन देणें	भेटवुं
गवत वगैरे कापणें	नींढवुं	भुंकणें	भसवुं
आमंत्रण देणें	नोतरवुं	आजार बरा होणें	भटवुं

क्रियापद

समजूत काढणें	{ मनावुं समज्जवुं
विरजणें	भोरवुं
भटकणें	रज्जवुं
त्रास देणे	रंज्जवुं
रुसणें	रिसावुं
ओतणें	रेडवुं
ओथंबणें (फळानें झाड) }	लयवुं
घसरणें } सरकणें }	लपसवुं
बाटणें	वटलावुं
ओळखून काढणें	वरतवुं
घुसळणे	वशोववुं
पेरणें	वाववुं
बंद करणें	वासवुं
बिथरणें	विझरवुं
कुजणें	सडवुं
तुलना करणें	सरभावुं
पेटणें	समगवुं
सामील होणें	संठाववुं
सहन करणें	सांभवुं
ढकलणें	डडसेलवुं
खिकाळणें	डणुडणुवुं
भुंकणें	भसवुं
हुंगणें	सूंधवुं
आनंदित होणें	डरभावुं

मिळवणे } मिसळणें }	भेजवुं
रडणें	रडवुं
आंघोळ करणें	नाडवुं
नाहणें	माथुं योजवुं
चोळणे	योजवुं
कापणें	डापवुं
जाणणें	जणवुं
ओळखणें	ओजभवुं
लोळणें	आजोडवुं
विचरणें	ओजवुं
घांसणें	धसवुं
झिजणें	धसावुं
विकत घेणें	अरीडवुं
विकणें	वेयवुं
झटकणे	अंभेरवुं
शिकरणे	{ नसीडवुं नाड अंभेरवुं
उघडणें	जोलवुं, उधाडवुं
शोधणें	जोणवुं, शोधवुं
निवडणें	विणवुं
मावळणें	आथभवुं
खणणें	जोडवुं
लपणें	संतावुं
शिकवणें	शिभवुं
घोरणे	घोरवुं
वेणी घालणें	योडलो वाजवे!

क्रियापद

चालणें	यालवुं	स्वयंपाक करणें	रांधवुं
शिकणें	छीं उवुं	रडणें	रोवुं
धुणें	घोवुं	लावणें } पेटवणें }	लगाडवुं
जागें होणे	जगवुं	झाडू लावणे	रोपवुं
पोहणें	तरवुं	आणणें	लाववुं
हटकणें	टोडवुं	पुसणे	लूडवुं
शौचास जाणें	आडे इरवा जवुं	रागें भरणें	वढवुं, लढवुं
भिणें	उरवुं	कापणें	वाढवुं
तापाविणें	तपाववुं	ओलांडणें	वटावुं
तोलणे	तोडवुं	वांटणी करणे	वडें यवुं
मुखमार्जन करणे	दातणुं उरवुं	वाटणें	वाटवुं
अन्न वाढणें	पीरसवुं	चिरणे } (भाजी) }	समारवुं
विचारणे	पूडवुं	पेटाविणें	सजगाववुं
फिरणें	इरवुं	आवडणें } करमणें }	गभवुं
ओरडणें	जूम पाडवी	भरणें	भरवुं
कडेवर घेणें	तेडवुं	पसरणें	इलावुं
मोडणें	भांगवुं	उडणें	उडवुं
मोजणें	भापवुं	फेंकणें	इं उवुं
विणणें	वणुवुं	हरवणे	जोवुं
उगवणे	जिगवुं	करमणे } साध्य होणें }	झाववुं
हांकलणें	हांकवुं	(कपडा) } खळबळावणें }	जंगाणवुं
लपविणें	संताडवुं	पिळणें	नीयेवुं
सांपडणे	जडवुं		
बोलावणें } हांक मारणें }	जोलाववुं		
पाठविणें	जोडवुं		
मुतणें	मुतरवुं		

(६१)

क्रियापद

वाळवणें	सुकवपुं	झरणें	अरवुं
दाबणें	दयावपुं	वळणें	वणवुं
सोडणें	छोडवुं	वळवणें	वाणवुं
सुटणें	छूटवुं	उतरणे	उतरवुं
फुटणे	फूटवुं	उतरवणें	उतारवुं
फोडणें	फेडवुं	विणकाम करणे	गुंथवुं
बिघडणें	अगडवुं	बांधणे	आंधवुं
बिघडविणे	अगाडवुं	लढणें	लढवु
मिसळणें	भभवुं	रागें भरणें } शिकणें	शिभवुं
सुधारणें	सुधरवुं	हट्ट धरणे	हट्ट पडवुं
उकळणें	उकणवुं	हरवणें	जोवुं, जोवावुं
उकळवणें	उकाणवुं		

(२) अवयव

आतडे	आंतरडुं (नपुं.)	कानाची पाळी	पुट्टी (स्त्री)
आवाज	कंठ, साद, धाटो (पु.)	काळीज	कुलेणुं. काणजु (नपुं.)
ओटि	पेटुं (नपुं.)	कूस	पासुं (नपुं.)
ओठ	होठ (पु.)	केस	वाण (पु.)
अंगठा	अंगुठो (पु.)	कोपर	दूणी, डोणी (स्त्री)
उजवा	जमणो (पु.)	खांदा	अभा (पु.)
कटि	क्रेड (स्त्री)	गळा	डोकुं (स्त्री)
कवटी	जोपरी (स्त्री)	गाल	गाद (पु.)
काख	अगल (स्त्री)	घसा	गणुं (नपुं.)
कान	डान (पु.)	घोटा	घूटी (स्त्री)
कानशील	लभणुं (नपुं.)	चामढी	आमडी (स्त्री)

अवयव

छाती	छाती (स्त्री)	पापणी	पोपयुं (नपुं.)
जबडा	जडयुं (नपुं.)		पांपणु (स्त्री)
जांघ	जांघ (स्त्री)	पेर (बोटाचे)	वेढ (पु.)
जीभ	जुल, ज्योमडी (स्त्री)	पोट	पेट नपुं.)
टाळकें	तोळकुं (नपुं.)	पंजा	पंजे (पु.)
टाच	पानी (स्त्री)	प्लीहा	परेण (स्त्री)
डावा	डामो (पु.)	फुफफुस	इकूसुं (नपुं.)
टाळू	ताणवुं (नपुं.)	बगल	डाप (स्त्री)
डोकें	माथुं (नपुं.)	बरगडी	पांसणी (स्त्री)
डोळा	आप (स्त्री)	बुबूळ	आंप्पनी डीडी
डोपर	धूंटणु (नपुं.)		आंप्पनी पुतणी (स्त्री)
तळहात	ढथेली (स्त्री)	बंबी	डूटी (स्त्री)
तंगडी	टांटियो (पु.)	बोट	आंगणी (स्त्री)
दाढ	दाढ (स्त्री)	भुवई	लभर (स्त्री)
दांत	दांत (पु.)		भवां
देह	डखेवर, (नपुं.)	मनगट	कांडु (नपुं.)
	दील, शरीर (नपुं.)	मान	गरदन (स्त्री)
नख	नप (पु.)	मानगूट	ज्योयी (स्त्री)
नाक	नाक (नपुं.)	मांडी	साथण (स्त्री)
नाकपुडी	नसडोरी (स्त्री)	मिशी	मूंछ (स्त्री)
नितंब	थापो (पु.)	मूठ	मुट्टी, मुकडी (स्त्री)
पाठ	पीड (स्त्री)	मेंदु	मेजुं, भगण (नपुं.)
	परडो, वांसो (पु.)		
पाय	पग (पु.)		ज्योपरी (स्त्री)
पाठीचा कणा	डरोड (स्त्री)	रक्त	दोडी (नपुं.)

(६३)

अवयव

रोमांच	इवां (नपुं.)	हनुवटी	दाढी (स्त्री)
वीत	व्हेंत (स्त्री)		हडपची (स्त्री)
वेणी	योटलो (पुं.)	हाड	हाडकूं (नपुं.)
शेंढी	योटली (स्त्री)	हात	हाथ (पुं.)
स्तन	स्तन (पुं.)	हिरडी	अवागुं (नपुं.)
	धाध (स्त्री)		

(३) आजार

अर्जाण	अण्णुं (नपुं.)	जंत	किरम
अर्धाशीशी	आधाशीशी (स्त्री)	डांग्या खोकला	उटांटियुं (नपुं.)
अर्धांगवायु	लकवो (पुं.)	थंडीताप	टाढियो ताव (पुं.)
अपस्मार	अपस्मार (पुं.)	मलेरिया	मलेरिया (पुं.)
कावीळ	कमणो (पुं.)	देवी	शीतणा (स्त्री)
कांजीण्या	अछ्णडा	पडसैं	सणेअम (नपुं.)
कोड	कोड	पित्त	पित (नपुं.)
कॉलरा	डोगणियुं (नपुं.)	पित्त (अंगावर उठतें तें)	शीणी
कंड	लूपस (स्त्री)	प्लेग	भरडी (स्त्री)
स्वरुज	अस (स्त्री)	बाळंतरोग	सुमारोग (पुं.)
खोकला	उधरस, आंसी (स्त्री)	माळीण	भाणणु (स्त्री)
गळूं	गूमडूं (नपुं.)	मुरडा, आव	भरडो (पुं.)
गालगुंड	गलगंडुं (नपुं.)	मोती बिंदु	भोतीयो (पुं.)
गोंवर	ओरी	रतवा	रतवा (पुं.)
		रांजणवाढी	आंणुणी (स्त्री)

(६४)

(४) ऋतु आणि काळ

आज	आज (स्त्री)	पावसाळा	योभासुं (नपुं.)
आठवडा	अठ्ठाडियुं (नपुं.)	पंधरवडा	पप्पवाडियुं (नपुं.)
उद्यां	डाल, आवडीडाल (स्त्री)	मध्यरात्र	मधरात (स्त्री)
उन्हाळा	उनाणो (पुं.)	मध्यान्ह	अरा अपोर पुं.)
काल	गर्भ डाल, डाल (स्त्री)	महिना	मदिनो (पुं.)
तिन्हीसाजा	समीसांज (स्त्री)	रात्र	रात रात्री (स्त्री)
दुपार	अपोर (स्त्री)	वर्ष	वरस, वर्ष (नपुं.)
पहाट	मणस्कुं, परोठ (नपुं.)	सकाळ	सवार (नपुं. स्त्री)
		संध्याकाळ	सांज (स्त्री)
		हिवाळा	शियाणो (पुं.)

(५) औषधें

आले	आहु (नपुं.)	जायफळ	जयक्षण (नपुं.)
आळशी	अणशी (स्त्री)	ज्येष्ठमध	जेडीमध (पुं.)
ओंवा	अजभो (पुं.)	डिकेमाली	दिकाभाणी (स्त्री)
एरंडेल	दिवेल (पुं.)	तुकुमराई	आवयी आवयी (स्त्री)
काकडशिगी	डाडडशिगी (स्त्री)	तुरटो	डूटडी (स्त्री)
काजऱ्याची बी	अेर ड्युरो (पुं.)	बिंबा	बिलामुं (नपुं.)
कायफळ	डायक्षण (नपुं.)	मोरचूद	बिलामो (पुं.)
गांठी 1पपळमूळ	गंठोडो (पुं.)	शोपा	मोरयुथु (नपुं.)
गुळवेल	गडवेल (स्त्री)		सवा, सुवा
जायपत्री	जवंत्री (स्त्री)		

(६) कुटुंब

आई	आ, मा (स्त्री)	पुतण्याची बायको	भत्रीण वडु (स्त्री)
आजी	दादी (स्त्री)	बहीण	भेन (स्त्री)
आजोबा	दादा (पु.)	बाप	आप, पिता (पु.)
आजोळ	भेसाण (नपुं.)	बायको	वडु, धण्णीयाण्णी (स्त्री)
आजे सासरा	वड सासरा (पु)	बायकोची बहीण	साणी (स्त्री)
आजे सासू	वड सासु (स्त्री)	भाऊ	भाध (पु.)
आतेमामे भावंड	मामाझोर्धना	भाचा	भाण्णेण (पु.)
आत्या	झोर्ध (स्त्री)	भाची	भाण्णी (स्त्री)
आत्याचा नवरा	डू आण्ण (पु.)	भाच्याची बायको	भाण्णेण वडु (स्त्री)
काका	डाका (पु.)	मामा	मामा (पु.)
काकी	डाकी (स्त्री)	मामी	मामी (स्त्री)
चुलत भाऊ	पित्राध भाध	मामे सासरा	मामाण्ण (पु.)
चुलत सासू	डाकीण्ण (स्त्री)	मामे सासू	मामीण्ण (स्त्री)
चुलत सासरा	डाकाण्ण (पु.)	मावशी	माशी (स्त्री)
जांवई	जभाध (पु)	मावशीचा नवरा	मासाण्ण (पु.)
जाऊ [लहान]	देराण्णी (स्त्री)	मावस सासू	माशीण्ण (स्त्री)
जाऊ [मोठी]	जेडाण्णी (स्त्री)	मावस सासरा	मासाण्ण (पु.)
दीर [लहान]	दियेर (पु.)	मावस भाऊ	मसीयाधभाध (पु)
दीर [मोठा]	जेठ (पु)	मुलगा [स्वतःचा]	दीकरे (पु)
नणंद	नणुंद (स्त्री)	मुलगा [कोणताही]	छोकरे (पु.)
नणदेचा नवरा	नणुदेध (पु.)	मुलगी [स्वतःची]	दीकरी (स्त्री)
नवरा	वर, धण्णी (पु.)	मुलगी [कोणतीही]	छोकरी (स्त्री)
मुलीची (नात	भाण्णी (स्त्री)	मेहुणा	साणे (पु.)
मुलं (नातू	भाण्णे (पु.)	[बायकोचा भाऊ]	
पणजी	वडीयाध (स्त्री)		
पुतणी	भत्रीण (स्त्री)		
पुतण्या	भत्रीणे (पु.)		
५...			

(६६)

कुटुंब

मेहुणा	} पनेवी (पु.) साणावेली (स्त्री) भाभी (स्त्री) वेवाघ (पु.) वेवणु (स्त्री) शं'क (स्त्री) सावडी मा, ओरमान मा (स्त्री)	सासरा	ससरो (पु)
बाहिणीचा नवरा]		सासू	सासु (स्त्री)
मेहुण्याची बायको		सासर	सासर (नपुं.)
वहिनी		साडू	साडू (पु.)
व्याही		सून	वडु (स्त्री)
विहीण		आई एक परंतु बाप वेगळे अस- णारी भावंडे	} दुधभाघ
सवत			
सावत्र आई			

(७) खाद्य पदार्थ

श्रीखंड	शिखंड (पु)	ताक	छास (स्त्री)
अळुवडी	पातरां, पत्तरवेलीयां	तूप	धी (नपुं.)
भामटी	दाण, पाटी दाण (स्त्री)	थालिपीठ	ढमरं (नपुं.)
कढी	कढी (स्त्री)	दही	दही (नपुं.)
काकवी	काकम (स्त्री)	धिरडे	पूडो (पु.)
केशरी भात	भिरंज (पु.)	धिरडे [कणकीचें, गोड]	} मालपूडो (पु)
कोशांबीर	रायतुं (नपुं.)	पचडी	
खवा	भावे (पु.)	पाटवडी	पाटुडी (स्त्री)
खिचडी	भीयडी (स्त्री)	पापडी	पापडी (स्त्री)
खीर [तांदुळाची]	दूधपाक (पु.)	पुरणपोळी	वेढमी (स्त्री)
गुलाबजंबू	गुलाबजंबू (पु.)	पुरी	पुरणपोणी
चिवडा	येवडो, केवडो (पु.)	पेढा	पुरी (स्त्री)
जिलबी	जलेभी (स्त्री)	पोळी	पेडो (पु.)
			रोटली (स्त्री)

(६७)

स्वाद्य पदार्थ

बफों	परशी (स्त्री)	मोरंबा	मुरप्पो (पु)
बासुंदी	पासुंदी (स्त्री)	लाडू	लाडु (पु)
बेसनवडी	भोलनहार (पु.)	लोणचे	अयाणुं (नपुं.)
भजें	भण्युं (नपुं.)	लोणी	भाण्यु (नपु.)
भाकरी	रोटलो (पु)	वरण	भोणी दाण (स्त्री)
भाजी	शाड (नपुं.)	शिरा	शीरो (पु.)
भात	भात (पु)	शंकरपाळें	शडकरपारा (पु)
मुगाचा लाडू	भगण. भगण (पु.)		

(८) गृहवाचक

आढें	भोभ (पु.)	मोठी खोली	ओरडो (पु.)
इमारत	भडान (नपुं.)	गच्ची	अगाशी (स्त्री)
उंबरठा	डुपरै (पु)	गवाक्ष	अरुणो (पु.)
ओटा	ओटलो (पु.)	गज	सणियो (पु.)
अंगण	आंगाणुं (नपुं.)	घर	घर (नपुं.)
	वाडो (पु.)	चाळ	यादी (स्त्री)
कठडा	डुटेरो (पु.)	चुनेगच्ची	घायुं (नपुं.)
कारजें	डूवारो (पु.)	छप्पर	छापडं (नपुं.)
कुंपण	वाड (स्त्री)	जिना	सीडी, निसरणी (स्त्री)
कोनाडा	गोअडो (पु.)		दादर (पु)
कौल	नणियुं (नपुं.)	टाकी	टांकी (स्त्री)
खांब	थांभलो (पु.)		टांकुं (नपुं.)
खिडकी	पारी (स्त्री)	तळघर	भोयडं (नपुं.)
खिडार	भातर (नपुं.)	दगड	पत्थर (पु)
खुंटी	प्रींटी (स्त्री)	दार	पारणुं (नपुं.)
लहान खोली	ओरडी (स्त्री)		

(६८)

गृहवाचक

दांडी	वांस (पु.)	मजला	भाण (पु.)
पन्हाळ	परनाण (नपुं.)	माडी	मेडी (स्त्री)
पाण ठाणें	पाणिया ३ (नपुं.)	मोरी	योडडी, पाण,
पाया	पायो (पु.)		मेरी (स्त्री)
पागोळी	नेव (स्त्री)	लादी	लादी (स्त्री)
पोट माळा	कातरियुं (नपुं.)	वाडा	वाडो (पु.)
फळी [भांब्यांची]	छाणली (स्त्री)	विटकर	रोडुं (नपुं.)
फाटक	जांपो (पु.)		घंटाणो (पु.)
	छीं डुं (नपुं.)	विहीर	कुवो (पु.)
भगदाड	गाण्डुं (नपुं.)	वीट	घंट (स्त्री)
भांत	भांत, दिवाल (स्त्री)	शिडी	निसरणी (नपुं.)
	करो (पु.)	शौचकूप	गण्ड (नपुं.)
		सजा	छणुं (नपुं.)

(९) तिथी

प्रतिपदा	ऐकम (स्त्री)	नवमी	नोम (स्त्री)
	पडवो (पु.)	दशमी	दशम (स्त्री)
द्वितीया	धीण (स्त्री)	एकादशी	अगियारस
तृतीया	त्रीण (स्त्री)		(स्त्री)
चतुर्थी	थोथ (स्त्री)	द्वादशी	पारस (स्त्री)
पंचमी	पांचम (स्त्री)	त्रयोदशी	तेरस (स्त्री)
षष्ठी	छठ (स्त्री)	चतुर्दशी	थौदस (स्त्री)
सप्तमी	सातम (स्त्री)	पौर्णिमा	पूनम (स्त्री)
अष्टमी	आठम (स्त्री)	अमावास्या	अभास (स्त्री)

(६९)

वार

सोमवार	सोमवार	शुक्रवार	शुक्रवार
मंगळवार	मंगळवार	शनिवार	शनिवार
बुधवार	बुधवार	रविवार	रविवार
गुरुवार	गुरुवार		

माहिने

गुजराथी वर्ष कार्तिकापासून सुरुं होतें.

कार्तिक	कार्तिक	वैशाख	वैशाख
मार्गशीर्ष	भागसर	ज्येष्ठ	जेठ
पौष	पोस	आषाढ	आषाढ
माघ	माढ	श्रावण	श्रावण
फाल्गुन	फागण	भाद्रपद	भाद्रपद
चैत्र	चैत्र	आश्विन	आसो

दिशा

पूर्व	पूर्व	ईशान्य	ईशान
पश्चिम	पश्चिम	अग्नेय	अग्नि
दक्षिण	दक्षिण	नैऋत्य	नैऋत्य
उत्तर	उत्तर	वायव्य	वायव्य

धातुवाचक

रूपे	रुपुं (नपुं.)	तांबें	तांबुं (नपुं.)
कथीलं	कथीर (नपुं.)	पितळ	पित्तण (नपुं.)
चांदी	चांदी (स्त्री)	लोखंड	लोखंडु (नपुं.)
जस्त	जस्त (नपुं.)	सोनें	सोनुं (नपुं.)

(७०)

(१०) धंदे

गवंडी	कडियो (पु.)	अत्तर वगैरे	}	सरैयो
मातीची भांडी } विकणारा	कराणियो (पु.)	सुगंधी द्रव्ये विकणारा		सुरैयो
हलवाई	कंदोर्ध (पु.)	न्हावी		हुमम
तांब्या पितळेचीं } भांडीं विकणारा	कंसारे (पु.)	कासार		अ गडीवाणे
भाजीविक्रया	काछियो	भोई		कडार
कापडविक्रया	कापडियो	खाटीक		कसाध
कुंभार	कुंभार	लाकुडतोड्या		अडियारे
कोष्टी	अत्री	शेतकरी		थेडुत
वाणी	गांधी	गिन्हार्डक		घराक (नपुं.)
तेली	धांथी	कुळकर्णी		तलाटी
शिंपी	दरुण	सराफ		नाणुावरी
कापडाचा } फेरीवाला	दोशी	नट		भवैयो
परीट	घोअी	वाटाड्या		भोभियो
पिंजारी	पिंजारे	धनगर		भरवाड
कापडवाला	अमम	भंगी		भेतर
कापड छापण्याचा } धंदा करणारा	भावसार	कारकून		भडेतो
कोळी	भाधी	मास्तर		भडेतोअ
चांभार	भोथी	स्वयंपाकी		भडाराज,
लोहार	लुडार, लवार	सुतार		रसोधयो
		सोनार		सुथार
		खलाशी		सोनी
				आरवे

(११) पत्ते (पानां, आश्र)

एका	ओड्डो (पु.)	राणी	राणी, रंडी
राजा	आदशाड (पु.)		(स्त्री)

(७१)

पत्ते

गुलाम	गुल्लो (पु.)	दुरी	दुरी (स्त्री)
दहिल्या	दरसो (पु.)	किलावर	कूली (स्त्री)
नहिल्या	नव्वो (पु.)	इस्पीक	काणी (स्त्री)
अठ्या	अठो (पु.)	लाल बदाम	लाल (स्त्री)
सत्या	सतो (पु.)	चौकट	थोडडी, थोडट (स्त्री)
छक्का	छक्को (पु.)		
पंजा	पंजो (पु.)	हुकूम बोलगें	सर पाडवा
चौव्वा	चोको (पु.)	झब्बू देणें	अप्पो पडुराववो
तिरी	तिरी (स्त्री)	पानें पिसणें	आणु थोपरी

(१२) पशु (जनवर)

अस्वल	रींछ (नपुं.)	मांजर	मिन्नाडी, मिन्नी (स्त्री)
ऊदमांजर	वणीयेर		
ऊंट	उंट (पु.)	मेंढी	घेडुं (नपुं.)
कांगारू	कांगारू (नपुं.)	म्हैस	भेंस, भेंश (स्त्री)
कुत्रा	कूतरो, (पु.) कूतरं (नपुं.)		डोपुं (नपुं.)
कोल्हा	शियाण (स्त्री)	लांडगा	वर (नपुं.)
खेंचर	अय्यर (नपुं.)	वाघ	वाघ (पु.)
गाढव	गधेडुं (नपुं.)	शेळी	अकरी (स्त्री)
गाय	गाय (स्त्री)	ससा	ससलुं (नपुं.)
गेंडा	गेडो (पु.)	ससाणा	आज (पु.)
घोडा	घोडो (पु.)	सांबर	सायर नपुं.)
टोणगा	पाडो (पु.)	सिंह	सिंह (पु.)
डुकर	डुकर, भूंड (नपुं.)	हत्ती	हाथी (पु.)
तरस	जरअ (नपुं.)	हरीण	हरणु (नपुं.)
पोळ	सांठ, आभयो		

(७२)

(१३) पक्षी (पं.पं.)

कबुतर	कभुतर (नपुं.)	चंडोल	चकडोल (नपुं.)
कावळा	काग, कागडो	चिमणी	चकली (स्त्री)
कोकिळा	डायल (स्त्री)	पारवा	पारेवुं (नपुं.)
काबडा	भरघो, कुकडो (पु.)	पोपट	पोपट (पु.)
कोंबडी	भरधी, कुकडी (स्त्री)	बगळा	बगलो (पु.)
गिघाड	गीध (नपुं.)	बदक	बतक (स्त्री)
घार	सभडी, शभणी (स्त्री)	मैना	मेना (स्त्री)
घुबड	धुवड (नपुं.)	मोर	मोर (पु.)
		लांडोर	ढेन (स्त्री)
		साळुंकी	हायर (स्त्री)

(१४) बारीक जीव, जंतु, कटिक

अजगर	अजगर (पु.)	जळू	जलो (स्त्री)
अळी	अयण (स्त्री)	जंत	करम (पु.)
उंदीर	उंहर (पु.)	छुरळ	वंदो (पु.)
ऊ	ऊ (स्त्री)	टोळ	तीड (नपुं.)
काजवा	आगियो (पु.)	ढांस	भयछर
कांसव	कायपो (पु.)	ढंकूण	भाकड, भांकड
कुर्याचें पिल्लें	कुरकुरियुं (नपुं.)		भाकणु. भांकणु
कोळी	करोणियो (पु.)	पाल	गरोणी (स्त्री)
स्रार	भिसफोली, { स्त्री भिलफोडी {	बेडकी	देडकी (स्त्री)
खेंकडा	करयलुं (नपुं.)	बेडूक	देडको (पु.)
गांढूळ	अणसियुं (नपुं.)	भुंगा	भभरो (पु.)
गोम	कानभणूरो (पु.)	मगर	मगर (पु.)
चिचुंद्री	छछूंहर (पु.)	माशी	माप्प, माप्पी
चिलटें	भगतरां		(स्त्री)

(७३)

बारीक जीव, जंतु, कीटक

मासा	माछली (स्त्री)	लौख	लीप (स्त्री)
	माछडुं (नपुं.)	वानर	वांदरो (पु.)
मुंगळा	भक्रोडो, भंक्रोडो (पु.)	वाळवी	बिधध (स्त्री)
मुंगी	डाडी (स्त्री)	विंचू	वींछी (पु.)
मुंगूस	नाणियो (पु.)	सर्प	साप (पु.)

पोषाक (उपजां)

उपरणे	भेस (पु.)	दुपटे	गोदडी (स्त्री)
कपडे	लुगजां (नपुं.)	दुलई	गोदुं (नपुं.)
कासोटा	कछोटो (पु.)	धोतर	घेती (स्त्री)
कुडतें	अदन (नपुं.)		घेतियुं (नपुं.)
कोट	उगले (पु.)	निरी	पाटली (स्त्री)
खिसा	गणवुं, भिस्सुं (नपुं.)	पगडी	पाधडी (स्त्री)
गुंडी	भोरियुं (नपुं.)	परकर	धागरो } पु. अणियो }
चड्डी	अड्डी (स्त्री)	पोलकें	पोलकुं (नपुं.)
चप्पल	अ पल (स्त्री)		कपले (पु.)
जानवे	अनोर्ध (स्त्री)	फेटा	इंटे (पु.)
झगा	इराक (नपुं.)	बाही	आंय (स्त्री)
झबले	सदरो (पु.)	विजार	पाटलून (नपुं.)
	अभलुं (नपुं.)		अभीस { (नपुं.) पहेरणु }
टोपी	टोपी (स्त्री)	सदरा	

(१५) फळें, सुका मेवा

अननस	अननास (नपुं.)	आंबा	पाडी इरी (स्त्री)
आमसूल	क्रोडम (नपुं.)	आंवळा	आमणे (पु.)

फले, सुका मेवा

अंजीर	अंशुर (नपुं.)	ताडगोळां	गलेली (स्त्री)
करवंद	करमहुं (नपुं.)	द्राक्ष	दराभ (स्त्री)
कालिंगड	कालिंगडुं (नपुं.)	नारळ	नारियेण } नपुं.
कवठ	कोठुं (नपुं.)	पपई	नाणियेर }
काजू	काणु (पु.)	पपनस	पपैयुं (नपुं.)
केळ	केणुं (नपुं.)	पिस्ता	पपनस (नपुं.)
कैरी	कायी केरी (स्त्री)	पेरु	पिस्ता (पु.)
खजूर	खणूर (पु.)	फणस	जमझण,
खारीक	खारेक (स्त्री)	बदाम	जमरुभ (नपुं.)
खारोळी	खारोणी (स्त्री)	बेदाणा	झणुस (पु.)
चिकू	चीकु (पु.)	बोर	अदाम (स्त्री)
जरदाळू	जरदालु (नपुं.)	मनुका	सुकी दराभ (स्त्री)
जाम्बूळ	जाम्बु (नपुं.)		भोर (नपुं.)
टरबूज	सकरटेरी (स्त्री)		डाणी दराभ
डालिंब	दाडम (नपुं.)		(स्त्री)

(१६) भाज्या (शाक)

अळकुडी	अणवीनी गांठ (स्त्री)	कार्ले	कारेलुं (नपुं.)
अळू	अणवी (स्त्री)	कांदा	कुंगणी (स्त्री)
अलकोल	नोलकोल (नपुं.)	कोथिंबीर	कोथमीर (स्त्री)
आल	आहु (नपुं.)	कोबी	कोपीज (स्त्री)
अंबाडी	अंभाडी (स्त्री)	कोहाळा	करमजलो (पु.)
करटालें	कंकोडुं } (नपुं.)	गवार	लूड कोणुं (नपुं.)
काकडी	कटोलुं }		गुवारझणी,
	काकडी (स्त्री)		गुवार, गुवारशिंंग
	आरियुं (नपुं.)		(स्त्री.)

भाज्या

गाजर	गाजर { (नपुं.)	परवर	परवर (नपुं.)
गिलकें	रातडियुं { (नपुं.)	पालक	पालक (पु.)
पारवसें	गलकुं (नपुं.)	पाले भाजी	भाञ्ज (स्त्री)
गोराडु	रताणु (नपुं.)	फरजबी	इणुशी (स्त्री)
घेवडा	वालेण (स्त्री)	फळोवर	कुलेवर (पु.)
दाण्याची पापडी	पापडी (स्त्री)	बटाटा	अटाफो (पु.)
चवळी	चोणी (स्त्री)	भाजी	शाक (नपुं.)
चिबूड	चीमडुं (नपुं.)	भेंडी	मिडी (स्त्री)
टोमॅटो	टोमॅटो (पु.)	भोपळा	फोणुं (नपुं.)
डिंगरी	भोगरी (स्त्री)	मिरची	भरसुं (नपुं.)
तोंडलें	धसोडुं { (नपुं.)	मुळा	भूणो (पु.)
तांदुळजा	धिसोडुं { (नपुं.)	मेथी	मेथी (स्त्री)
दुधी भोपळा	तांदणजे (पु.)	रताळें	शककरियुं (नपुं.)
दोडकें	दुधी (स्त्री)	लिंबू	लींयु (नपुं.)
पडवळ	तूरियुं (नपुं.)	वांगें	रिंगणु, वेगणु,
	पडवण (नपुं.)	शेवगा	वंत्याक (नपुं.)
			सरगवो (पु.)

(१७) भांडीं व घरांतील सामान

अढकिटा	सुडी (स्त्री)	कढई	डढार्ध, पेणी,
अभ्रा	गलेक (पु.)		तापडी (स्त्री)
आरसा	अरिसो,	कालथा	तवेथो (पु.)
	तक्तो (पु.)	खुजा	कूणे (पु.)
	दुर्पणु (नपुं.)	केरसुगी	सावरणी (स्त्री)
उशी	ओशिकुं (नपुं.)	कंगवा	डांसफो (पु.)
उखळ	भांडणीणुं (नपुं.)	कंदील	शानस (नपुं.)

भांडी व घरांतील सामान

खल	अल (पु.)	ताट	थाणी (स्त्री)
	आंडणी (स्त्री)	तांब्या	दोटा, कणशे,
खाट	आटवे (पु.)		भोटवे (पु.)
	ढेलीये (पु.)	ताम्हन	तरभाणुं (नपुं.)
खुर्ची	पुरसी (स्त्री)		तरभाणी (स्त्री)
गडवा	धडवे (पु.)	तांबली	भोत्रणुं (नपुं.)
गादी	पथारी (स्त्री)	दऊत	अडीये (पु.)
गोवरी	छाणुं (नपुं.)	पणती	डाडीपुं (नपुं.)
घागर	धडो (पु.)	परात	कथरोट (स्त्री)
घागर व कळशी	भेडुं (नपुं.)	पळी	कडणी (स्त्री)
घोडे पाळणा	घोडियुं (नपुं.)	संध्येची पळी	आयमनी (स्त्री)
घंटा	घंट (पु.)	पाट	पाटवे (पु.)
घंटा [लहान]	घंटडी (स्त्री)	पातेली	तपेदी (स्त्री)
चिमटा	साणुशी (स्त्री)	पातेलें	तपेलुं (नपुं.)
चिमटा [कोळशाचा]	चिपीये (पु.)	पाळणा	पारणुं (नपुं.)
जातें	घंटी (स्त्री)	पिंप	डाडी (स्त्री.)
झारा	अरो (पु.)		पवालुं (नपुं.)
झांकण	ढांकणुं (नपुं.)	पितें	डाथणो (पु.)
झांकणी	ढांकणी, तासक (स्त्री)	पोळपाट	आडणी (स्त्री)
	मंजरा (स्त्री)	फणी	डांसडी (स्त्री)
झांज	होडर (पु.)	कुंकणी	भुंगणी (स्त्री)
टांक	यमये (पु.)	फुलपात्र	पवालुं (नपुं.)
ढाव	अनामणुं (नपुं.)	बत्ता	दस्तो (पु.)
तपेलें	तवे (पु.)		परार्ध (स्त्री)
तवा	दोढी, तवी (स्त्री)	बाक	आण्ड (स्त्री)
	तांसणी (स्त्री)	शाळेंतलें बाक	पाटली (स्त्री)
तसराळें		बादली	डोल (स्त्री)

भांडी व घरांतील इतर सामान

बंब	भांणे (पु.)	लाटणें	वेक्षणु (नपुं.)
माठ	भाटली, गोणा (स्त्री)	[शिव्याची] वात	दिवेट (स्त्री)
[मोठा] माठ	गोणा (पु.)	वटी	वाटकी { (स्त्री)
माप	भापियुं (नपुं.)	सतरंजी	शेत्रंजु (स्त्री)
मुसळ	सांभेलुं (नपुं.)	समई	दीरी
रवी	रवई (स्त्री)	सूप	सूपडुं (नपुं.)

(१८) वनस्पति

अगस्ति	अगथियो (पु.)	कोरफड	कुंवारपाहुं (नपुं.)
आंवळी	आमणी (स्त्री)	गुलाब	गुलाब (पु.)
आम्रवृक्ष	आंणे (पु.)	घोसाळी	गलडी (स्त्री)
उंबर	उंभर (पु.)	चमेली	चंपेली (स्त्री)
उंस	शरडी (स्त्री)	चंदन	अगर, सुप्पड (नपुं.)
एरंड	अेरंडो (पु.)	चांफा	चंपो (पु.)
कडालिंब	लीमडो (पु.)	जास्वंदी	जसुदी (स्त्री)
कर्दळ	अककनमेर (स्त्री)	जांभळी	जांभुडी (स्त्री)
कण्हेर	करेणु (स्त्री)	झेंडु	गलगोटो (पु.)
करवंदी	करमटी (स्त्री)	डालिंबी	दाडमडी (स्त्री)
कवठाचें झाड	कोंडी (स्त्री)	तगर	तगर (स्त्री)
कार्ले	कारेली (स्त्री)	तोंडली	धलोडी (स्त्री)
केवडा	केवडो (पु.)	धोत्रा	धंतूरो (पु.)
केळ	कुण (स्त्री)	निवडुंग	थोरियो (पु.)
कोकंबी } रातांबी }	कोकंबी (स्त्री)		

(७८)

वनस्पति

पिंपळ	पीपळा } (पु.)	बेल	भीली (स्त्री)
शुदिना	पुदीना (पु.)	बोरो	भोरडी (स्त्री)
बाभळ	आवण } पु.	मिरची	भरथी (स्त्री)
	आवणियो }	लाजाळू	सगमणु (स्त्री)
		लिंबीण	लिणणु (स्त्री)

४

धडा १ ला

वाक्यसंग्रह

मराठी

गुजराथी

तुमचें नांव काय ?
तुम्ही कोठून आलांत ?
तुमच्या गावाचें नांव काय ?
माझे नांव मोहन शंकर गांधी.

तमा३ं नाम शुं ?
तमे क्वांथी आवो छो ?
तमारा गामनुं नाम शुं ?
मा३ं नाम मोहनदास शंकरभार्
गांधी

मी काठेवाडांतून आलों.
माझ्या गावाचें नांव भावनगर
तेथें माझे स्वतःचें घर आहे.
माझे वडील गरीब असल्यामुळें मी
मराठी पांचवीनंतर शाळा सोडली.
सुहास यंदा चौथी पास झाला व
पांचवीत गेला.

हूं काठियावाडमांथी आवुं छुं.
मारा गामनु नाम भावनगर.
त्यां मा३ं धरनुं धर छे.
मारा आपुञ्ज गरीब होवाथी हूं
गुजराथी छद्दीमांथी उठी गयो.
सुहास होणु येथी पास करी
पांचमीमां पड्यो.

तुम्ही कोण जातीचे आहां ?
रमाबाई घरांत भांडी घासतात.
तो माझ्या घरावरून गेला.
मी पहांटे पांचला जागी झालें.
पावसाळ्यांत आगपेटी सर्दावते.

तमे शी न्याते छो ?
रमाभेन हाथे वासणु मांजे छे.
अे मारा धर आगणथी गयो.
हूं परोठिअे पांच वागे जगगी पडी.
येमासांमां दिवासणीनी पेटी हवर्
जय छे.

मराठी

गुजराती

तो कुजक्या मनाचा आहे.
 शकुंतलेनें अमदाबादला जाण्याचा बेत
 रद्द केला.
 आतां त्याची चैन आहे.
 सर्व लोक मुंबईला गेले कीं मजा
 मारतात.
 काम करणें त्याच्या जीवावर येतें.
 शंकररावांचा मुलगा वाह्यात झाला
 आहे.
 स्वतःच्या जीवाची पर्वा न करतां
 त्यानें आर्गांत उडी घेतली.
 मुकुंदाने पाणी आणि तांदूळ सांडले.
 ती बादली गळकी आहे. तीत पाणी
 रहाणार नाहीं.
 माझी कांचेची बरणी फुटली.
 सुशीला चांगली गाते.
 तिचा गळाही चांगला आहे.
 पूना मेल संध्याकाळीं साडेपांचला
 सुटते.
 विकासची मला तार आली.
 जरा थांबा, मी आधीं खालीं उतरतें,
 मग तुम्ही गाडींत चढा.
 भारती मोटारीचा धक्का लागून खालीं
 पडली.
 वेड्या मनोहरनें आज घरांत फार
 गाधळ माजवला.

तेनी दानत पोरान टोपरा जेवी छे.
 शकुंतलाये अमदावाद जवानुं मांडी
 वाय्युं.
 हुवे तेने लहुर छे.
 अधां माणुसो मुअर्ध गया के लहुर-
 पाणी उडावे छे.
 काम करतां तेने जेर आवे छे.
 शंकरलालनो छोकरो श्वाटी गयो छे.
 पोताना जननी पर्वा न करतां तेषे
 आगमां जंपलाव्युं.
 मुकुंदे पाणी ढाण्युं ने योआ वेयां.
 ते डोल काणी छे. तेमां पाणी रहेशे
 नहि
 भारी कायनी अरणी कूटी गर्ध.
 सुशिला सारं गाय छे.
 येनो साद पणु सारो छे.
 पूना मेल सांजना साडापांये उपडे छे.
 विकासनो भारा उपर तार आव्यो.
 जरा उभा रहो. पहेलां हुं उतरी पडुं,
 पछी तमे गाडीमां यही येसी.
 भारती मोटरनी अडकूटमां आवी ने
 नीये पडी.
 गांडा मनहरे आजे धरमां पुअ
 धांधल मयाव्युं.

मराठी

गुजराती

मी काल संध्याकाळीं वेळीच्या साली-
वरून घसरून पडलों.

माझा डावा पाय मुरगळला आहे.
वा, माधव ! तूं तर खूप केलास.
मोठ्याने बोला, मला ऐकूं कमी येते.

ती चादर जरा पसरा म्हणजे लवकर
वाळेल.

तुला इतकं लागायला मी थोडीच तुला
कांही बोललें आहे ?

महिना अखेर पैसे संपून जातात.
अजून तो वयानें लहान आहे
म्हणून असें करतो, दुसरें काय ?
मला त्यांत कांहीं कळत नाहीं.

पोलिसांनीं चोराला पकडण्यासाठीं
अशी युक्ति केली.

खुळ्याची जरा चेष्टा केल्यावर स्वारी
खुलली.

रंभा अलांकडे फार गर्विष्ठ झाली आहे.
माझें पातळ एका धुण्यांत जवळ जवळ
दोन इंच आटलें.

मुसळधार पावसामुळें नदीचे पाणी
चार इंच वाढलें.

प्रमोदचा हा सदरा एक वर्ष टिकला.

... ६

हुं गर्दिसे सांजे केणांनी छाल परथी
लपसी पडयो.

मारो डावो पग मयडोडार्ध गयो छे.
वाड माधव, तें तो भारे करी.
उतावणा थोडा, मने ओधुं
संभणाय छे.

पेली यादर जरा पहोणी करो के
जलदी सुकाय.

में ओधुं तने कंर्ध कथुं छे, नेथी
तारा मनमां ओधुं आवे ?

महिना आपर पैसा भुटी जय छे.
हण तो येनी उमर कायी छे तेथी
आवुं करे छे. थोळुं थुं ?
येमां मने कशी गम पडती नथी.

किंवा

हुं येमां कंर्ध समजतो नथी.

पोलिसे थारने पडटी पाडवाने आवे
घाट घडयो.

धेजानी जरा भुशमस्करी करी थेट्ते
भार्ध यऱ्या.

रंभा हभणांनी थहु यही गर्ध छे.

मारी साडी थेक धोमांज लगभग थे
धंय यही गर्ध.

धोधमार वरसादने लीधे नदीतुं पाणी
थार धंय यड्युं.

प्रमोदतुं थ्या थमीस थेक वरस थाल्युं.

मराठी

गुजराती

दंग्याच्या वेळीं सरकारनें कडक उपाय
योजून परिस्थिति आटोक्यांत
आणली.

काय रे मधुकर, किती वाजले ?
आई, सहाला पांच मिनिटें कमी
आहेत.

तुझ्या त्या मोठ्या घड्याळांत तर
सवासहा झाले आहेत.

अग, तें घड्याळ नेहमीं दहा मिनिटे
पुढें असतें.

तर मग, तुजें घड्याळ दहा मिनिटें
मागे असलें पाहिजे.

हा कांठ सुरेशला बेताचा होतो.

तुम्हांला थोडासा उशीर झाला.

एवढ्या तेवढ्यांत रुसतोस काय ?

रश्मीनें जिमखान्यांतील जवळ जवळ
सर्व खेळात भाग घेतला आहे.

आमची दोघांचीं घरें जवळ जवळ
आहेत.

तुला तसं करायचं असल्यास कर.
पण कांहीं दुखापत झाल्यास
माझ्यावर कांहीं नाही.

दुकान घालून बसलां आहांत आणि
काय रुपयाची मोड नाही म्हणता?

काय भलतेच बोलतां वेळ्यासारखें ?

मी कांहीं येत नाहीं. तुला जायचं
असेल तर खुशाल जा.

दुधडमां सरदारें यांपता धड्यांजे करी
माभलो धड्यांमां आण्यो.

अल्या मधुकर, फेटला वाग्या.
आ, छमां पांच मिनीट ओधी छे.

तारी पेदी मोठी धड्याणमां तो
सवा छ थया छे.

ओ ओ, ओ धड्याण तो छंमेशां दस
मिनीट वहेली होय छे.

तो पधी तारी धड्याण दस मिनीट
मोठी होवी जेधजे.

आ फोट सुरेशने अंधजेसतो आवे छे.
तमे थेऽडक मोड पड्या.

जरा जरामां रिसाय छे शाना ?

रश्मी जमपानानी लगभग अधी
रममोमां उतरी छे.

अभारां जेनां घेर जेडज्जेड छे.

तारे जेवुं उरवुं होय तो भले. पण
साजेभादो थाय तो मारे माथे
कंधं नडि.

दुकान मांडीने जेह छो ते कंधं रिपि
यानुं परसुरणु नडि होय ?

शी वात करो छो गमार जेवी ?

हुं तो कंधं नथी आवतो, तारे जवु
होय तो प्युशीथी न.

मराठी

गुजराती

बरें झालें आलांत. तुमचीच आठवण
करीत होतो.

मनोरंजनची बायको शिकलेला
असूनही नम्र आहे.

तिला स्वतःच्या बुद्धीचा फाजाल
अभिमान नाही व ती सर्वांशीं
मिळून मिसळून वागते.

माणसाने स्वतःच्या बुद्धीचें अवास्तव
स्ताम माजवले कीं त्याच्या हुशा-
रीचा किंमत रहात नाही.

दुसऱ्याचें आदर्श ठेवण्यापूर्वी आपण
तसें वागून दाखवले पाहिजे.

मोठे मोठे आदर्श लोकांना सांगण
फार सोपें असते. परंतु स्वतः तसें
करून पाहिल्याशिवाय त्यांतल्या
अडचणी कळत नाहीत.

दुसऱ्याची चेष्टा करावी. पण अशा
वेळीं शहाणपणाचा सर्व मक्ता
स्वतःकडे घेऊं नये.

असें केल्यानें चेष्टेची मजा तर
जाते पण समोरची व्यक्तीही
अखरीस संतापते.

जिथें फार डामडौल असता तिथें
प्रत्यक्षांत फार थोडे असतें.
त्या बोलण्यांत कांहीं अर्थ नाही.

बसे आव्या. तमनेज संभायां हता.

मनोरंजननी बहु भशेली छतां
न व छे.

अने पोतानी बुद्धिनुं भोटुं अलि-
मान नथी, वणी ते अधांनी साथे
हणीभणीने रहे छे.

माणस पोताना उडापणुनुं जर
करतां वधारे अलिमान धरावे तो
अनी हांशियारीने कोर्ध पूछतुं
नथी.

भीजां आगण आदर्श भूकतां पहेलां
पोते तेवुं वर्तन राखतुं जेधअे.
भोटा भोटा आदर्श लोको आगण
भूकवां अे धणुं सहेलुं काम छे.
परंतु पोते पहेलां ते प्रमाणे करी
जेथा शिवाय अेमानी मुश्केलीओ
जणुती नथी.

भीजनी भश्करी करवी. पण अेवे
वपते उडाणुपणुने अधो धजरे
पोता पासेज राखवे नहि.

अेम करवाथी भश्करीमां भजा तो
नथीज रहेती, उदतुं सामावापुं
आपरे पिजवाय छे.

जेमां हाह लपको वधारे होय छे
तेमां सार भाज्येज होय छे.
अे वातमां उंर्ध भलीवार नथी.

मराठी

गुजराती

असें वांकड्यांत शिरून तुझा -काय
फायदा होणार आहे ?
तो तांब्या मीं उष्टा केला आहे.

जरा थांबा, पांढ्यांना तूप लावून
मर्वाचीं पाने घेतें.

आम आडी वात करवामां तारे शो
शुक्रवार वणशे !
अे दोटा में मेढे माडये हतो तेथी
अेडो छे.

जरा थोभो, रोटती थोपडी अधान
भाण्यां पीरसीश.

लक्षांत ठेवण्याजोगे शब्द

मराठी	गुजराती	मराठी	गुजराती
रिकामा	नवरा	विधवा	राडेती
नवरा	वर	माहेरचे किंवा	} आणुं
र	उपर	सासरचे बोलावणें	
नाहीं	अंढं	दारावर जाणें	डाणुं
हो	हंअं	बाळंतपणानंतर	} जिआणुं
संभाळणे	संभाणवुं	मुलीस सासरीं	
आठवण काढणें	संभाणवुं	पाठवणें	
ऐकणें	सांभणवुं	नांव ठेवणें	नाम पाडवुं
ऐकवणें	सांभणाववुं	नांवें ठेवणें	रीडा करवी
परिणोता	मांडेती	माहीत असणें	आवडवुं
परित्यक्ता	छाडेती	आवडणें	भाववुं

बडा २ रा.

व्यावहारिक गुजरार्थी

- (१) काल मोहनचें डोकें दुखत होतें.
१ गधडासे मे डननुं मथुं दुप्पतुं इतुं.
- (२) माझ्या हातात चार पुस्तकें आहेत.
२ मान हाथमां यार थोपडिओ छे,
- (३) करण्याचे काम माझें आहे, बोलण्याचें नाहीं.
३ करवानुं काम माझें छे, बोलवानुं नथी.
- (४) काळोखांत टेंच लागून पडलो, म्हणून डावा पाय मुरगळला आणि उजव्या पायाच्या अंगठ्याला दुखापत झाली.
४ अंधारांमां होकर वाग्याथी पड्या, तेथी डावो पग मयफोडाथो ने नमणा पगना अंगुठाने धरून थरुं.
- (५) या मुलाला वीसचें ऐवजी चौवीस बोटें आहेत.
५ आ छोडराने वीसने अद्वे थोवीस आंगणां छे.
- (६) माझी बहीण उफाड्याची असून तिचा बांधाही चांगला आहे.
६ मारी येन येवडा डाडानी होरुं येनो आंधो पणु सारे छे.
- (७) तुमचा भाऊ उगणा हुसका असून अंगानेही किरकोळ आहे.
७ तमारो भाधुं येवडा धाटनो होरुं वणी तेनुं शरीर पणु अेडवडुं छे.
- (८) सुधा बिचारी दोन वर्षाची होती तेव्हांपासूनच तिचे पाय निरुपयोगी झाले आहेत.
८ सुधा भियारी ये वरसनी थरुं त्यारथीन येना पग रडी गया छे.
- (९) नीलाक्षाचे नाक लांब व सरळ पण जरा बसके होतें.
९ नीलाक्षीनुं नाक लांथुं ने आणीदार पणु थपडुं इतुं.
- (१०) नंबर दहाची मान लहान, छाती रुंद आणि हात आंखूड आहेत.
१ नंअर दसनी गरदन दुंडी, छाती पडोणी अने हाथ दुंडा छे.

(११) कुसुम तिरळी आहे पण तिचा आवाज फारच गोड आहे.

११ कुसुम आडी छे प्रणु येतो साह धणोण मधुर छे.

(१२) तो भिकारी बिचारा, डोळ्यानें आंधळा, कानानें बहिरा, हातानें घोटा व पायानें लंगडा आहे; त्यांत त्याचें कालच कोणी तरी नाक कापलें.

१२ पेशो भिपारी भियारो आंणे अधो, काने अडुरा, हाथे हूठे ने पगे लंगडे छे. वणी कालेण कोर्धे ये येनुं नाक काप्युं.

(१३) म्हाताच्याच्या तोंडांत दांत नाहीत, केंस पिकले आहेत आणि हातापायांत मुळीच त्राण राहिलेले नाही.

१३ डोसाना भोंभा दांत नथी, वाण धोणा छे ने शरीरमां पिलकुल शक्ति रही नथी.

(१४) कुमुदसुंदरीचे नाकडोळे रेखीव आहेत, बोटें लांब सडक आहेत, केंस काळेभोर व मोठे आहेत आणि चाल डौलदार आहे.

१४ कुमुदसुंदरीना नाक ने आंभ भनोडर छे, आंगणीओ हांभी छे, वाण काला भभर जेवा ने भोट्टा छे तथा याल भोडक छे.

गाडीवाल्याशी संवाद (मराठी)

मोहनः—अरे अे गाडीवाल्या, येतोस का जरा ? काय घेशील बोरीबदरचं ?

गाडीवालाः—साहेब, तीन रुपये.

मोहनः—अं. अरे काय म्हणतोस काय ? तीन रुपये ! असं किती लांब आहे रे !

गाडीवालाः—साहेब, नेहमींचा रस्ता दुरुस्तीकरिता बंद ठेवलाय. बळसा घेऊन जावं लागेल. शिवाय तुमचं सामान. लहान लहान मुलं ! आम्हांला गरीबाला तरी कोण देणार ?

मोहनः—दीड रुपया देईन. चल लवकर. येतोस का ?

गाडीवालाः—नाहीं साहेब. ते नाही परवडणार. गाडीला अजून पुष्कळ वेळ आहे. मला दुसरं गिन्हार्क मिळेल. तुम्ही आपली दुसरी गाडी बघा.

મોહન:--અરે, પળ એકદમ અસં કાચ કરતોસ ? નીટ સમજુતીનં માગશીલ કીં નાહીં ? એકદમ આપલા તીન રુપયે બોલલામ્ તો આમ્હાંલા તરી ઘાયલા પરવડલં પાહિજે ના ? નક્કી બોલ કાચ ઘેગાર તૈં. ડશીરં કરૂં નકો.

ગાડીવાલા:--બરં તર મગ. અડીચ ઘા.

મોહન:--દોન દેઈન. યેતોસ કા ? એકદાં બોલ.

ગાડીવાલા:--ચલા. તુમચં હોઝં ઘા.

મોહન:--ઠેવા રે સગલં સામાન. શશી, જરા ટૂંકેલા હાત લાવરે. સુઘા, તૂં ફરાલાચા ડબા વ તાંબ્યા ઠેવ. મોહિની તૂં કાંચનલા ઘેઝન બસ. ચલા આટપા લવકર. હેં પહા ગાડીવાલેદાદા, જરા ગાડી જોરાંત હાકા બરં કા. થડકાસશીંચ ડમી કરા, મલા અજૂન તિકીટં કાઢાયર્ચીં આહેત.

ગાડીવાળા સાથે સંવાદ (ગુજરાથી)

મોહન:--અલ્યા ઓ ગાડીવાળા, ચાલ આવે છે કે ? શું લઈશ બેરીઅંદરનું ?

ગાડીવાળો:--સાહેબ, ત્રણ રૂપિયા.

મોહન:--હેં ! શું બેલ્યો ? ત્રણ રૂપિયા ? એમ તે કેટલુંક આવું છે અહિંથી ? હેં !

ગાડીવાળો:--સાહેબ, હંમેશનો રસ્તો તો કામ ચાલે છે માટે બંધ છે. ફેરો આવો પડશે. વળી તમારો સરસામાન, નાનાં નાનાં બાળકો છે સાથે. અમને ગરીબનેય કોણ આપશે તમારા વગર ?

મોહન:--દોઢ રૂપિયો આપીશ. ચાલ જલદી, આવે છે કે ?

ગાડીવાળો:--ના સાહેબ. એ નહિ પાલવે. ગાડીને હજી બહુ વાર છે. મને બીજું ધરાક મળશે. તમે તમારે બીજી ગાડી શોધી લો.

મોહન:--અલ્યા, એકદમ આવું શું કરે છે ? જરા સરખું તો બેલીશ કે નહિ ? એકદમ બેલી ગયા ભાઈ, ત્રણ રૂપિયા ! અમને પણ પોસાવું બેઈએ ને ? નક્કી બેલ શું લઈશ તે. મોંઢુ ના કરીશ.

ગાડીવાળો:--સારં તારે. અઠી આપજો.

મોહન:--મે આપીશ. આવવું છે ? એકવાર બેલી જ.

गाडीवाणे:—भये. तमाइं थवा घो.

मोहन:—यसो भूके अघो सामान. शशी, जरा पेरी पकड तो. सुधा, तु पेसुं टिशीन भोक्स न पाणीगे लोरो उपाड. मोहिनी, तुं कांयनने लर्धने यडाभेस ययो, जलदी कुगे. आम जे, गाडीवाणाभाई जरा गाडी जेरथी होडावजे हो। थडं क्लास टिकीट ओशीस आगणज उभी राभजे. भारे ६७ टिकीट कडावरी छे.

डॉक्टरशीं संवाद (मराठी)

डॉक्टर:—काय बेबी, काय म्हणतेस / काय काय होतंय तुला साग बघू.

बेबी:—मला बरं नाहीं.

आई:—तिला काल रात्री खूप थंडी वाजून ताप भरला. १०३ डिग्री होता. पहांटे जरा कमी झाला. आतां पुन्हां वाढूं लागला आहे.

डॉक्टर:—आणि काय, डोकं वगरे दुखतंय का / रात्री झोंप आली होती कीं नाहीं ?

बेबी:—हो, डोकं खूप दुखतंय. रात्रभर तापाची गुंगीच होती. ढोळ्यांची आग फार झाली. पाण्याचा सारखा शोष पडला होता. पाणी प्यायलं की उलटी होते. कांहीच पोटांत टिकत नाही. खोकलाही फार आहे.

डॉक्टर:—बरं तर मग असं कर, तुला देतो ते औषध घे. म्हणजे बरं वाटेल बरं का बेबीची आई, हिला आतां दुधांत थोडी साखर आणि बर्फ घालून ते पाजा म्हणजे उलट्या थांबतील. कांहींतरी पोटांत टिकलं की पित्त शमेल आणि माझं औषध तीन तीन तासानं द्या. एकदां डोस, एकदां पुडी.

आई:—पुडी कशांतून द्यायची ?

डॉक्टर:—गरम पाणी, दूध, कशांतूनही चालेल. आणि हे पहा. खायला कांहीं देऊं नका.

बेबी:—पण डॉक्टर, मला भूक फार लागते हो. नाहीं खालं कीं पित्त होतं.

डॉक्टर:- असं आहे का आणखी ? मग ताप निघाला की, दोन तासानं साबुदाण्याची खीर, गोड ताक, मऊ भात, खिचडी असं कांडीं थोडंसं खायला हरकत नाही. पण तिखट, तेलकट खाऊं नको हं. ताप असेपर्यंत मात्र चहा, कॉफी, दूध मोसब्याचा रस, असंच कांहींतरी पातळ घे. म्हणजे लवकर बरी होशील बरं बाळ. अच्छा, जातों.

आई:-इथं यायची तसदी दिली याबद्दल माफ करा हं. पण हिला हलवणं शक्य नव्हतं म्हणून घरीं बोलावणं पाठवलं. फार आभारी आहे मी तुमची. नमस्ते.

(गुजराती)

डॉक्टर:-केम जेथी जेन ? शुं डहो छो ? शुं शु थाय छे जेव जेउ जेन ?

जेथी:-मारी तथीयत नथी सारी.

आ.:-जेने कांसे रात्रे ज्युम टाढ यही अने जेडहम ताव बनयो. १०३ डिग्री सुधा यढ्या. परोटिये जरा ज्योथे थयेतो. पण इवे इरी वधवानी शर्यात थर्छे.

डॉक्टर:-वाउं. माथुमाथुं दुजे छें ज्जरं ? राते उंध आवेली के ?

जेथी:-दा. माथुं पण ज्युम दुजे छे. आथी रात तावनं लीधे आंजे सुस्तीज इती. आंजे जे छे पण जडु. तरसे गणूं सुधाय छे. पण पाणी पीउं के तरत उजटी थाय छे. पेटमां कुंज्ज इतुं नथी. उधरस पण छे.

डॉक्टर:-सारं, त्यारे जेम कर हुं. तने जेक दवा आपु छुं ते पी ज्ज जेटले मरी जशे. हां के जेथीनी आ, जेथीने इज्ज्यां दुधमां जांड ने ज्जर नाथी ते पीवजवे. जेटले उजटी जंध थशे. थोडुंके कंछ पेटमा इंशे जेटले पित्त जेसी जशे. अने पछी मारी दवा त्रण त्रण कडाके आपजे. जेकवार डोज ने जेकवार पडीकी.

आ.:-पडीकी शामां पावानी ?

डॉक्टर:-गरम पाणी, दुध, जमे तेमां जालशे. अने ध्यान राखजे, कंछ जावा ना आपतां.

प्रेमी:--पण डॉक्टर, मने तो भूय भूय लागे छे. ने न भाडं तो पित्त उपडे छे.

डॉक्टर:--अेम छे के पाश्रुं ? तो पधी अेम करो. ताव गितयां पधी अे कलाके सायुयोअानी लापशी, मीडी छाश, ठीको भात, अथवा पियडी आधश तो कंघ वांधो नहि. पण ते पडेला या, कौरी, दूध, मोसंणीनो रस अेतुं कंघके लेजे. अेथी वडेली साअ थधश हां अेटा. सारं आवजे, नमस्ते.

आ.:--अहि आवयानी तसही आपी अे अदल माइ करजे हां. पण आने असेडाय अेम न हुतुं तेथीज घेरे भोलाव्या. आपनो आभार मानुं धुं, नमस्ते.

बालविद्यामंदिराची माहिती (मराठी)

एक स्त्री:--हॅलो. बालविद्यामंदिरच ना ?

संचालक:--हो, हो, मी संचालकच बोलतो आहे. आपण कोण ? काय काम आहे आपलं ?

स्त्री:--मी सुनंदा साठे, माझा मुलगा आहे चार वर्षांचा. त्याला आपल्या बालमंदिरांत घालण्याचा विचार आहे. आपण जरा माहिती सांगाल का ?

संचालक:--अगदीं अवश्य. आम्ही तीन वर्षांपामूनच्या मुलांना शाळेत घेतो. आमची शाळा दोनदां भरते. एकदां सकाळीं ७ ते ११ आणि नंतर दुपारी १२ ते ४. सकाळच्या किंवा दुपारच्या कोणत्याही वर्गांत नांव घालतां येते. पहिल्या वर्गाला म्हणजे तीन वर्षांच्या मुलांना दोन तास; वय जसजसे वाढत जाईल तसतसा अर्धा तास जास्त. सुरवातीला खेळ व खेळतां खेळतां ज्ञान, असें शिकतां शिकतां मूल सात वर्षांचे झाले कीं त्याला मराठी दुसऱ्या इयत्तेत बसवतां येते. इतकी आम्ही त्याच्याकडून तयारी करून घेतो.

स्त्री:--पण इतका अभ्यास जर याच वयांत मुलांकडून घेतला तर त्यांच्या बुद्धीवर ताण नाही का पडत ? हे त्यांचं खरं खेळण्याचं वय. घरीं

अगदींच उनाडपणा करतात, म्हणून पालक शाळेत घालतात. तेवढीच मुलांना करमणूक शिवाय थोडीशी शिस्त वगैरे लागते.

संचालक:--अगदीं बरोबर. मी सुद्धां तेच म्हणतां. तीं मुलं खेळतां खेळतां शिकतात आणि शिकतां शिकतां खेळतात. आपण कांहींतरी नवीन करीत आहोंत या नादांतच ती लिहायला वाचायला शिकतात. मोठीं माणसं घरीं जशी अभ्यासाची रुक्ति करतात तसं आम्ही करीत नाहीं. त्यामुळें मुलांच्या मनावर त्याचा ताण न पडतां तीं अगदीं सहजच या गोष्टी शिकतात शिवाय बरंचसं स्वातंत्र्य असल्यामुळें मोठ्या माणसाची नकल करायला त्यांना चांगलीच संधि मिळते.

स्त्री:--बरं. आणण्या नेण्याची काय सोय आहे ? फी काय आहे ? मूल अगदीं लहान असतांना त्याच्यावर देखरेख ठेवायला कोणी असतं कीं नाहीं ? त्याच्या मधल्या खाण्याचं काय करता ? मूल एकटं नाहीं बसलं तर कांहीं दिवस सोबतीला कोणी बसलं तर चालतं कीं नाहीं ?

संचालक:--आमची गाडी आहे. फी जास्त दिल्यास आम्ही गाडी पाठवतां. शाळेची मासिक फी रुपये पांच; प्रवेश फी रुपये पांच. गाडी पाहिजे असल्यास तीन रुपये जास्त मासिक फी द्यावी लागेल. खाऊ घरून आणायचा पाणी आणायचं. मुलाला दुधाची संवय असल्यास दूध पाठ वां. आम्ही रोज थोडासा खाऊ देतो. कोणत्याही कारणानं कपडे बदलायची वेळ आल्यास असावे म्हणून एक जोड शाळेत ठेवायचा. मुलाच्या सोबतीला बसायला तीन दिवसांपेक्षां जास्त परवानगी नाहीं.

स्त्री:--बरं. मग मी असं करीन, उद्यां दुपारीं मुलाला शाळेंत घेऊन येईन. म्हणजे जरा गंमतही बघायला मिळेल. आणि तेव्हांच मुलाचं नांवही घालनि. थॅक्स हं नमस्ते.

संचालक:--जरूर या. थॅक्स. नमस्ते.

(गुजरथी)

स्त्री:--हेलो, पालविधामंदीरज छे ने ?

संचालक:--७ डा. हुं संयालकज धुं. आप ड्राणु छो ; आपनुं धुं काम छे ?

સ્ત્રી:--હું સુનંદા સાહે. મારો દીકરો છે ચાર વરસનો. એને આપની મંદીરમાં ખેસાડવાનો વિચાર છે. જરા આપ બધી માહિતી આપશો ?

સંચાલક:--જરૂર, અમે ત્રણ વરસથી મંદીરને બધાં બાળકોને દાખલ કરીએ છીએ. અમારી શાળા ખે વારની છે. એક સવારના ૭ થી ૧૨ અને બીજી બપોરના ૧૨ થી ૪. સવારના અથવા બપોરના કોઈપણ કલાસમાં નામ દાખલ થઈ શકે છે. પહેલા વર્ગ માંના એટલે કે ત્રણ વરસના બાળકને ખેજ કલાક ખેસાડીએ છીએ. જેમ જેમ ઉંમર વધતી જાય તેમ તેમ અઢધોઅઢધો કલાક વધારીએ છીએ. શરૂઆતમાં રમત અને રમતા રમતાં જ્ઞાન એમ કરતાં કરતાં બાળકને સાત વરસ પૂરાં થતાં એને ગુજરાતી બીજી ધોરણમાં દાખલ કરવા જેટલી તૈયારી અમે એની પાસે કરાવીએ છીએ.

સ્ત્રી:--પણ આટલો બધા અભ્યાસ જે તમે આ નાની ઉંમરમાં એમની પાસે કરાવો તો એમની બુદ્ધિ ઉપર ભાર ન પડે ? આ તો એમની ખેત્રવાં કુદવાની ઉંમર ગણાય. ઘેર અમથાં મસ્તી કરે, તે બહુ વાતી એમને નિશાળે મુકે છે. એટલુંજ. એમનું મનોરંજન પણ થાય, સાથે સાથે શિસ્ત પણ શીખે.

સંચાલક:--તદન ખરી વાત છે. હું પણ એજ કહું છું. બાળકો રમતાં રમતાં શીખે, તે શીખતાં શીખતાં રમે. આપણો કંઈ નવુંજ કરીએ છીએ એ આનંદમાં તેઓ લખતાં વાચતાં શીખે છે. વળી ઘરનાં માણસો જેમ બણવાની બળજબરી કરે છે એવું અમે અહિં કરતાં નથી. તેને લીધે એમના મન પર દબાણ ન આવતાં તેઓ સહેલાઈથી બધું કરે છે. વધારામાં અહિં ખૂબજ છૂટ હોવાથી મોટા માણસોનું બરાબર અનુકરણ કરવાનીએ એમને તક મળે છે.

સ્ત્રી:--વારં. બાળકને લાવવા લઈ જવાની શી વ્યવસ્થા છે ? શી કોટલી છે ? બાળકો નાનાં હોવાથી એમના પર દેખરેખ રાખવા સારું કોઈ છે કે નહિ ? એમનાં બપોરના નાસ્તાનું શું કરો છે ? બાળક શરૂઆતમાં એકલું ન ખેસે તો સંગાથે કોઈને ખેસવાની છૂટ ખરી કે નહિ ?

સંચાલક:--અમારી મોટર છે. શી વધારે ભરો તો અમે મોટર ઘેર મોકલશું. મંદીરની માસીક શી રૂપિયા પાંચ. દાખલ શી રૂપિયા પાંચ.

मोटरनी सगवड जेधती होय तो मळिने त्रणु इपिया वधारे भरवा पडशे. आवानुं घेरथी लाववुं पडशे. आणकने दूधनी टेर होय तो दूध साथे मोडलवुं. पाणुी घेरथीज मे डलवुं. अमे रोज थोडोड नास्तो आपिये छीजे. छोडपणु डारणुसर जे कपडां पदववानो प्रसंग आवे तो ते माटे अमारी पासे अेक जेडी राखी. आणकनी संगथे धरनां छोडपणु माणुसने त्रणु दिवस करतां वधारे असवा देवामां आवशे नहि.

स्त्री:--सा३ं. त्यारे हवे तुं अेम डरीश डे आवती डाले अपोरे मारा दीकराने लडनेज आवीश. अेटले त्यानी जर गंमत पणु देआशे ते अेज वपते अेनुं नाम पणु दापुन डरीश. थंऊस हों. नमस्ते.

सयालड:- जर आवजे. थंऊस.

मराठी

मुठांनो, सकाळीं लवकर उठा. दांत स्वच्छ घासून तोंड धुवा. देवाच्या, आईवडिलांच्या व इतर सर्व मोठ्या मागसांच्या पायां पडा. नंतर व्यायाम केल्यावर ताजे दूध प्या. अंग चोळून स्वच्छ आंघोळ करा. टॉवेलने अंग कोरडे करून धुत केले कपडे घाला. नेहमीं कपडे व मन स्वच्छ ठेवा. खरें बोला स्वत चा अभ्यास वेळच्यावेळीं करा. नंतर जेवण करून वेळेवर शाळेत हजर रहा. गुरुजी शिकवतील ते लक्ष लावून शिका. सायंकाळीं घरीं परत आल्यावर फराळ करून मैदानांत मोकळ्यावर खेळण्यास जा. भरपूर खेळा. घरी आल्यावर हातपाय धुवून परवचा म्हणा. पानांत केव्हां कांहीं टाकू नका स्वतःचे काम स्वतः करायला शिका. गरीब आणि गरजूंना मदत करा. या गुणांनीं मुलें मोठीं होतात. गांधी, बोस किंवा जवाहरलालासारखे होण्याचा प्रयत्न करा. अंतः-करणांत देशप्रेम असू द्या. स्वतःची कीर्ति जगभर पसरवा. नेहमीं मैत्री करतांना विचार करा परंतु चांगली गोष्ट शिकतांना विचार करण्यांत वेळ वाया घालवू नका.

(गुजराथी)

छोडराओ, सवारे वडेला उठो. ताणुं हातणु करो. भगवानने, मा-

आपने अने वडिलेने पगे लागो. पछी कसरत करी ताणुं ह्म पीओ. दीव
 योणीयोणीने नडाव. कपडांथी शरीर फोरं कयां आह धोयेलां कपडां पडुरो.
 हंभेशां मन अने शरीर स्वच्छ राओ. सायुं ओलो. पोताना पाठ वपतसर
 करो. पछी जमीने निशाणे वपतसर डागर थाव. मडुताळ शिष्याडे ते
 ध्यान आपीने भणो. साजे घर पाछा आव्या पछी नासो करी मेदानती
 पुद्री हुवाभां रमवा जव. पूम रमो. घेरे आव्या पछी हाथपग घोर
 प्रभुस्मरणु करो. आंक ओलो. वाणूं कयां पछी सुध जव. भाणाभां
 कडीपणु छांडो नडि. गरीअ अने गरजुने मदद करो आ गुणोथीज आणडो
 मोटां अने छे. गाधी, ओस डे जवाडरलाज जेवा अनवा प्रयत्न करो. ह्ये
 देशदाज धरी पोतानी कीर्ति जगभां इलावो. सोअत करतां विचार करो पणु
 सुविधा मेणववाभां कडी विलंअ न करो.

मराठी

आई, सकाळीं उठून सर्वांकरितां चहा करते. नंतर एकीकडे शेगडीवर
 कुकर ठेवून आंघोळीस जाते. आंघोळ झाल्यावर पूजा करते तोपयत कुकर
 शिजतो. नंतर उरलेला स्वयंपाक पुरा करून सर्वांना जेवायला वाढते. या
 कामांतून जवळ जवळ अकरा वाजतां ती रिकामी होते. नंतर कपड्यांना साबू
 लावून ठेवते. गडी ते कपडे आपटून देतो. त्यानंतर ती सर्व कपडे चुबकून,
 खळबकून टाकते आणि गडी ते पिळून टाकतो. आई व गडी दोघे मिळून
 कपडे वाळत घालतात. नंतर आई गड्याला ताट वाहून आपण जेवते.
 दुपारच्या वेळीं ती निवडणें, धान्य नीट करणें, हीं कामें करते. थोडा वेळ
 पडल्या पडल्या वर्तमानपत्र, पुस्तकें, मासिकें वगैरे वाचते. त्यानंतर शिवणकाम
 विणकाम असें कांहीं तरी करते. तोपर्यंत आम्ही शालेंतून येतो. आमचें
 चहाखाणें होईपर्यंत बाबाही ऑफिसमधून येतात. त्यांचें सर्व आटोपलें कीं आम्ही
 सर्वजण मिळून फिरायला जातो. आम्ही परत येईपर्यंत गडी स्वयंपाकाची
 थोडीशी तयारी करून ठेवतो. गाद्या घालून ठेवतो. आई घरीं आल्यावर
 स्वयंपाक करून आम्हांला वाढते. जेवणें उरकल्यावर वेळ असल्यास सर्वजण

ગપ્પા મારતોં કિંવા પત્તે. કંરમ ઇસં કાંહીં તરી સ્વેઠતોં. નાહીંતર આમ્હી અભ્યાસ કરતોં. વ આઈ આણિ બાબા કાંહીંતરી વાચતાત. દિવસાકાંઠીં થોડેં-તરી વાચન કેલ્યાશિવાય આમ્હાંલા કોણાલા ચેન પડત નાહીં.

(ગુજરાતી)

બા, સવારે વહેલા ઉઠી સહુને માટે ચા બનાવે છે. ત્યારપછી શગડીપર એકબાજુ ફૂકર મૂકી પોને નહાવા જાય. નાહી આવીને ઠાકોરજીની સેવા કરે. ત્યાંસુધી ફૂકર ચઢી જાય છે. પછી બાકીની રસોઈ બનાવી અમને બધાંને જમવા પીરસે છે. આ બધા કામમાંથી તે લગભગ અગિયાર વાગે નવરાં થાય છે. ત્યારપછી ઘાટીને કપડાંમાં સાબુ ઘાટી આપે છે. ઘાટી તેને ઘોડા પાડી આપે કે બા એ કપડાં છત્ત્યાણી, નિતરીને મૂકે છે. ઘાટી તે બધ નીચેવી કાઢે કે બંને જણ મળી સૂકવી નાખે છે. પછી બા, ઘાટીને ભાણું પીરસી પોને જમે છે. બપોરને વખતે તે વિણવાનું કે અનાજ સાફ કરવાનું એવાં કામ કરે છે. તેમાંજ વળી થોડીક વાર આજોટતાં આજોટતાં છાપું, ચોપડી કે માસિક એવું પણ વાંચે છે. ત્યાર બાદ શિવણ, ભરત, ગૂંથણ એવું કરે છે. ત્યાર સુધી અમે નિશાળેથી પાછાં ફરીએ છીએ અમારું ચાપાણી થાય. ત્યાં સુધી બાપુજી પણ આવી પહોંચે છે. એમનો નાસ્તો થાય. કે બધાં ફરવા જઈએ. અમે પાછાં આવતાં સુધી ઘાટી રસોઈની થોડીક તૈયારી કરી રાખે છે. પથારીઓ પણ પાથરી રાખે છે. બા આવે કે તરત રસોઈ પૂરી કરી અમને પીરસે છે. વાળું ક્યાં બાદ વખત હોય તો બધાં ગપાટા મારીએ કે પાનાં અથવા કેરમ રમીએ. નહી તે અમે અમારું લેસન કરીએ તે બા બાપુજી કંઈક વાંચે. આખા દિવસમાં થોડુંકે વાંચ્યા વગર અમને કોઈને ચાલતુંજ નથી.

घडा ३ रा

भाषांतरित उतारे

(१) फ्रान्स देशांत एक प्रकारचा हिरवा बेडूक आहे. तो नेहमीं डबक्याचे तळारीं असतो. परंतु वादळ किंवा हवा वाईट होण्याच्या अगोदर चौवीस तास आपलें डोकें पाण्याच्या वर काढून बसतो; आणि ते विघ्न येऊन जाईपर्यंत पाण्यांत बुडी मारीत नाहीं.

(१) फ्रान्स देशांत लीला हेडानी अेक ज्ञान छे. अे हेडके लंभेशा आभोयियानी तणीअे रहे छे. परंतु तोक्षान अथवा तो डवामां डेरक्षार थवानो हेय ते पहिलां अराअर आवीस डलाक अे पोतानुं माथुं पाण्णीनी डुपर डडे छे. अने अे आडत आवी गया शिवाय डरी पाण्णीमां डुअडी मारतो नथी.

(२) वारा कुणीहि पाहिलेला नाहीं; ती एक चमत्कारके वस्तू आहे. पण तो सर्वत्र भरून राहिलेला आहे. तो जहाजाच्या ठिकच्या उडवूं शकतो किंवा फुलांना मंद वारा घालूं शकतो. तो गंधकारक आहे. आपण त्याला ' वारा ' असे नाव देतो पण आपल्या मनाप्रमाणें ज्यांचा आपणांस अंत लागत नाहीं अशा प्रकारच्या कितीतरी आश्चर्यकारक गोष्टी आपल्या अंतीभंवतीं आहेत.

(२) पवन डेअे अे जेयो नथी. अे अेक अेजय थीज छे. परंतु ते सर्वत्र व्यापी रहेयो छे. पवन आगभोटोना डूडडा डरी शके छे अथवा तो डूडोमां धीमो वडी शके छे. अे गंधकारक छे. आपणे तेने ' पवन ' डडीअे छीअे अरां पणु आपणा मन जेवोज अेतो पणु छेडे आपणुने जडतो नथी. आ प्रकारनी डेटलीअे अजयय थीजे आपण्णी आसपास रहेली छे.

(३) हिंदुस्थानांत दर वर्षीं जेवढें गोमांस खपते तेवढें सारें एकत्र करून जर त्याचा एक गाय बनविली तर तिच्या पुढच्या पायांपैकीं एक बिहारमध्ये

आणि दुसरा उत्तर प्रदेशांत असेल. आणि तिचे मागचे पाय महाराष्ट्रांत व मद्रासमध्ये असतील. आपल्या तोंडानें ती काशीच्या गंगेतील पाणी पिईल आणि आपल्या शेपटीनें ती म्हैसूरच्या राजवाड्यावरील माशा हांकलील.

(३) आपण हिंदुस्तानमां दर वरसे जेट्युं गोमांस वपराय छे ते अधुं अेकडुं करी जे अेनी अेक गाय अनाववामां आवे तो अेना आगला अे पगमांतो अेक पग अिहारमां अने अीजे उत्तर प्रदेशमां आवशे. अने अेना पाछला पगमांतो अेक महाराष्ट्रमां ने अीजे म्हैसूरमां आवशे. अे पोताने मोठे काशीनां गंगाजनुं पाणी पीशे ने पूंछडीवडे म्हैसूरना राजमहेल उपरनी मांणे उडाउशे.

(४) आषाढ शुद्ध एकादशीलाच देवशयनि एकादशी असें म्हणतात. पूर्व युगांत मांधाता नामक राजा होता. त्याच्या राज्यांत एकदां अवर्षण पडलें तेव्हां राजानें अंगिरा ऋषींना त्याच्यावर उपाय विचारला. ऋषि म्हणाले, “ तुझ्या राज्यांत कोणी एक शूद्र तपाचरण करीत आहे. त्याला ठार मार म्हणजे सुभिक्ष होईल. ” पण त्या सदाचरणी राजानें शूद्रवध करण्याचें नाकारले व ऋषींस दुसरा उपाय विचारला. तेव्हां ऋषिनीं त्यास आषाढ शुद्ध एकादशीस सर्व प्रजेसह उपोषण करण्यास सांगितलें. राजानें तसें केल्यावर वृष्टि होऊन सुभिक्ष झालें.

(४) आषाढ सुदी अगियारसनेज देवपोठी अगियारस कडे छे. पूर्व युगमां मांधाता नामे राज राज करतो छतो. अेकवार अेनां राजमां दुकाण पड्यो. त्यारे राजअे अंगिरा ऋषिने अे माटे उपाय पूछ्यो. ऋषिअे कड्युं, “ तारा राजमां कांछ अेक शूद्र तपश्चर्या करे छे. अेने मारी नांअे अेटले वरसाद पडशे. ” पण पेला सदाचरणी राजअे तेम करवा ना पाडी अने अीजे कांछ उपाय कडेवानी विनंती करी. त्यारे ऋषिअे अेने आपी प्रज साथे आषाढ सुद्ध अगियारसने दडाडे उपवास करवानुं कड्युं. तेम करवाथी वरसाद पड्यो अने राजमां लीलाददरे थर्ध.

(५) जीवनाला जेव्हां स्थैर्य नव्हतें, निसर्गाशीं मानवाचा सतत संघर्ष चालू होता, मानवाच्या वेगवेगळ्या गटांचीं परस्परांशीं उठेल्या बसल्या युद्धे

होत होतीं त्या काळीं अर्थातच जीवनाच्या सामाजिक अंगावर मानवानें भर दिला. वस्तुतः जगण्यासाठीं त्याला तसा भर देणें भाग पडलें. सुबत्ता आणि सुस्थिति आली कीं, मानवाला समाजाच्या नियंत्रणाची जाणीव होते, आणि तो हीं नियंत्रणें झुगारून द्यायचा प्रयत्न करतो. बौद्धिक बाबतींत हा सिद्धांत जास्तच खरा ठरतो. व्यक्तिस्वातंत्र्याला महत्त्व चढतें. जीवनाच्या ज्या ज्या अंगांत संघर्ष चालूं असेल, त्या त्या अंगांत व्यक्तिस्वातंत्र्याला पायबंद घातला जातो.

(५) ज्यारे जिवन स्थीर न हुनुं, कुदरत साथे मानवीने हंमेश जगडवुं पडतुं. मनुष्येना जुदां जुदां टोणांओमां ज्यारे आपसआपसमां वारंवार युद्धे थतां हुतां, तेज समये जिवननी सामाजिक व्यवस्था उपर भाषुसे भार आप्ये. अरं जेतां जिवन टकाववा भाटे जेने तेम करवुं जरनुं हुतुं. सुअशांति होय त्यारे भाषुसने समाजनां अंधेनानुं मान थाय छे. अन जे जे अंधेनो तोडी नांअवानो प्रयत्न करे छे. जेदिक आमतमां तो आ सिद्धांत तदन अरो पडे छे. जेज समये व्यक्तिस्वातंत्र्यनुं भासात्म्य वधे छे. जिवनना जे जे अंगांमां संघर्ष आलु होय छे ते ते भागमां व्यक्ति स्वातंत्र्यने हरकत लेवामां आवे छे.

(६) मानवाची सौंदर्यशोधक दृष्टि ही अतिशय महत्त्वाची वस्तु आहे. गरजेतून निर्माण होणाऱ्या वस्तूंत या सौंदर्यशोधक दृष्टिमुळें परिवर्तन घडून येत असतें. ऊन, पाऊस यांपासून संरक्षण देणाऱ्या झाडापासून वा गुहेपासून मानवाला घर तयार करण्याची कल्पना सुचली. खोडानें झोंपडीच्या खाबाचें रूप घेतलें. गर्द पालवीनें छप्पराचा अवतार घेतला, गुहांच्या भिंती-कुडाच्या रूपांत अवतीर्ण झाल्या. अशा तऱ्हेनें निसर्गाविरुद्ध टक्कर देतां देतां मानवानें झोंपडें बांधलें. हवा व प्रकाश यांच्या गरजेनें खिडक्या व गवाक्षें यांना जन्म दिला. निसर्गांत जी गैरसोय होती ती मानवानें दूर केली. घर तयार झालें. स्वतः मानवाला शाश्वत होण्याची इच्छा होती ती तृप्त होत नाहीं तर नाहीं, निदान इतर वस्तूंना तरी आपण शाश्वत रूप देऊं या इष्टीनें त्यानें मजबूत बांधणीला सुरवात केली.

(६) मनुष्यनी सौंदर्यशोधक दृष्टि ऐ अेक धरणी महत्वनी वस्तु छे. गरज सारवा माटे उत्पन्न थती वस्तुओमां आ सौंदर्यशोधक दृष्टिने लीधे परिवर्तन थाय छे. ताप अने वरसादथी रक्षणु करनार जाड अथवा शुद्ध परथी माणुसने धर तैयार करवानुं सूअथुं. जाडना थडे अुंपडीनां थांभलानुं रूप लीधुं. हरियाणां पांढडांअे छापगतो अवतार लीधो. शुद्धानी लिनोनुं वांसनी लिनोमां रूपांतर थयुं. आवी रीने कुदरत विरुद्ध लढतां लढतां माणुसे अुंपडी आधी. हवा अने प्रशशनी गरजे पारी अने अरुपाने जन्म आप्यो. कुदरतमां जे अगवड हती ते माणुसे दूर करी. कुदरत उपर पोते विजय मेणव्यानो अेने आनंद थयो. धर तैयार थयुं. पोते माणुसने शाश्वत थवानी धरिछा हती. अे पुरी न थाय तो कंठ नहि, पणु छेद्वे पीण्व वस्तुओने पोते शाश्वत अनाववानी धरियाथी माणुसे मण्युत वस्तुओ अनाववानुं शरुं क्युं.

(७) टळटळीत दुपारीं राम जन्माला आला. पाय भाजत आहेत, कोठें छाया नाही, कोठें विसांवा नाही अशा वेळीं राम जन्मास येतो. ज्या वेळेस जीवात्मा तडफडत असतो, हृदयाची दुःखानें लाही होत असते, संसार म्हणजे पेटलेला वणवा वाटत असतो, अशा वेळेस जीवात्म्याला रामविणारा. हृदयांतलि दशेद्रियमुखीं सम्राट रावणाला मारून टाकणारा राम जन्म घेतो. तसाच श्रीकृष्ण भर मध्यरात्रीं जन्मला. श्रावणांतलि मुसळधार पाऊस, मेघांचा गडगडाट, विजांचा चमचमाट, यमुना तुडुंब भरलेली, अशा वेळीं कृष्ण जन्म घेतो. ज्या वेळीं जीवनांत कृष्णपक्षांतील अंधार असतो, भयंकर निराशा असते, डोळ्यांतून अश्रूंचा पूर वहात असतो, मार्ग दिसत नाही, हृदयाची यमुना भरलेली आहे अशा वेळीं कृष्ण जन्म घेतो. कृष्ण म्हणजे व्यवस्था लावणारा आकर्षून घेणारा.

(७) अरा अपोरे श्रीरामे जन्म लीधो. पग दजता होय, कयांय छांयडो न होय, कांठ ठेराखे आराम लेवाने स्थान न होय, अेवे वपते राम जन्मे छे. जे वपते अुवात्मा तडडतो होय छे, हृदयमां, दुःअनो लावा वडे छे, आ दुनिया अेटवे जणु अणतुं जंगल होय अेम लासे छे, अेवे

(१००)

वपते. शुवात्माने आनंद आपनार हृदयमांना दशेंद्रियमुष्पी सम्राट रावणुनो नाश करनार श्रीराम अवतार ले छे. तेमज श्रीकृष्णु मध्यरात्रे जन्म लीधो. श्रावणु मासने मुशणधार वरसाद, वादणांनो गडगडट, विजणीनो यमकाट, जमुनाश्रुते पूर, अवे वपते श्रीकृष्णु जन्म्या. जे वपते श्रुवनमां अंधारियानो अंधःकार होय छे, भयं कर निराशा होय छे, आपोमांथी आंसुनी नदी वहेती होय छे, कोर्ध मार्ग देणानो नथी, हृदयःपी जमुना छत्रोछल बरायेली होय छे अवे वपते श्रीकृष्णु अवतार ले छे. कृष्णु अटले व्यवस्था करनार, जीज्जंने आकर्षी लेनार.

(८) भारतीय स्त्रिया म्हणजे त्यागमूर्ती, भारतीय स्त्रिया म्हणजे तपस्वी. भारतीय स्त्रिया म्हणजे अलोट श्रद्धा व अमर आशावाद. निसर्ग जसा गाजावाजा न करितां काम करीत असतो व फुलें फुलवतो, तशा भारतीय स्त्रिया कुटुंबांत सतत कष्ट करून, निवृत्तपणे श्रम करून आनंद निर्माण करीत असतात. प्रत्येक कुटुंबांत तुम्ही पहा. पहाटेपासून रातीं अकरा वाजेपर्यंत रावणारी ती कष्टाळू मूर्ति तुम्हास दिसेल. क्षणाची विश्रान्ति नाही, की फारसा आराम नाही. तिला स्वतंत्र इच्छा नाही. पतीच्या, मुलांच्या इच्छा म्हणजेच तिची इच्छा. ज्या दिवशीं पति घरांत जेवायचा नसतो त्या दिवशीं ती स्वतः करतां काहीं करणार नाही. एकाद्या पदार्थावर भागवील. पतीला आवडेल ती साडी नसेल, ते पुस्तक वाचेल, तें गाणे गाईल. त्याच्यासाठीं श्रम करील. स्त्रीच्या हृदयांत कोणीच शिरत नाही. सारे स्त्रीजीवनाच्या अंगणांत खेळत असतात. पतीचे सहस्र अपराध पोटांत घालून संभाळणाऱ्या व मुलाबाळांना संभाळणाऱ्या भारतीय स्त्रीस अनंत प्रणाम.

(९) भारतीय नारी अटले त्यागमूर्ती, भारतीय नारी अटले तपस्विनी, भारतीय नारी अटले अपार श्रद्धा अने अमर आशावाद कुहरत जेम शक्तिपी पोतानुं काम कर्ये जय छे, तेम भारतीय नारीओ अप्पंड महेनत करी मुंगेमेठे काम करी कुटुंबमां आनंद आणु छे. प्रत्येक कुटुंबमां आपणुने अज देणशे. परोठियाना पांयथी रातना अगियार सुधी काम करनारी अे त्यागमूर्ती आपणुने देणशे. क्षणुनी कुरसत नहि ने आजे।

विसामेां पणु अेने नहल. अेने स्वतंत्र धृच्छा नथी. पतीनी अने ढाणडेानी पसंदगी अेण अेनी पसंदगी. जे हलवसे पतल धरमां नभवानेा न हूय अे हलवसे अे पोताने माटे कंधं ढनावसे नहल. जे हूय ते ऒपर यलावी देशे. पतलने गमती साठी पहुरशे, अेने गमतुं पुस्तक वांयशे, अने गमतुं गीत गाशे, अेनी सारं महनेत देशे. नारी हृदय लगी कंधं पहोंयतुं नथी. अधां स्त्रीशुवनना आंगणुमांण रममाणु थाय छे. पतीनी सहस्र लूयो लूती नधं अेने संलाणी लेनार ने ढाणढय्यांअे तुं लालनपालन करनार लारतीय नारीने अनंत प्रणुाम.

(९) भारतीय संस्कृतीचें कमळ ह प्रधान प्रतीक आहे. ईश्वराच्या सर्व अवयवांना आपण कमळाची उपमा देतो. कमलनयन, पदकमल असे कां ? कमळाजवळ अललसपणा आहे. पाण्यांत असून तें पाण्याच्यावर रहातें. चलखलांत असून चलखलाच्यावर फुलते. कमळ अनासक्त आहे. ईश्वर करून आकर्ता आहे. या जगाचा पसारा तो चललवितो, पण अनासक्त राहून. कमळ वाईटांतूनहल चांगलें घेऊन स्वतःचा वलकास करून घेतें. सूर्याकडे त्याचें तोंड असतें. प्रकाश पहातांच तें फुलतें. प्रकाश म्हणजे कमळाचा प्राण. भारतीय संस्कृती प्रकाशोपासक आहे. कमळ शतपत्र, सहस्रपत्र आहे. भारतीय संस्कृतीही शतपत्री आहे. तलचे कमळ अद्याप फुलले नाही. वलश्वाच्या अंतापर्यंत ते फुलत राहील. तें अनंत पावळ्याचें ' कमलपुष्प ' होईल म्हणून भारतीय संस्कृती म्हणजेच कमळ.

(७) भारतीय संस्कृतीनी कुमण अे अेक मुख्य नलशानी छे. धृश्वरनां सर्व अवयवानी आणु कुमणसाथे सरणामणी कुरीअे छीअे. कुमणनयन, पदकमल, अेम कुेम ? कुमण अलललत छे. पाणीमां रही अे पाणीथी पर छे. कडवमां नन्मी कडवनी ऒपर ढीले छे. कुमण अनासक्त छे धृश्वर अधुं कुरतां छतां अकर्ता छे. आ नगतनेा अे सारथी छे. पणु अनासक्त रहीनेण कुमण ढूरामार्थी पणु सारं लधं, पोतानेा वलकास साधे छे. अेनुं मेां सूर्य तरङ्ग हूय छे. प्रकाश मणतांवेंत ते ढीले छे. प्रकाश अे कुमणनेा आत्मा. भारतीय संस्कृती पणु प्रकाशोपासक छे. कुसण शतपत्री,

सहस्रपत्री छे. भारतीय संस्कृति पणु तेवीज छे. अेनुं कमण ह्यु पीत्युं नथी. सृष्टिना अंत सुथी अे अ्प्ल्यांज करशे. अे अनंत पांअडिअेनुं 'कमणपुण्य' अनशे भाटे भारतीय संस्कृति अेटकेज कमण.

(१०) एका सुवर्णाकृतीच्या हातांत एक चाबूक, आणि दुसऱ्या हातांत एक किल्ली कोरलेली मी पाहिली. आमच्या वाटाड्याला या चिन्हांचा अर्थ विचारतां त्यानें पुढीलप्रमाणें खुळासा केला. " स्वर्गाचा मार्ग आक्रीत असतां वाटेंत जर कुणी आडवें आलें तर या चाबकाचा उपयोग करून त्याला बाजूला सारायचें आणि ती किल्ली लावून जीवनाचें रहस्य खोलायचें किंवा स्वर्गाचा दरवाचा उघडायचा. " मिसर देशाच्या प्राचीन नृत्यांची कल्पनाशक्ति दांडगी होती यांत शंका नाही !

(१०) अेक सुवर्णाकृतिना अेक हानमां यायूक, अने पीज हाथमां अेक यवी जे देली में जेध अमारा बोभियाने आ यिन्हेने अथ पूछतां अेशे आगण मुजय पुलासे क्यो. " स्वर्गे जतां जे कोध रस्तामां आडुं अवे तो अेने आ यायुक वडे दूर करवे. अने पछी अे यावीवते अवनतुं रहस्य जोखतुं अथवा तो स्वर्गना दरवाज उघाडवा. " मिसर देशना प्राचीन राज्ञांनी कल्पनाशक्ति जपरी हती अेमां शंका नथी.

(११) आम्ही नागरकोविलहून कन्याकुमारीस गेलों. वाटेंत शचींद्राचें सुंदर देऊळ लागलें. कन्याकुमारीला कुमारी पार्वतीचें देऊळ आहे. तेथें आम्ही गेलों नाही, कारण तेथें हरिजनांना प्रवेशबंदी होती. पण मला तर असें वाटत होतें कीं हे संबंध विशाल आणि भव्य भूशिर हेंच. भारतमातेचें एक मोठें मंदिर आहे. पूर्व महासागर, पश्चिम महासागर आणि दक्षिण महासागर ह्या तिन्ही महासागरांचें येथें मीलन होतें. येथें सूर्य एका सागरांत उगवतो. दुसऱ्यांत अस्तास जातो. भारताचे पूर्व व पश्चिम दोन्ही किनारे एक होतात. सर्व यात्रांची येथें परिसमाप्ति होते. समुद्रस्नान करून मी एका मोठ्या खडकावर जाऊन बसलों. आणि उपनिषदांतले आठवले तेवढे श्लोक सागराच्या तालावर गाऊं लागलों. या प्राकृतिक आणि सांस्कृतिक भव्यतेच्या कसाला

बापूजींचा जीवनक्रम लावून पहातां माझी अशी खात्री झाली की ती भव्यता या भव्यतेपेक्षां यत्किंचितही कमी नाही.

(११) अमे नागरकेविलथी कन्याकुमारी गयां. रस्तामां शायद्रनु मंदिर હતું. કન્યાકુમારીના ભૂશિરના સ્થાનપર કુમારી પાર્વતીનું મંદિર છે. તેમાં અમે ન ગયાં. કારણુ કે હરિજનોને તેમાં પ્રવેશ કરવાની છૂટ ન હતી. પણ મારે મન તેા આ આખી વિશાળ અને ભવ્ય ભૂશિર એજ ભારત માતાનું મોટું મંદિર હતું. પૂર્વ મહાસાગર, પશ્ચિમ મહાસાગર, દક્ષિણ મહાસાગર ત્રણેનું અહિં મિલન થાય છે. અહિં સૂર્ય એક સાગરમાં ઊગે છે તે ખીજમાં આથમે છે. ભારતના પૂર્વ તે પશ્ચિમ બંને કિનારા અહિં એક થઈ જાય છે. યાત્રાની અહિં પરિસમાપ્તિ થાય છે. સમુદ્રમાં સ્નાન કરી હું એક મોટા ખડકપર જઈ તે એકો અને ઉપનિષદના યાદ આવ્યા તે શ્લોકો મહાસાગરના તાલ સાથે ગાવા લાગ્યો. આ પ્રાકૃતિક અને સાંસ્કૃતિક ભવ્યતાની કસોટીપર આપુજીનો જીવનક્રમ કરકસી જેતાં મારી ખાતરી થઈ કે એ જીવનની ભવ્યતા આ ભવ્યતાથી જરાયે ઉતરતી નથી.

(૧૨) इसवी सन १९२६-२७ सालीं एकदां बापूजी ओरिसाला गेले. बरोबर बरीच मंडळी होती. एके दिवशीं सकाळीं बापूजी फिरायला निघाले. बरोबर काकासाहेब कालेलकर होते. मुख्य रस्ता संपून आड मार्गाला आल्यावर बापूजी म्हणाले, “ इथे किती गरिबी आणि दैन्य आहे ? या लोकांकरितां आपल्याला काय करतां येईल ? मला असं वाटतं कीं मृत्यूच्य। वेळीं मी इथं ओरिसाला या लोकांच्यांत राहीन. एरवीं जरी नाही तरी त्या वेळीं तरी निदान जे कोणी मला पहायला येतील त्यांना इथलं हें दारिद्र्य दृष्टिसि पडेल. आणि त्यांच्या हृदयाला पाझर फुटून ती मंडळी इथं येऊन यांचा उद्धार करण्याकरितां या ठिकाणीं स्थायी होतील. ”

(१२) इसवी सन १९२६-२७ नी सालमां એકવાર આપુજી ઓરિસા ગયા. સાથે ઘણાં લોકો હતાં. એક દિવસ સવારે આપુજી ફરવા નીકળ્યા. સાથે કાકાસાહેબ કાલેલકર હતા. રસ્તો છોડી તેઓ ખેતરમાં આવ્યા ત્યારે આપુજી કહેવા લાગ્યા, “ અહિં કેટલી ગરીબાઈ તે દીનતા છે ! આ લોકોને

भाटे शुं करी शक्य ? मने अेम थाय छे के भरलुनी धडी आवे त्तारे अहि अोरिसाम आ लोको वर्ये मरं. कुंर्ध नडीं तो ते वपते लेओ मने मणवा आवशे ते आ लोकोनी करुणु दशा लेशे. तेमांना कोर्धने कोर्धनुं हृदय पीगणशे. अने ते आ लोकोनी सेवा करवा अडीं आवीने स्थायी थशे. ”

(१३) बहुजनसमाज हा अनेक डोळ्यांचा, असंख्य हातांचा एक प्रचंड विक्षिप्त प्राणी आहे. अनेक परस्परविरोधी गोष्टींचें मिश्रण त्याच्या स्वभावांत आलेलें दिसतें. अनेक डोर्कीं असूनही त्याच्या सान्या प्रेरणा तर्का-पेक्षां भावनेवर अधिष्ठित झालेल्या असतात. अनेक हात असूनहि कार्यक्षमतेत मात्र तो सुस्त व लहरी आहे. प्रचंड शक्ति जवळ असूनही प्रगतीच्या बाबतीत भित्रा व सनातनी आहे. लवकर न चिडणारा असा वाटला तरी प्रकृतीने सौम्य नाहीं व उग्रप्रकृति असूनहि दीर्घद्वेषी नाहीं.

(१३) बहुजनसमाज अे अेक अगणित आंभोवाणुं अने असंख्य हाथवाणुं प्रचंड पण लहरी प्राणी छे. केटलीअे परस्पर विरोधी आमतोनुं मिश्रण अेना स्वभावमां मालुम पडे छे. धणां माथां होवा छतांअे अेनी अधी प्रेरणाअे अुद्धि करतां लागणीपर वधारे भार आपे छे. असंख्य हाथ होवा छतां कामक.जमां अे धणोज सुस्त छे. प्रचंड शक्ति पासे होवा छतां प्रगतिनां काममां अिडणु अने सनातनी छे. जलदी न चिडाय अेवो भासे छे पण स्वभावे शांत नथी अने उग्रप्रकृतिनो होवो छतां दीर्घद्वेषी नथी

(१४) तुम्हांस माहीत आहे काय ?....तुमचें जितके पौड वजन असेल तितकें अन्न तुम्ही साधारणतः पन्नास दिवसांत खातां. एक व्यक्ति सत्तर वर्षांच्या आयुष्यांत दोन हजार सातशें पन्नास मण अन्न खात. बाराशें घनफूटाची किंवा तीनशें तीस मण वजनाची पोळी खाते, आणि एकशें दहा मण साखर व साडेसत्तावीस मण लोणी खाते; सुमारें पंधराशे घनफूट पाणी पिते. पन्नास वर्षे वयाचा पुरुष एकंदर अठराशें तास म्हणजे दोनशे पंचवीस दिवस दाढी करण्यांत, आठशे तेहतीस तास म्हणजे एकशे चार दिवस सिगरेट ओढण्यांत, फुकट घालवतो. एका वर्षांत एक स्त्री तीन हजार मैल चालते.

बत्तास वर्षांत पंधरा हजार मैल चालते. म्हणजे पोर्ट सैयदपर्यंत एका वर्षांत चालते. दोन वर्षांत लंडनपर्यंत आणि आयुष्यांत सहा वेळां पृथ्वीप्रदक्षिणा करते. आठवड्याला कर्मांत कमी पस्तीस हजार शब्द तुम्ही उच्चारतां.

(१४) तमे ळणो छे ?.....तमारां वज्ज न्जेटला पाउन्ड, अनाज तमे पयास दिवसमां आओ छे. ओक माणुस पोतानी सित्तेर वर्षनी वंभरमां जे व्ज्जर सातसे पयास मणु अनाज आय छे. पारसे धनकूट अथवा त्रणुसे मणुनी रेटली आय छे. अने ओकसे दस मणु आंड तथा साठी सत्यावीस मणु जेटलुं माणु आय छे. अंदाजे पंहरसे धनकूट पाणी पीओ छे. पय्यास वर्षांनो माणुस सरवाणे अठारसेां कलाक ओटले असो पय्यास दिवस दाही अनाववांमां, आठसेां तेत्रीस कलाक ओटले ओकसेां चार दिवस सिगारेट पीवांमां अगाडे छे. ओक वरसमां ओक स्त्री त्रणु व्ज्जर माधुन यावे छे. पय्यास वरसमां पंहर व्ज्जर माधुन यावे छे. ओ दिसाजे ओ पोर्ट सैयद सुधी ओक वरसमां, लंडन सुधी जे वरसमां, अने अंग्णीमां छ वार पृथ्वी प्रदक्षिणा करे छे. तमे अठ्वाडिमां ओछ.मां ओछ पांतीस व्ज्जर शब्दो उच्यारे छे.

(१५) स्त्रीच्या शिक्षणाच्या मर्यादा ज्या प्रमाणांत वाढत चालल्या त्याच प्रमाणांत पुरुषांच्या तिच्याविषयीच्या अपेक्षांतही भरमसाट वाढ झाली आहे. अशिक्षित पत्नी पतीला देव मानून त्याला नाना तऱ्हांनी प्रसन्न ठेवण्याचा प्रयत्न करीत असे व पतीहि स्त्रीच्या सुग्रणपणावर खूप असे. परंतु आज पतीला स्त्रीचा सुग्रणपणा तर हवाच; शिवाय घराची स्वच्छता, टापटीप, दक्षता, काटकसर, यांकडे लक्ष देणारी, मुलांची व्यवस्थित काळजी घेणारी, पतीच्या शर्टच्या बटनांपासून तर ऑफिसच्या आवश्यक कागदांपर्यंत सर्व-दूर लक्ष ठेवणारी पत्नी हवी असते ! इतक्यावरच बिचारे 'पुरुष' संतुष्ट होत नाहींत तर पत्नी गबाळी राहिलेली किंवा दुर्मुखलेली त्यांना सहन होत नाहीं. अथवावत् पोषाख करून हवें तेव्हां पतीबराबर फिरायला, सिनेमाला जाऊन त्याचें मनरंजन करणारी पत्नी त्याला प्रिय असते. अन् इतकें करूनहि अखेर 'बायकांची मनं कोतीं, समजूतदारपणा नाहीं, शिकल्या तरी सुशिक्षित

नाहींत, शेवटीं बायका त्या बायकाच' हा आहेर पुरुषांकडून आहेच ! पत्नीही आपणांकडून काही अपेक्षा कस्ते त्याची दखल घेण्याची त्याला जरूरी वाटत नाही !

(१५) जेम जेम स्त्री कुणवणीनी कक्षा वधती जय छे तेम तेम पुरुषोनी तेमना तरइनी अपेक्षाओ पणु छे अहार वधती जय छे. अमणु पत्नी पतीनेज परमेश्वर मानी अने भूश राखवा गुण गुण प्रयत्नो करती, अने पुरुष पणु भाळी अना पाकनैपुण्य उपरज भूश रहेतो. पर तु आजे पतिने मन पत्नी पाकशास्त्रमां प्रवीणु तो जेध अज अने ते उपरांत अने धरनी स्वच्छता, टापटीप, दक्षता, करकसर अे अधुं आवडुं जेध अे. साथे साथे अेणु आणकेनी उठेरमां तथा पतीनी भमीसनां अटनथी मांडीने छे अॉडिसनी इध विसुधी अधामां वगर भूय्ये ध्यान राखुं जेध अे. आटडुं कयां छतांअे ' भियारा ' पुरुषो संतुष्ट होय छे शुं ? अेमने वणी पत्नी अव्यवस्थित के मोडुं अढावी इरती होय तो ते पणु गमशे नडि. तदन आधुनिक पडेरव करी पति कडे त्यारे अेनी साथे इरवा के सिनेमा जेवा जनारी ने अेतुं मनरजन करनारीज पत्नी अेने प्रिय होय छे. अने आटडुं कयां छतांअे आपरे ' स्त्रीअेनी पुद्धि दूंडी, अेमनामां समणु तो तो छंटाय ना मजे, अणुया पणु गणुया नडि, आपरे स्त्रीनी पुद्धि पगनी पानीअे ' अेवी पडेरामणी मजे ते तो गुडीज ? पत्नीअे पोता तरइथी कंठ अपेक्षाओ राखती होय छे अेनी काणज लेवानी पति तसदी लेतो नथी !

पत्रलेखन (पत्रलेखण)

मराठी व गुजराथी पत्रलेखन जवळ जवळ सारखेंच आहे. पत्राचे मुख्य पांच भाग पडतात. (१) शीर्षक, (२) नमस्कारादि मायना, (३) पत्राचा गाभा, (४) समारोप व (५) सही. पैकीं फरक फक्त दुसऱ्या आणि पांचव्या भागांतच आहे. गुजराथीत मायन्याप्रमाणें नमस्कारादि कशाचाहि समावेश होत नाही. फक्त ज्याला पत्र लिहिलं असेल त्याला योग्य असं संबोधन असतें. आपल्या जवळच्या कोणत्याहि मोठ्या व्यक्तीस पत्र पाठवावयाचें असल्यास ' पूज्य, भुरूप्पी ' वगैरे मानदर्शक शब्दांचा उपयोग केला जातो. आपल्यापेक्षा लहानास लिहावयाचें असल्यास बहुतेक ' थिरं७५ ' हा शब्द असतो. बरोबरीची व्यक्ति असल्यास जसा संबंध असेल त्याप्रमाणें संबंधसूचक शब्द वापरला जातो.

आणि सहीच्या वेळीं ज्याला पत्र लिहिलें असेल त्याच्याबद्दल विनय किंवा प्रेम व्यक्त करून सही केली जाते. व्यक्ति अगदीं तिऱ्हाईत किंवा अपरिचित असल्यास ' श्रीयुत ' किंवा त्या व्यक्तीचा धंदा, उद्योग, अगर समाजांतील स्थान दर्शविणारा मायना असतो आणि सही फक्त ' आपना ' असं करून लिहितात. ' ताण्ड डक्षभ ' या बदली ' नांथ ' किंवा ' विशेष नांथ ' असं लिहितात. नमुन्याकरितां कांहीं पत्रें खालीं देत आहे.

पत्र नं. १ (मराठी)
वडिलांना मुलाचें पत्र

२ सोमवार पेठ
सोलापूर
२२-२-५४

ती. दादांना सा. न. वि. वि.

आपलें पत्र पोचलें. त्यावरून असं कळतें कीं, तुम्ही तुमचें मुंबईचें काम

(१०८)

आटपून पंधरा दिवसांत येणार आहांत.

तुम्ही मुंबईस गेलांत तेव्हां मी एक गोष्ट सांगायला विसरलों होतो. मला एक फाउन्टनपेन हवे आहे. तरी तुम्ही याल तेव्हां पारकरचें एक सुंदर पेन घेऊन या. मला हिरव्या रंगाचें पेन नास्त आवडतें. तरी शक्य तों हिरवा रंगच पसंत करा. पेनचें नीब बारीक असावें.

आम्ही सर्व मजेंत आहोंत. कळावें.

आ.
रमेश

पत्र नं. १ (गुजराती)

साथी पोळ
वडोदरा.
२२-२-५४

पूज्य पिताशु

तुमारे पत्र मज्यो. वांच्ची ज्ञाप्युं के तमे पंधर दिवस पछी मुंज्यधनुं काम पूरं करी अहीं आवनार छे.

तमे गया त्यारे अेक वात कडेवानी हुं झूली गयो हतो. मारे अेक फाउन्टनपेन जेध अे छे. तेथी तमे आवो त्यारे पारकरनी अेक सुंदर पेन वेता आवजे. मने लीला रंगनी पेन वधारे गमे छे. माटे अनतां सुधी लीला रंगच पसंत करजे. पेननी स्टील तीक्ष्ण अथिवाणी होय ते जेशो. यहीं सर्वे मज्जमां छे.

लिपितन
रमेशना प्रथाम

पत्र नं. २ (मराठी)

मोठ्या बहिणीचें लहान भावास पत्र

कादेवाडी
मुंबई नं. ४
२-६-५४

चि. विकासला अ. आ.

तुझं पत्र मिळालं. त्याच्यांत तूं तुम्ही प्रत्येकानें कशांत ना कशांत तरी

(१०९)

पहिला नंबर व बक्षिस मिळवल्याचं लिहिलं आहेस. मला तें फार वाचून आनंद झाला. मी तिकडे लवकरच येणार आहे. तेव्हां सर्व बक्षीसं बघेन, अत्तं बक्षीस मिळवण्याबद्दल तुमचे सर्वांचें अभिनंदन करतें. आणि उत्तरोत्तर अशींच बक्षिसं मिळवण्याकरितां ईश्वर तुम्हांस बुद्धि देवो अशी प्रार्थना करून हें पत्र संपवते.

ती. सौ. आईला व ती. बाबाना नमस्कार सांग. बेबी वगैरे सर्व बालगोपाळ मंडळीस आ. क.

तुझी,
ताई.

पत्र नं. २ (गुजराथी)

डांदावाडी
मुं'अर्ध.
२-६-५४

यि. विकास,

तारेो डागण मज्यो. जेमां ते तमे दरेके कशाभां ने कशाभां पहेलो नं'पर अने धनामेो मेणव्यानुं लप्युं छे. जे वांयी मने घणो आनंद थयो. हुं त्यां वहेली तके आववानी छुं. ते वपते अधाना धनामेो जेधशि. लमणुं तो अधानुं अभिनंदन करं छुं. अने लविष्यमां धनामेो मेणववाने धश्वर तमने सदुद्धि आपो जेवी प्रार्थना करी आ पत्र पूरो करं छुं.

पूज्य आ तथा आपुजने मारः प्रणाम कहेजे. जेपी वगैरे सर्व आपणगोपाणेने आशिष.

लि.

मोटी जेनना आशिष

पत्र नं. ३ (मराठी)
मित्राचें पत्र

बोरिवली
३-५-५४

प्रिय मित्र मृगांक,

पुढच्या शनिवारी आपल्याला सुटी आहे. आपण सर्वांनीं मनोरीला

(११०)

जावं अशी माझी फार इच्छा आहे. सकाळी सातला निघू. तुला मान्य असेल तर कळव म्हणजे मी पुढची सर्व तयारी करतो. येतांना कॅमेरा बरोबर घेण्यास विसरू नकोस. क.

तुझा,
शशांक.

पत्र नं. ३ (गुजराथी)

ओरीवली
३-५-५४

प्रिय मित्र भृगांक,

आवता शनिवारे आपणुने रज्ज छे. आपणुने अघांअे मनोरी द्रीपपर जवानी मारी धमछा छे. जे तने कपुल होय तो मने जणुवणे अेटले कु. जीण अधी व्यवस्था करीश. साथे कॅमेरा लाववानुं भूलतो ना.

लि.
शशांक

पत्र नं. ४ (मराठी)

शाळेंतील शिक्षकास चिठी

११/ए. शंकरशेट ब्लॉक
पॅटरोड
४-२-४९

मेहेरबान मास्तर साहेब,

माझा मुलगा चि. हेमचंद्र याला काल पडसें व खोकला यामुळें ताप आला होता म्हणून तो शाळेंत येऊं शकला नाही. त्याला गैरहजेरीबद्दल क्षमा करावी व तो आणखी दोन तीन दिवस येऊं शकणार नाही तरी त्या दिवशीं त्याची रजा (sick leave) मांडावी.

दळावें. लोभ असावा. ही विनंति.

आपला,
अ. बी. दिखीत.

(१११)

पत्र नं. ४ (गुजराती)

निशाणना शिक्षकने त्रिठी

११-अ, शंकरशेठ प्लोडस

अटरोड

४-२-४८

मेहेरपान मास्तर साहेब,

आपने मालुम थाय के, मारा दिकराने (लुमयंद्रने) गधकाले सणेपम ने उधरसने लीधे ताव आव्यो हतो. तेथी ते निशाणे आवी शक्यो नहिं. तो अने अे दिवसनी गेरहाजरी यदुल मादू करशो. तेमज अे ह्य अे दिवस आवी शकशे नहिं तो अेनी रज पूरशो.

दि.

अे. पी. दिक्षीत

पत्र नं. ५ (मराठी)

रोग्याचें डॉक्टरला पत्र

२४, प्रीनलँड हॉटेल

महाबळेश्वर

२३-५-५२

माननीय डॉक्टर साहेब,

आपण पाठविलेलें औषध पोचलें. गेले महिनाभर तेंच औषध नियमित घेतल्यानें मला आता पूर्ण बरें वाटलें आहे. ही बाटली रिकामी झाली कीं औषध बंद करावें असें आपण कळवितां. आपली इच्छा असल्यास औषध चालूं ठेवण्यास माझी हरकत नाही. आपण दिलेल्या सर्व सूचनांप्रमाणे वागतें. व्यायाम घेतें, त्यामुळें भूक चांगली लागते व झोपही छान येते. औषध बंद केल्यावरही हाच कार्यक्रम ठेवूं कीं आणखी कांहीं करूं तें कृपा करून कळविणें. शिवाय हवापालट करण्याकरितां इथें दोन महिने रहात आहे तरी मुंबईस परत केव्हां जाऊं तेंही कळवावें. क. लो. अ. हे वि.

आपली,

सौ. मोहनतारा गांधी

(૧૧૨)

પત્ર નં. ૫ (ગુજરાતી)

૨૪, શ્રીનલેંડ હોટેલ
મહાત્મજેશ્વર,
૨૩-૫-૫૩

માનનીય ડોક્ટર સાહેબ,

આપે મોકલાવેલી દવા મળી. એજ દવા ગયા બે મહિના નિયમીત લેવાથી મને હવે સંપૂર્ણ આરામ લાગે છે. આ સીસો ખાલી થાય કે દવા બંધ કરવી એમ આપ લખો છો. જો આપની ઈચ્છા હોય તો હજુએ થોડા દિવસ દવા લેવાને મને વાધો નથી. આપે આપેલી બધી સૂચનાઓ પ્રમાણે ચાલું છું. કસરત કરું છું. તેથી મૂખ પણ સારી લાગે છે તે ઉધ પણ સરસ આવે છે. દવા બંધ કર્યા બાદ આજ પ્રમાણે કાર્યક્રમ રાખું કે એમાં કંઈ સુધારો વધારો કરવાની જરૂર છે એ મેહુરખાની કરી લખી જણાવશો. શિવાય છેલ્લા બે માસથી હવાફેર માટે અહિં આવી છું તે પાછી મુંબઈ ક્યારે જઉં તે પણ જણાવશો, એજ વિનંતી.

લિ.

સૌ. મોહનતારા ગાંધી

પત્ર નં. ૬ (મરાઠી)

વ્યાપાર્યાસ પત્ર

કલોલ

જિ. ઘડોદે

૨૦-૧-૫૪

શ્રી. વ્યવસ્થાપક,

કરસનદાસ નારાયણદાસ ઍંડ સન્સ,
બુકસેલર્સ ઍંડ પબ્લિશર્સ,
નાળાવટ, સુરત.

સા. ન. વિ વિ.

ખાલીલ પુસ્તકે પ્રત્યેકીં દોન શક્ય તિતકયા લવકર વ્હી. પી.નેં વરીલ પત્યાવર પાઠવૂન ઘાવીંત.

(११३)

‘ गुजराथी व्याकरण अने लेखन ’—भाग १ व २.

‘ हिंदुस्थानचा सरल इतिहास. ’

क. को. अ. हे वि.

आ.

सीताराम रामकृष्ण देसाई

पत्र नं. ६ (गुजराथी)

कलोल

ज.:-वडोदरा

२०-१-५४

श्री. व्यवस्थापक,

करसनदास नारणुदास अँड सन्स

युक्सेलर्स अँड पब्लिशर्स

नाणुवट, सुरत.

सविनय जणुववानुं के नीचे लपेला पुस्तको अनती उतावणे वी. पी.
पारसलथी उपरना सरनामे भोक्ली आपशा. दरेकनी अप्पे कोपी भोक्लशो.

(१) गुजराती व्याकरण अने लेखन—भाग १ ने २.

(२) हिंदुनो सरण इतिहास.

लि.

सीताराम रामकृष्ण देसाई

पत्र नं. ७ (मराठी)

पोस्टमास्तरास पत्र

महेसाणा

१२-९-५४

मेहेरबान पोस्टमास्तरसाहेब,

पोस्ट ऑफिस, महेसाणा.

यांसी सा. न. वि. वि. मी मे महिन्याच्या सुटीत माझ्या काकांकड
अमदाबादला जात आहे. तरी माझ्या नांवावर येणारें एक मासिक व माझी

८...

(११४)

इतर पत्रें खालील पत्त्यावर पाठवण्याची कृपा करावी.

C/o. श्री. केशव गणेश पंडीत
प्रीतमनगर
अमदाबाद

आ.

जगदीशचंद्र पंडीत

पत्र नं. ७ (गुजराथी)

महेशाष्टा

१२-६-५४

मेहुर्यान पोस्टमास्तर साहेब,
पेस्ट ऑफिस, महेशाष्टा,

सविनय ज्ञापवानुं के हुं मे महिनानी रजमां मारा काकाने त्यां
अमदाबाद जनार धुं. तो मारा नामतुं अेक मासिक आवे छे ते, अने
भीज्ज कोध पत्रे होय तो ते, नीयेना सरनामे मोकलशे.

श्री. केशवदास गणेशभाई पंडीत
प्रीतमनगर

दि.

अमदाबाद

जगदीशचंद्र पंडीत

किरकोळ पत्रांचे नमुने भाडेचिठ्ठीचा नमुना

रा. रा.यांजकडूनजागेबद्दलता.माहे.....
सनपासून.....ता.माहे..... सन अखेरचें भाडें रुपये
पावले.

ता.माहे.....सन.
पैसे वसूल करणार

मालक

भाडा चिठ्ठीने नमुने.

रा. रा.नी पासेथीजगे भाटेता.माहे.....
सन थी मांडीता.माहे.....सन आप्पर सुधीतुं भाडुं
रुपियापहोंच्या.

ता.माहे.....सन.

पैसे वसूल करणार.

धरधरणी.

(११५)

शोकप्रदर्शनाचें पत्र

प्रिय शंतनु,

तुझ्यावर जें दुर्दैव व आपत्ति कोसळली त्याबद्दल मला अत्यंत वाइट वाटत आहे. हा धक्का फार मोठा आहे व तो सहन करणें फार कठिण आहे. परंतु दुःख विभागल्यानें सुसह्य होतें असें म्हणतात. आम्ही सर्व तुझ्या दुःखांत सहभागी आहोंत. परमेश्वर आपणांस तें सहन करण्याची शक्ति देवो.

आपला,
शशिशेखर भट

शोकप्रदर्शनाचें पत्र

प्रिय शंतनु,

तारा उपर आवी पडेकी विपत्ती अने दुःख विषे मने भूय दीलगीरी थाय छे. आ आधात धरुण मोटो छे अने ते सहन करवोअे अधरो छे. पणु दुःख वहेअ्याथी सुसह्य अने छे अमे कहे छे. अमे अथां तारा दुःखमां सहभागी छीअे. प्रभू तमने दुःखभार सहन करवानी शक्ति आपो.

दि.
शशिशेखर भट

खुशालीचें पत्र

कासार फळीया,
आनंदपुरा,
बडोदें
१५-२ ५४

प्रिय कमलाक्षी,

मी काल दुपारीं येथें सुखरूप येऊन पोचलें. गाडींत जागा चांगली मिळाली होती. कसलाच त्रास झाला नाहीं. येथें मधुसूदन पहिल्या नंबरचा पास झाला आहे. दादाला मुलगा झाला. चार दिवस झाले. मुलगा फारच छान आहे. रंगानें बहिनीसारखा गोरा आहे. कालच आजोबांचंही

(११६)

खुशालीचं पत्र आलं आहे.

मामा मामीना नमस्कार. आईची खुशाली कळवावी. क.

तुझी,
हरिणाक्षी

डासार इणीयुं, आनंदपुरा
वडोदरा
१५-२-५४

प्रिय कमलाक्षी,

हूँ कासे अपोरे अहिं क्षेम आवी पहोंची धुं. गाडीमां जग्या पणु सारी मणी हती. कोधपणु जतनी तकलीइ पडी नहि. अहिं मधुसूदन पहेंले नंअरे पास थयो छे. मोटा बाधने त्यां पुत्र जन्मयो. यार दिवस थया. आप्यानी तप्यीयत धणुीज सारी छे. अे रंगे पणु बाभी जेवो गोरो छे. गध कासेज दादानो कागण आव्यो, त्यां पणु अधां क्षेम.

मामा मामीने मारा प्रणाम. पूज्य आनी अप्पर लपणे.

लि.
हरिणाक्षी

तारेचा नमुना

मनोहर भावे,

३, देशपांडे लेन, मुंबई नं. ४.

ताबडतोब नीघा. मेघाचें लग्न ठरलें.

श्रीधर

मनोहर भावे,

३, देशपांडे लेन, मुंबई नं. ४

जलदी उपडो, मेघाना विवाह नकी थया.

श्रीधर

सांप्रदायिक वाक्यांश

आधुं पाधुं थर्धुं जवुं—खाली वर
होणें.

डाने हाथ देवे।—कानास खडा लावणें.

डोपरा पाडुं भवडाववे।—मुष्टिमोदक
देणें.

दडाडे सिडंहर थवे।—दिवस सफळ
होणें.

पेटमां कुरकुरियां भोक्षवां—पोटांत
कावळें कोकलणें.

ढांडवा जवुं—जेवण पोचवणें.

विवाह तोडवा—लग्न मोडणें.

विवाह थवा—लग्न जमणें.

भासडा भावा—खेटर खाण.

वट पडवे।—झोक असणें, ऐटदार
दिसणें.

याट पडवुं—चाट होणें.

याणा पाडवा—वेडावणें.

पडेला भोणानुं—पहिले मूल (बाळंत-
पणाची पहिली खेप).

भोणो भरवे।—ओटि भरणे.

श्वस उपडवे।—घरघर लागणें.

पडवे होडाववे।—सोडमुंज करणें.

लग्न देवां—लग्न समारंभ करणें.

जुनोर्ध देवी—मुंज करणे.

ऊप मारवी—झक मारणें.

भणूर टोपरां उरवां—भोपळा करणें.

(लहान मुलांचा खेळ).

दाभला गथुवा—गणिताची उदाहरणें
सोडवणें.

गभराभणु थवी—जीव घाबरा होणें.

धूंटाणियां भरवां—रांगणें.

अरयाभां उतारवुं—खर्चांत घालणें.

धाटडीअं जवुं—अहेव मृत्यु येणें.

नडोरो उपवास—कडकडीत उपास.

माथाभां तेल घालवुं—डोक्यास तेल
लावणें.

पथारी वश होवुं—अंधरुणास खिळणें.

रोटला भेगा उरवुं—अन्नास लावणें.

पथारी भेगा थवुं—झोपणें.

पाणी मुडवुं—उदक सोडणें.

छंटेये न होवुं, नामनुये न होवुं—
औषधालाही नसणे.

छाती श्वाटी जवी—ऊर दडपणें.

गणे पडवुं—गळीं पडणें.

आभ जमीन येडे उरवां—आकाश-
पाताळ एक करणें.

अंगारा जेवुं थवुं—इंगळासारखा
होणें.

गांसडी पोटां उडाववां—आसन
गुंडाळणें.

आनाअनी उरवी—आढेवेढे घेणें.

टोवाधुं जवुं—संवय असणें.

शुभे लगाम घालवी—जिभेला
चिमटा घेणें.

जप करवे—जपमाळ घेणें.
 सोगन भावा—शपथ घेणें.
 थाडीने दोथ थवुं—जीव मट्यास
 येणें.
 उधडे लक्ष नांभवे—खरडपट्टी
 काढणें.
 अडणामणु आववी—कंटाळणें.
 अक्षत पहेर मारी जवी—बुद्धीनें
 काम न देणें.
 अक्षत वेची भावी—मूर्ख होणें.
 अछ्छडा नभवा—गोंवर मावळण.
 अडारे वांडा होवां—अष्टांग वांकडें
 असणें.
 अधूराभां पूरुं—सरीत भर.
 अधधर यात्रवुं—तोच्यांत चालणें.
 अन्न भूटवुं—अन्नोदक संपणें.
 अपासरे दीवे—सूर्य पश्चिमेस उगवणें.
 अभडाववा जवुं—मर्तिकाला जाणें,
 दारावर जाणें.
 असर तणे आववुं—छाप पडणें,
 सांवली पडणें.
 आभना तारा देभाडवा—सूर्याचीं
 पिलें दाखवणें.
 आभना तारा देभाडवा—स्वर्ग दोन
 बोटें उरणें.
 आंभ टाढी थवी—ढोळ्याचें पारणें
 फिटणें.
 धजिरो आपवे—आंदण देणें.

उतारी पाडवुं—मानभंग करणें.
 उनाणे भेसवे—उन्हाळा सुरुं होणें.
 उपराणुं लेवुं—कड घेणें, तरफदारी
 करणें.
 उंभरे पडोयवुं—पोक्त होणें, वय
 होणें.
 उज्जणा पगतुं—चांगल्या पायगुणाचें.
 उमण्डा आववे—कळवळा येणें.
 अणे जवुं—फुकट जाणें.
 अडवाड डाढवे—उष्टीं काढणें.
 कर्ध कर्ध थवुं—कसेसेच होणें.
 कं कुनां पगलां करवां—सुख वैभवांत
 लोळणें.
 कंठ रंधावे—गळा दाटून येणें.
 कंठे प्राणु आववा—कंठीं प्राण येणें.
 काया डानतुं—हलक्या कानाचा,
 कानानें अधू.
 कायुं भावुं—कोणावर तरी अवलंबून
 असणें.
 कान भंभेरेवा—कान भरवणें.
 कान वींधवे—कान टोंचणें.
 कासांवासां करवां—आजीजी करणें.
 आवी अनवुं—बारा वर्ष भरणें.
 काणज्जनी डोर—अत्यंत प्रिय, गळ्यां-
 तला ताईत.
 काणा अक्षरने डूटी मारवा—निरक्षर
 असणें.
 कांतेखुं कांतवुं—चावून चिकट करणें.

डेड भागवी—कंबर मोडणें.
 डारे डागणे भत्तुं—कोरा चेक.
 ञ्जो यडाववो—कां कूं करणें.
 आटखेथी पाटखे ने पाटखेथी आटखे—
 अगदीं आराम.
 आटखो आववो—बाजेवर जाणें.
 आट्टुं भोणुं थवुं—बिनसणें.
 आंउ आवी—मनांत मांडे खाणें.
 आणो पाणवो—पतीच्या मृत्यूनंतर
 पत्नीने वर्षभर घराबाहेर न पडणें.
 ओणियाभां ञ्जव आववो—जीव
 भांड्यांत पडणें.
 ओणे भाथुं मुकुं—आश्रयास जाणें.
 गण्य करवो—गहजब करणें.
 गध्धा वैतरं—फुकटची मेहनत,
 बिनडोकपणें मेहनत करणें.
 गधेडे गवावुं—पैशाला पासरी असणें.
 गंणो कूतरै—दुष्ट मनुष्य.
 गाण आपवी, गाण भांडवी—शिवी
 देणें.
 गोदभां लेवुं—मांडीवर घेणें.
 धरभंग थवुं—पत्नी मृत्यु पावणें.
 धाणीने ञ्जण्ड—कंटाळवाणें काम
 करणारा.
 धाणीभां धाक्षीने तेल डाढवुं—खूप
 काम करून घेणें, तेल काढणें.
 धांथीनी धाणी ञ्जेवुं—अत्यंत मलीन.
 धोणीने पी ञ्जवुं—कोळून पिणें.

यटाई डरवी—स्वारी करणें.
 यरपी डरवी—उन्मत्तपणा करणें.
 यारे हाथ होवा—संपूर्ण कृपादाष्टि
 असणें.
 यीथरां वीणुवां—गरीबी येणें.
 यूलाभां पेसवुं—स्वयंपाकाला लागणें.
 यूंक आववी—पोटांत कळ येणें, काम
 करण्याचा आळस येणें.
 योआ भूकवां—अक्षत देणें.
 उधाडे छोणे—उघडपणें, उघड उघड.
 ञ्जड्युं तोडी नांभवुं—थोबाड फोडणें
 ञ्जध् यडवुं—अवचित जाणें.
 नाम ओणवुं—नांवाला काळीमा
 फासणें.
 ञ्जमे दोया वणवा—बोवडी वळणें.
 ञ्जव मणवो—दोघांचीं मनें एक होणें.
 ञ्जेभम ञ्जेडवुं—जबाबदारी पत्करणें.
 आटकणी डाढवी—झाड काढणें, खूप
 रागावणें.
 आंजवानुं ञ्जण—मृगजळ.
 ञ्जेर आववुं—कंटाळा करणें.
 ओकुं आवुं—डुलकी येणें.
 टकानुं त्रणु शेर—पैशाला पासरी.
 टाढ यढवी—तापाची थंडी वाजणें,
 कामाचा आळस असणें.
 टाळ आववी—द्वेष वाटणें.
 टाढा पडोरतुं—संध्याकाळचें.
 टाणुं आववुं—कार्यप्रसंग असणें.

७४३३ आवुं--ताळ्यावर येणें.
 ७४३३ पडुं--जागेवर जाणें, लागी
 लागणें.
 ७४३३ भरवुं--पाऊल टाकणें.
 ७४३३ भरवो--तोठरा बसणें.
 ७४३३ भार्यां भारवां--वेंधळेपणा करणें.
 ७४३३ भरवुं--ताप भरणें, अंग
 कसकसणें.
 ७४३३ शेवावुं--अंग झडणें.
 ७४३३ भावुं--डुलकी येणें.
 ७४३३ भाडीने ढगलो थर्ध जवुं--अतिशय
 थकणें.
 ७४३३ भांधाववां--बोळवण करणें.
 ७४३३ भाड्यां भारवां--बढाया मारणें.
 ७४३३ भापं नांभवुं--वाळवणें, उन्हांत
 घालणें.
 ७४३३ भावुं--बोलावणें येणें.
 ७४३३ भावो यडाववो--तोंड फुगवणें.
 ७४३३ भावी--कीव करणें.
 ७४३३ भावुं--व्यवस्थित होणें, स्थिर-
 स्थावर होणें.
 ७४३३ भापडवो--दमा लागणें.
 ७४३३ भासवी--साडेसाती लागणें.
 ७४३३ भासकत करवा--सही करणें.
 ७४३३ भावी रडेवा--शंभर वर्षें
 भरणें.
 ७४३३ भाड्यां--पडती दशा येणें,
 संकट जवळ येणें.

७४३३ भाड्यां--दिवस रहाणें.
 ७४३३ भाववी--जळफळाट होणें.
 ७४३३ भावुं--जळफळणें.
 ७४३३ भासां साडर--दुधांत साखर.
 ७४३३ भासवो--दोरा उभारणें, शिबण
 उभारणें.
 ७४३३ भासो करवो--झुरणें.
 ७४३३ भासवुं--रागें भरणें.
 ७४३३ भासवी--मोठा पराक्रम करणें.
 ७४३३ भासे दिवसे--दिवसाढवळ्या.
 ७४३३ भासवी--दृष्ट काढणें.
 ७४३३ भासणीनी पासणी--देवावर
 हवाला.
 ७४३३ भासवुं--नांव ठेवणें.
 ७४३३ भासवुं--नांव सोडणें.
 ७४३३ भासवुं--सोडून देणें, उढी घेणें.
 ७४३३ भासवुं--बंद पडणें.
 ७४३३ भासवी करवी--अतिथिसत्कार
 करणें.
 ७४३३ भासवी वणवुं--टक्कर देणें, पुरून
 उरणें.
 ७४३३ भासवुं--नक्की करणें, तोंड पाठ
 करणें. (कविता वगैरे)
 ७४३३ भासवी पासवी मूडवी--दिवाळें वाजणें.
 ७४३३ भासवी पासवी करवी--माघार घेणें.
 ७४३३ भासवुं--स्ळावर येणें.
 ७४३३ भासवो--उपकार मानणें.
 ७४३३ भासवो--स्फूर्ति येणें.

पेटे पाटा आंधवां--पोटाला चिमटा घेणें.

पोड मूडवी--च्या नांवानें रडणें.
झाटी नीडणवुं--(रोग वगैरे)
पसरणें.

इर आववा--घेरी येणें.

अत्ता मूडवी--जखमेंत वात भरणें.

आअरी उतारवी--जावळ काढणें.

आरनुं येथ--लाखाचे बारा हजार.

आरे दडाडा ने अत्रीस धडी--बारा
महिने तेरा काळ.

आरभो अंद्रभा होवो--विळ्या-
भोपळ्या एवढें सख्य असणें.

आणप लेवी--बाळसें घेणें.

अेसतुं आववुं--(कपडा वगैरे)
अंगाला चांगला बसणें, उपयोगी
पडणें.

भीड भागवी--संकटांत मदत करणें.

भूला पडवु--वाट चुकणें.

भेळनुं दडीं थवुं--ढोक्याला फार
त्रास होणें.

भोपाणुं डाढवुं--भ्रमाचा भोपळा
फोडणें.

भन आटुं उरवुं--नाराज होणें.

भाथे पडवुं--जबाबदारी येऊन पडणें,
आंगावर पडणें.

भांडीं वाणवु--बेत रद्द करणें.

भीट भांडवी--अनिमिष नजरेनें पहाणें.

ड्युं मूडवुं--बाजूला सारणें, न
जुमानणें.

भोतने आरणे होवुं--मृत्युमुखी असणें.

भोतिया भरी जवा--गर्भगळित होणें.

रकम उपाडवी--कर्ज काढणें.

राम रमी जवा--मरून जाणें.

रांगोणी पूरवी, साथीआ पूरवा--
रांगोळी काढणें.

राग आववो--(एकमेकांचें) पटणें,
जमणें.

रीस यडवी--राग येणें.

रेतीमां नाव यक्षाववुं--मिथ्या
प्रयत्न करणें.

रेशमनी गांड--गाढ संबंध.

लप्या लेप--भाग्य रेषा.

लाग आववो--संधि येणें.

लीली वाडी होवी--कुटुंब सर्वसुखी
असणें.

लीलो दुडाण--अतिवृष्टीनें पडणारा
दुष्काळ.

सुके दुडाण--अनावृष्टीनें पडणारा
दुष्काळ.

लुगडां उतारीनें वांयवुं--कोणाच्या
मृत्यूचें पत्र पाठवायचें असल्यास
प्रथम असें लिहितात. अशुभ
हकिकत कळवणे.

लोया वाणवा--थापा मारणें, बोबडी
वळणें.

दोथा वणवा-- खूप दमणें, बोबडी
 वळणें.
 वणानुं मायुं--भयप्रस्त.
 हाथे वडी मूकवी-- पायाला मेंदी
 लावणें.
 वात वधी जवी--हातघाईवर येणें.
 वरस कूतरांते नांभवां-- आयुष्य
 फुकट घालवणें.
 वहाणुं वडी जवां--कित्येक दिवस
 निघून जाणें.
 वहेमभां पडवुं--संशय येणें, शंका
 येणें.
 वहेतुं मूकवुं--काणाडोळा करणें.
 वा आववे--संधिवात होणें.
 वात उपाडवी--गोष्टीस आरंभ करणें.
 वाश नाभवी--श्राद्धाच्या दिवशीं
 कावळ्याला खीरपुरी टाकणें.
 पग वाणवा, निरांते जेसवुं--
 स्वस्थपणें बसणें.
 वेड उतारवी--कसे तरी काम उरकणें.
 ओडनुं येड वेतरवुं--काम बिघडवणें.
 शरतभां उतरवुं--पैज लावणें.
 शिंगडां उगवां पाडी हेवां--मूर्ख-
 पणांत कांहीं कमतरता नसणें.
 शेर दोडी यडवुं--मूठभर मांस
 चढणें.

श्रावणु भादरवे। वडेवे--खूप रडणें.
 सणुका मारवा-- कळा येणें.
 सितारो पाधरो हेवो-- नशीब
 जोरावर असणें.
 समाधि यडवी--समाधि लागणें.
 सात गाडथी नमस्कार--कोपरा-
 पासून नमस्कार.
 सूपडे ने टोपडे--पुष्कळ.
 षड पडवी--हट्ट धरणें.
 षसवामाथी असवुं थवुं--फट्
 म्हणतां ब्रह्महत्या.
 षाजरी पूरवी -- हजेरी लावणें,
 मांडणें.
 हाथ योडणे। न हेवो--स्त्रीनें अस्पृश्य
 असणें.
 हाथे करीने--आपण होऊन.
 हेडकी उपाडवी--उचकी लागणें.
 हेणाने दिवाणु वय्ये--कधींच नाही.
 हेणानुं नाणियेर अनाववुं--
 तोफेच्या तोंडीं देणें.
 डायूं दूध--निरसं दूध.
 धीं ड भावी--शिकणें.
 उधरस भावी--खोकणें.
 हिन्यडा भावा--झोके घेणें.
 अगासुं भावुं--जांभई देणें.

सांप्रदायिक वाक्प्रचार

- (१) शेरने माथे सवाशेर—जशास तसें.
- (२) पहेलुं सुप्य ते जते नयां—शरीरमायं खलु धर्मसाधनम्
- (३) अणायाना अे भाग—बळि तो कान पिळी.
- (४) संप त्यां जंप—ऐक्य हेंच बळ.
- (५) परोपदेशे पांडित्यं—लोका सांगे ब्रह्मज्ञान, आपण कोरडा पाषाण.
- (६) हुंगर दुरथी रणियाभण्णा, पासे जध् अे तो जिडाभण्णा—दुरून डोंगर साजरे.
- (७) भाणुस मात्र लूलने पात्र—मनुष्य मात्राची चूक ही होतेच.
- (८) सो दडाडा सासुना, तो अेक दडाडे वडुने—चार दिवस सासूचे, चार दिवस सूनेचे.
- (९) दाम करे काम, भीभी करे सलाम. (किंवा) जर थाहे सो कर—दाम करी काम.
- (१०) सप्य अंहरडा वेपारी—एक ना धड भाराभर चिंध्या.
- (११) पाण्णी पधी पाण अंधवी—वराती मागून घोडें.
- (१२) वावो तेवुं दावणो, ने करो तेवुं पाभो. (किंवा) करण्णी तेवी पार उतरथी—करावें तसें भरावें.
- (१३) भावतुं हतुं ने वेदे कथुं—पडत्या फळाची आज्ञा
- (१४) जेनुं काम तेने थाय, भीज्ज करे तो गोता आय—येरा गवाळाचें काम नोहे.
- (१५) कांकरे कांकरे पाण अंधाय, टीपे टीपे सरोवर भराय—थेंबें थेंबें तळें साचे.
- (१६) नजर अहार ते कहर अहार—दृष्टि आड सृष्टि.
- (१७) आंअ आडा कान करवा—काणा डोळा करणें.
- (१८) वडेलो ते पडेलो—हजीर तो वजीर. वेळेवर वेळ, शिमग्यावर खेळ.
- (१९) डूपतो भाणुस तणुअडुं पडडे—बुडत्याला काडीचा आधार.
- (२०) अकलनो अथभीर, मंगाव्युं लीपुं, तो लध् आव्यो अथभीर—अकलेचा कांदा.

- (२१) गाम त्या ठेडवाडे--गांव तेथें महारवाडा.
- (२२) तुंभडे तुंभडे णुदी युद्धि, णुदे मोढे णुदी वात--ब्याक्ति तितक्या प्रकृति.
- (२३) उज्जड गाममां अेरंडो प्रधान (किंवा) आंधणांमां डाणो राज्-- वासरांत लंगडी गाय शहाणी.
- (२४) पंथ त्यां परमेश्वर--पांचामुखी परेश्वर.
- (२५) शाणुने सान, ने भूरभने उक्षुं--शहाण्याला मार शब्दांचा.
- (२६) सुडी वय्ये सोपारी--इकडे आड तिकडे विहीर.
- (२७) आंधणाने आरसी ने अहुराने शंभ--आंधळ्यापुढें नाच आणि बहिन्यापुढें गाणे.
- (२८) आय तेनुं पेट हूपे--खाई त्याला खवखवें.
- (२९) आगण भयुता न्य, पाछतुं भूलता न्य--पुढें पाठ मागें सपाट.
- (३०) उलटो योर डोतवाडने दंडे--चोराच्या उलट्या बोंबा.
- (३१) अेक डंकरे भे पक्षी मारवा. (किंवा) अेक पंथ दो डो--एका दगडानें दोन पक्षी मारणें.
- (३२) होलाभांथी युलाभां--आर्गोतून फुंफाळ्यांत.
- (३३) अंधेरी नगरीना न्याय--चोर सोडून संन्याशाला सुळीं.
- (३४) ड्यां राज् भोळ, ड्यां गांगो तेदी--कोठें इंद्राचा ऐरावत, कोठें शामभटाची तट्टाणी.
- (३५) योरनी निशानी योर न्णु--चोराचीं पावलें चोराला ठाऊक.
- (३६) भोदवे डुंगर ने डाढवे उंदर--डोंगर पोखरून उंदीर काढणें.
- (३७) घेरे घेर भाटीना युला--घरोघर मातीच्या चुली.
- (३८) भावुं तेनुं भोदवुं--खाल्ल्या घरचे वासे मोजणें.
- (३९) णुनुं ते सोनुं--जुनें तें सोनें.
- (४०) डीडी संधरे ने तीतर आय--आंधळें दळतें, कुत्रें पीठ खातें.
- (४१) कुवांमां होय तो डवाडांमां आवे--आडांत असेल तर पोहण्यांत येईक.
- (४२) गरीबनी वहु सौनी भाभी--गरीबाला कोणीही काम सांगावें.
- (४३) पत्थर उपर पाणी--पालथ्या घागरीवर पाणी.
- (४४) हरीयांमां रडेवुं ने भगर साथे वेर--पाण्यांत राहून माशांशीं वैर.

- (४५) दोरडी अणे पणु वण न ज्ञय--सुंभ जळालें तरी पीळ जळत नाहीं.
- (४६) गरजे गधेडाने आप उहेवे। पडे--अडला हरि, गाढवाचे पाय घरी.
- (४७) सुनिये सपडी, करिये मनडी--ऐकावें जनाचें, करावें मनाचें.
- (४८) अधुरो घडो अहु छलकाय. (किंवा) आली यशो वागे धशो--उयळ पाण्याला खळखळ फार.
- (४९) आडी रात तेनी करवी शी वात--उयांचं कोणी सांगावं ?
- (५०) रात थोडी ने वेश धशु--रात्र थोडी नी सोंगं जास्ती.
- ५१) अति लोभ पापनुं भूण--अतिलोभानें पापाचरणाची प्रवृत्ति होते.
- (५२) आप सभान अण नहि, मेघ सभान जण नहि--आपला हात, नि जगन्नाथ.
- ५३) आप भुवे दुय गध दुनिया--आपण मेलें जग बुडालें.
- (५४) वर वगर रडेवाय, पणु धर वगर नहिं--एक वेळ पति नसेल तर चालेल, पण गांवांत घर हें हवेंच.
- (५५) यडे ते पडे--चढेल तो पढेल.
- (५६) आभ झट्युं त्यां थींगडुं कुम देवाय ?--आभाळच फाटलें तिथें काय करणार ?
- (५७) आग लागे त्त्यारे कुवे जोडवा जवुं--तहान लागल्यावर विहीर खणणें.
- (५८) आप भुवा विना स्वर्गे न ज्ञवाय--स्वतः मेल्याशिवाय स्वर्ग दिसत नाहीं.
- (५९) आंगणी आपीअे तो पड्यांयी पडडे--भटाला दिली ओसरी, भट हातपाय पसरी.
- (६०) आंगणीथी नभ वेगणा अटला वेगणं--जावयाचं पोर, हरामखोर.
- (६१) अजणुं अटलुं दूध नहिं--चकाकतं तें सगळंच सोनं नसतं.
- (६२) अकरडे वधतां वार न लागे--घाण वाढायला वेळ लागत नाहीं.
- (६३) अकडा विनाना सो भींडा नडाभां--सगळं मुसळ केरांत.
- (६४) अक हाथे ताणी न पडे--एका हातानें टाळी वाजत नाहीं.
- (६५) अशुयाना शापथी अंघ वरसाद अटके ?--कावळ्याच्या शापानें कुठें गाय मरते ?

- (६६) सापे छधुंहर गण्युं--खालं तर बाधतं, सोडलं तर चावतं.
- (६७) काका मामा गावाना, ने गांठे हाय ते आवाना--अंगीं असेल तें काम, पदरीं असेल तो दाम.
- (६८) काणां गयां ने घाणां आव्यां--केस काळ्याचे पांढरे झाले.
- (६९) कुंभार कडी सान्ने हांस्ते न आय--पिकतं तिथं विकल नाहीं.
- (७०) कूतरानी पूंछडी वांकी ते वांकीज--कूतन्याचें शेंपूट वांकडे तें वांकडेंच.
- (७१) केडे छोकरे ने गाभां ठंढेरे--कमरेला कळसा, नि गांवाला वळसा.
- (७२) केडी घोर ने कादव काढवे--दांत कोरून पोट भरणें.
- (७३) केडी येर ते पाडी येर--काडी चोर तो माडी चोर.
- (७४) आनार पीनार तेने पुढा आपनार--साखरेचा खाणार त्याला देव देणार.
- (७५) आणे डूया ने दरवाज उधाडा, (किंवा) धरमां वाध ने अहार अकरी--चुली पुढें शिपाई नी दारापुढें भागुबाई.
- (७६) गधेडा साथे घाडुं आंध्युं, लूंक्युं नहि पणु आणोटां शीप्युं--गुण नाहि पण वाण.
- (७७) यमत्कार त्यां नमस्कार--चमत्काराशिवाय नमस्कार नाहीं.
- (७८) गयो अवसर पाछो न आवे--गेली वेळ परत येत नाहीं.
- (७९) गरज अियारी आपडी, (किंवा) गरज आगण अकल आंधणी--गरजवंताला अकल नसतें.
- (८०) गरमी गरमीने भारे--कांठ्यानें कांटा काढणें.
- (८१) लेंस लागोणे, छस छगोणे ने धरमां धमाधम--शेतांत तुरी, भट भटणीला मारी.
- (८२) गोक्षो गोक्षी लढे, ने गधेडानो कान कपाय--दोघांच्या भांडणांत तिसऱ्या निरुपद्रवी व्यक्तीचे हाल.
- (८३) धणुं धरतो परेणो लूणे भरे--दोन बायकांचा दादला उपाशी.
- (८४) धर वेचीने तीरथ करतुं--ऋण काढून सण करणें.
- (८५) गंथुनो कूतरो, न आय, न आवे--ना तुला, ना मला, घाल कुठ्याला.
- (८६) धरना छोकरां धंती गाटे, ने उपाध्यायने आटे--घरचं झालं थोडं, नि व्याहाला धाडलं घोडं.

- (८७) टाढे पाणीये अस ज्वी--सुंठेवांचून खोकला जाणें.
- (८८) घोडुं घोडारमां, ने कन्या सासराभांज शोभे--हिरा कोंदणांतच उठून दिसतो.
- (८९) अगनो वाध, (किंवा) रजनुं गज--पराचा कावळा.
- (९०) मारां छगन मगन सोनानां, पारडां अधां दोढानां--आपलांतो बब्या, लोकाचें तें काटें.
- (९१) जगतानी पाडी, ने उंधतानो पाडे--तोंड देखली स्तुति करणें.
- (९२) टाढ जय कुवे, ने आहत जय मुवे--जित्याची खोड मेल्यावांचून जात नाही.
- (९३) जेवां भाधनां मोसाणां, तेवां येननां गीत--संबंध हे नेहमीं पर-
स्परावलंबी असतात.
- (९४) जेनी धंटीये जेसीये, तेनां गीत गाधये--ज्याची खावी पोळी,
त्याची वाजवावी टाळी.
- (९५) ठाम तेवी दीडरी, ने भा तेवी दीडरी (किंवा) वड जेवा टेटा, आप
तेवा जेटा--खाण तशी माती आणि कुंभार तसा लोटा.
- (९६) डोशी मुवानो जय नहिं, पणु जम पेडानो जय--म्हातारी मेल्याचं
दुःख नाहीं, पण काळ सोकावतो.
- (९७) ठम ढोल भांहे पोल--बडा घर, पोकळ वासा.
- (९८) ढडींभां ने दुधभां पग--दोन घोंब्यांवर पाय ठेवणें.
- (९९) इरे ते यरे, आंध्युं भूजे भरे, (किंवा) जेजे तेना जेअर वेयाय--
बोलणाऱ्याची गाजरें विकली जातात, न बोलणाऱ्याचं सोनंही विकलं
जात नाही.
- (१००) दुःख तेने वेणु--आगीवांचून कड नाहीं, मायेवांचून रड नाहीं.
- (१०१) दीवा तणे अंधारं--दिव्याखालीं अंधार.
- (१०२) दाज्यापर डाम, ने पड्यापर पाडुं--जखमेवर मीठ.
- (१०३) दूधनो दाज्यो, अस कुंडीने पीये--दुधानें तोंड पोळलें कीं ताक-
सुद्धां फुकून पितात.
- (१०४) दूध पाधने साप जेठेरेवो--सापाला दूध घालणें.
- (१०५) दुःखनु ओसड ढडाड--दुःखावर औषध काळ.
- (१०६) देश तेवो वेश--देश तसा वेश.

(१२८)

- (१०७) न ओल्यामां नव गुणु--सबसे बडी चूप.
- (१०८) नवरो ओठो नपेोद वाणे-निरुद्योगी माणसाच्या मनांत भूत संचारतें.
- (१०९) नवो निशाणीओ नव दिवस--नव्याचे नऊ दिवस.
- (११०) पारके पैसे दिवाणी--हलवायाच्या घरावर तुळशीपत्र.
- (१११) पुत्रनां लक्षणु पारणुमां, ने वडुनां लक्षणु पारणुमां--मुलाचे पाय पाळण्यांत दिसतात.
- (११२) आंधी मुठी लापनी--झांकली मूठ सवा लाखाची.
- (११३) पोथीमानां रिंगणुं पोथीमां--पुराणांतलीं वांगीं पुराणांत.
- (११४) लली लेसे पाडो जण्यो--भरवंशाच्या म्हशीला टोणगा.
- (११५) लस्या कूतरा करडे नडि, गाळ्या मेघ वरसे नडि--गरजेल तें पडेल काय, बोलेल तो करील काय.
- (११६) लूप न गुवे आभरो, उध न गुये पथरो--भुकेला कोंड निजेला घोंडा.
- (११७) भुंडा माणुसथी लूत पणु नासे--वाईटाच्या वाच्याला भूतही उभें रहात नाही.
- (११८) मन होय तो माणवे जवाय--धांवत्याला शक्ति येई आणि रस्ता सांपडे.
- (११९) माया वगर मा पणु ना पीरसे--मागितल्याशिवाय आईसुद्धा वाढीत नाही, इतरांचं काय ?
- (१२०) मोरना धंडा थीतरवा नथी पडतां--गव्याचं पोर रडतंही सुरावर.
- (१२१) वायुं तो तीर, नडी तो टपो--गाजराची पुंगी, वाजली तर वाजली, नाहीतर खाऊन टाकली.
- (१२२) वरनी मा वरने वप्पाणे--ज्याचें त्याला गोड असतें.
- (१२३) शीरा साइं सावड--भट भोजनाला लुब्ध.
- (१२४) सायने कडी आंय न आवे--सत्यमेव जयते.
- (१२५) सुतेक्षो साप जगाडवे--चिखलांत दगड फेंकणें.
- (१२६) सोनुं देप्पी मुनीवर यणे--द्रव्यलोभ टाळणें कठिण.
- (१२७) पुशामत तो पुदाने पणु प्यारी--खुशामत कोणाला आवडत नाही ?

- (१२८) सोटी वागे यमयम, विधा आवे रमजम--छडी लागे छमछम,
विधा येई घमघम.
- (१२९) वाड सांभणे, वाडनो डांटा सांभणे--भिंतीला कान, कुडाला डोळे.
- (१३०) सोना करतां धडाभणु भोंधी--कापडापेक्षां शिलई जास्त.
- (१३१) ह्ये तेवुं ह्ये--ओठीं तें पोटीं.
- (१३२) अणु थूक्यो सो वर्षं जेवे--काळ आला होता, पण वेळ आली
नव्हती.
- (१३३) जे वरसे आदरा, तो पारे भास पाधरा--न लागती मघा, तर
वरती बघा.
- (१३४) वा वात लधं जय--भिंतीला कान, कुडाला डोळे.
- (१३५) लक्ष्मी यांक्षो करवा आवे तारे में घोवा न जवुं--तापल्या सव्यावर
पोळी भाजणें.
- (१३६) भूतनुं ठेकाजुं आमली--चुकला फकीर मशिदींत.
- (१३७) नाक नीयुं ने पेट उंयुं--अपमान सोसून जीव जगवणें.
- (१३८) लीलां जाड तणे लुणे भरवुं--अति भिडस्त असणें.
- (१३९) भियां महादेवनो जोग--अघटित घटना.
- (१४०) जर करावे वेर--पैशामुळें वैर येतें.
- (१४१) पहिले दिवसे परोणो, पीजे दिवसे पाध, त्रीजे दिवसे रहु तेनी
अककल गध--पाहुण्याची किंमत दिवसानुदिवस कमी होत जाते.
दोन दिवसांपेक्षां जास्त रहाणारा पाहुणा मूर्ख समजला जातो किंवा
अतिपरिचयात् अवज्ञा.

६

शब्दसंग्रह

अव्यय

अडोअड	जवळजवळ, लागून.	अेडीचारे	एकदम.
अडरमात	अचानक.	अेडीसाथे	सर्वांनीं मिळून.
अगाडि	पूर्वी.	अेम	अस्सें, असें.
अयानडे	अचानक, एकदम.	अेवाभां	एवढ्यांत.
अत्रे	येथें.	अेवे वपते	अशा वेळीं.
अथवा	अथवा.	अेजे	फुकट, वांया.
अह्य्	मोठ्यांचा मान (ठेवणें).	अेरितुं	अचानक, एकदम.
अधधध	अबबब.	अेतारी	अरेच्या.
अधधर	अधांतरी.	कडडीने	कडकडून.
अलपत	जरुर.	कदाचित्	कदाचित्.
अडियाथी	येथून.	कदापि	केव्हांच, कदाचित्
आम	असें, इकडे.	कडी	कधीं.
आमतेम	इकडे तिकडे.	करतां	पेक्षां.
आमथी	इकडून.	करीने	म्हणून.
आस्ते	हळू.	कडीं	कोठें.
उपर	वर.	कंर्ध	कांहीं.
उंये	वरती.	कडे	किंवा.
अेकवार	एकदां.	कडे	नंतर.
अेडीटशे	अनिमिष.	कडे दी	कोणत्या दिवशीं.
		कडेम	कां, कसें.
		क्यारे	केव्हां.

क्यां	कोठें.
आतर	करितां.
जोटी	विलंब.
गमे तेम	वाटेल तसें.
गीरे	गहाण.
गेर	गैर.
गोडे	सारखें.
धडीधडी	वारंवार.
धडीभर	घटकाभर.
धणुं पुरं	बहुशः .
योगरहम, } योगेर	चहूंकडे.
छक	थक.
छयोड, } छडे योड	उघड, उघड.
छतां	तरी पण.
छेटे	दूर, बाजूला.
छो ने	असें ना.
जथथाप'द	घाऊक.
जरा, जराड, } जरी, जरीड, }	जरा.
जरेर	जरुर.
जणो, जणो डे	जसें कांहा.
जण्ये अण्ये	कळत न कळत.
जते	स्वतः.
जेम	जसें.
जे	जर.
जेडजेड	लागून, जवळजवळ.
ज्यारे	जेव्हां.

ज्यां	जेथें.
जट	लवकर.
जेजेजे	धारा (घामाच्या वगैरे).
टकटक	टकटक (आवाज).
टपोटप	पटापट.
ठरीठम	स्वस्थपणें.
ठसेठस	ठांसून ठांसून.
ठमेठम	ठिकठिकाणीं.
ठीक	ठीक.
ठीकठाक	ठाकठीक.
ठेकठेकाणु	ठिकठिकाणीं.
ठेकाणु	जागेवर.
ठेठ	थेट.
ठेरठेर	जागोंजागीं.
उगुमगु	डगमग.
डप्याजमणुी	डाव्या उजव्या बाजूंस.
तडाभार	जोरांत.
तथा	आणि.
तमाम	सगळे, सर्व.
तरत	लगेच.
तरड	बाजूला.
तरीडे	प्रमाणें.
तडीं	तेथें.
तणे	खालीं.
ताजेतरमां	नुकतेंच.
तेणुी गम	त्या बाजूंस.
तेथी	म्हणून.

तेथी करीने	त्याकरितां.	नणदीक }	जवळ.
तेम	तसे.	नणक }	
ते वार }	त्या वेळीं.	नवेसर }	आरंभापासून.
ते वारै }		नवेसरथी }	
तेवामां	तेवढ्यांत.	नहि }	नाही.
तो	तर.	नहीं }	
तो पछी	तर मग.	ना }	
तो पथु	तरीही.	नामे	नावाचा.
तोले	तोलाचें.	नीचे	खाली.
त्यार कुडे }	त्यानंतर.	ने	ला, आणि.
त्यार पछी }		पछवाडे	पाठीमागें.
त्यारथी	तेव्हांपासून.	पछी	नंतर, मग.
त्यारे	तेव्हां.	पथु	पण.
त्यां	तेथें.	पथु	तेथें.
दरमियान	दरम्यान.	पर	वर (above)
दररोज	दररोज.	परभाश्	परस्पर.
दरेक	प्रत्येक.	परंतु	परंतु.
दाभल	प्रवेश.	पराशु	कसेंबसें.
दीड	प्रत्येकी.	परार	तिगस्ता.
देषादेषी	दुरस.	पडेक्षां	पूर्वी, पहिल्यांदा.
धमधोकार	जोरांत.	पाछण	मागें.
धीमे		पासे	जवळ.
धीमेथी }	हळं, सावकाश.	पेट	चे, करितां.
धीरे }		पेठ }	
धुआंधुआं	बेजार.	पेठ }	'सारखें.
नककर	कठिण, शुद्ध, कडक.	पेरे }	
नकामुं	उगाच, निकामी.	पोडपोड	घाय मोकळून.
नकडी	नक्की.	पोतपोतामां	आपापसांत.
नष्टके	ना सुटकेला.	प्रत्ये	प्रत्ये.

प्रभाषे	प्रमाणें.	मधीं	मध्ये.
इटोइट	फटाफट.	मधींमधीं	मधेंमधें.
इरते	चहूं बाजूनीं.	भाटे	करितां.
इरीथी } इरीने }	पुन्हां.	भाणुभाणु } भांडभांड }	कसेंबसें.
२	घेर.	भात्र	मात्र.
अधे	सगळीकडे.	भाइडे	अनुकूल, तसें.
अरोअर	बरोबर.	भारइत	मार्फत.
अइडे	परंतु.	भांहीं } भांहें }	आंत.
अस	पुरे.	मुळअ	तसें, त्यासारखें.
अहार	बाहेर.	भेते } भेजे }	स्वतः, आपण होऊन.
अडु	पुष्कळ.	याने	किंवा.
आझी	बाकी.	रजे } रजेने }	कदाचित्.
आह	नंतर.		
आअत	बाबत.		
आरोआर	परस्पर.	रमणुभमणु	उखीर वाखीर, पसारा, वाटोळें (करणें.).
अिलकुल	बिलकुल.		
अीणुं	आणखी.		
अेधडक	बेधडक.		
अेरेअेरे	कसेंबसें, जेमतेम.	रवाना	रवाना.
अणुी	बाजूस.	रातोरात	रात्रीच्या रात्रीं.
अला	भल्या, भला.	इअे	प्रमाणें.
असे	असो, बरं.	इअइ	समक्ष.
आअये	केठहांतरी.	रेश	किंचित्.
आरे	खूप.	रोळ	रोज.
अग	बाजूस, कडे.	अधने	म्हणून.
अअरे	बदली.	अगअग	जवळ जवळ.
अइत	फुकट.	अगार	(Almost) जरा, किंचित्

लग्नी	पर्यंत.	शीद, शीदने	कशाला.
लग्नीलग	लागून.	शें	कां, कशाला.
लाग लागट	एकापाठोपाठ एक.	सपेर	सारखें नीट.
लीधे	करितां, म्हणून.	समुं	सारखें.
वधतसर	वेळेवर.	सरथ्यवसरे	वेळीं अवेळीं.
वधते	कदाचित्.	सरवाणे	एकंदरीत.
वगर	शिवाय.	सरासरी	सरासरी.
वय्ये	मध्ये.	सहज } सहजे }	जरा.
वय्योवय्य	मधे, मध.	सणंग	सहज.
वडे } वती }	ने.	साटे	सलग.
वरसोवरस	वर्षानुवर्षे.	साथे	बदली.
वणती	आणखी.	सामहुं	बरोबर. (With)
वणी	शिवाय, आणखी.	सामे	एकावेळीं, एकदम.
वा३	बरं, असो.	सारीपेठे	(At a time)
वारेधडीअे	वारंवार.	सा३	समोर.
वास्ते	करितां.	सुधी	व्यवस्थित.
वांसे	पाठीमागें.	हज } हजु }	करितां.
विणु	वांचून.	हंमेश	पर्यंत.
विशे } विषे }	विषयीं.	हवे	अजून.
वेर } वेरे }	शीं.	हवेथी	हंमेश, नेहमीं.
श३ आतमां	सुरवातीला.	हणवे	धातां.
शाभास	शाबास.	हा	यापुढें.
शीजे	च्या सुद्धां.	हारे	हळूं.
		होठे	हो.
		होय	बरोबर.
			खालीं.
			असेल.

अ

अकर्मि (वि.)	कमनशिबी.
अककल (स्त्री)	अककल.
अकस्मात् (पु.)	अपघात.
अभूतरो (पु.)	प्रयोग.
अगवड (स्त्री)	अडचण.
अग्नि (पु.)	अग्नि.
अग्रेसर (वि.)	पुढारी.
अधरणी (स्त्री)	प्रथम गरोदर रहाणे (स्त्री.)
अधरं (वि.)	कठिण.
अथरज (नपुं.)	नवल, आश्चर्य.
अधत (स्त्री)	तूट, तोटा.
अजवाणियुं (नपुं.)	शुक्ल पक्ष.
अजण्यु (वि.)	नवीन, भाबडें.
अजहुं (वि.)	उंष्टे.
अटकण (स्त्री)	अंदाज.
अटामण्यु (नपुं.)	तांदुळाची पिठी.
अडोशी पडोशी (नपुं.)	शेजारपाजार.
अणी (स्त्री)	टोंक.
अतडुं (वि.)	तुटक.
अत्यार (स्त्री)	अत्तां.
अदालत (स्त्री)	न्यायालय.
अदेषुं (वि.)	मत्सरी.
अदभुत (वि.)	अद्भुत.
अधवय (वि.)	मध्येच.

अधिकार (पु.)	अधिकार.
अधूरं (वि.)	अर्धे.
अनाज (नपुं.)	घान्य.
अनामत (वि.)	अनामत.
अनुकरण (नपुं.)	अनुकरण.
अनुकूल (वि.)	अनुकूल.
अनुस्वार (पु. नपुं.)	अनुस्वार.
अने	आणि.
अपासरो	जैनांचें देऊळ.
अशीण्यु (स्त्री)	अफू.
अभोट करवो	शेण लावणें, पोतेरें घालणें.
अमल (पु.)	अंमल.
अमस्तुं (वि.)	उगाच.
अलापला (स्त्री)	इडापीडा.
अवनि } (स्त्री)	पृथ्वी.
अवनी }	
अवरजवर (पु.)	ये जा.
अवसान (नपुं.)	मृत्यु.
अवणुं (वि.)	उलटें.
अणार्ध (स्त्री)	घामोळें.
अंकोडी (स्त्री)	कोशाची सुई.
अंधारं (नपुं.)	अंधार.
अंभाडी (स्त्री)	अंबारी.
अंभोडो (पु.)	अंबाडा. (केसांचा)

आ

आकाश	{ (नपुं.)	आकाश.
आम		
आप्तुं (वि.)		संबंध.
आग (स्त्री)		आग.
आधु पाधुं (वि.)		मार्गें पुढें.
आधु (वि.)		लांब, दूर.
आहत (स्त्री)		संवय.
आहत (स्त्री)		अडचण, पंचाईत.
आभेहूय (वि.)		हुबेहुब.
आभोहवा		
(स्त्री)		हवा. (climate)
आमजनता		
(स्त्री)		सर्वसामान्य लोक.
आमन्या (स्त्री)		मानमराताब.
आयात (वि.)		आयात.
आरसपडाथु		संगमरवरी दगड,
(पु.)		स्फटिक.

आरोप (पु.)	आरोप.
आवणे	या.
आवडत (स्त्री)	कुशलता.
आवडुं (वि.)	एवढें.
आवरदा (पु.)	आयुष्य.
आशरो (पु.)	अंदाज, आश्रय.
आणस (स्त्री)	आळस.
आंक (पु.)	पाढे, परवचा.
आंकडे (पु.)	आंकडा.
आंचण (पु.)	आंचळ.
आंटी (स्त्री)	तेढ, तिढा, रेशमाची लढ.
आंटी (पु.)	वळसा.
आंधणुं (वि.)	आंधळें.
आंसुं (नपुं.)	अश्रू.

इ

इजरो (पु.)	मक्का.
इनाम (नपुं.)	बक्षीस.
इन्साइ (पु.)	न्याय.

इलाखा (पु.)	इलाखा.
इलायची (स्त्री)	वेलची.
इशारो (पु.)	खण.

ई

ईश्वर (पु.)	ईश्वर.
ईषां (स्त्री)	द्वेष.

ईडुं (नपुं.)	अडें.
--------------	-------

उ

उकाणे। (पु.)	काढा.	उतावण (स्त्री)	घाई.
उकेल (पु.)	निकाल.	उदार (वि.)	उदार.
उधराणी (स्त्री)	वसूली.	उदास (वि.)	उदास.
उधाऽ (पु.)	उघाडी. (पावसाची).	उधरस (स्त्री)	खोकला.
उधाडुं (वि.)	उघडें.	उधार (वि.)	उधार.
उगगरो। (पु.)	जागरण.	उपराणुं (न.पुं.)	कैवार.
उगणी (स्त्री)	वनभोजन, फराळ.	उपाऽ (पु.)	आरंभ, खप.
उजरडे। (पु.)	ओरखबा.	उपाधि (स्त्री)	पीडा, त्रास, डिप्री.
उतरऽ (स्त्री)	चळत.	उंभर (स्त्री)	वय.
		उमेद (स्त्री)	हौस, उत्साह.

ऊ

ऊणुं (वि.)	पांढरें, स्वच्छ.	ऊपण (स्त्री)	पैदास.
ऊण्पेस (स्त्री)	ऊठ बस.	ऊभरो। (पु.)	ऊत.
ऊण्वेठ (स्त्री)	उठाठेव.	ऊलुं (वि.)	उमें.
ऊठां	औटकी.	ऊंध (स्त्री)	झोप.
ऊथलपाथल	अव्यवस्था.	ऊंयुनीयुं (वि.)	खालीवर.
ऊथले। (पु.)	परत होणें. (To Relapse).	ऊंडुं (वि.)	खोल.
ऊन (स्त्री)	लोकर.	ऊंधुं (वि.)	उलटें.
ऊनुं (न.पुं.)	उष्ण.		

ए

ऐ (स.)	सैं.	ऐदी (वि.)	ऐदी.
ऐटलुं (वि.)	एवडें.	ऐंधाणी (वि.)	खण.
ऐठवाऽ (पु.)	खरकटें.	ऐनुं (स.)	त्याचें.

ओमणे (स.)	त्यांनीं.	ओलथी (पु.)	अम्बॅसॅडर.
ओरणु (स्त्री)	ऐरण.	ओवडुं (वि.)	एवढें.
ओलथी (नपुं.)	वेलदोडा.	ओवुं (वि.)	असैं.
(स्त्री)		ओशआराम	आराम.

ओ

ओधियां (करवुं)	गिळंकृत (करणें).	ओशियाणुं	ओशाळें.
ओधुं (वि.)	कमी.	(वि.)	
ओग्गर (नपुं.)	अवजार, हत्यार.	ओसड (नपुं.)	औषध.
ओटणु (नपुं.)	(शिवण) टीप.	ओसामणु	सार, काट.
ओडकार (पु.)	ढेकर.	(नपुं.)	(कडधान्यावरचें पाणी).
ओलाद (स्त्री)	अवलाद.	ओणभाणु	
ओलियुं (वि.)	बावळट.	(स्त्री, नपुं.)	ओळख.
ओसो (पु.)	वैल (चूल).	ओणभीतुं (वि.)	ओळखीचें.
ओवारो (पु.)	कांठ, घाट (नदीचा)	ओणो (पु.)	सांबली.

क

कडको (पु.)	मूळाक्षरें.	कडक (वि.)	कडक.
कयरो (पु.)	केर.	कडवुं (वि.)	कड्ड.
कयवाट (पु.)	कटकट.	कडुं (नपुं.)	कडी
कयूको (पु.)	चिंचोका.	कणुक (स्त्री)	कणीक.
कयेरी (स्त्री)	कचेरी.	कणुकी (स्त्री)	कण्या.
कणयो (पु.)	भांडण.	कड (नपुं.)	आकार.
कटको } (पु.)		कडर (स्त्री)	कदर.
कडडो }	तुकडा.	कडवर (वि.)	थोराड.
कटाणुं (नपुं.)	कळकट.	कड्डुपुं (वि.)	विद्रूप.
कडणु (वि.)	कठिण.	कडडणुणु (वि.)	वस्त्रगाळ.
कडोण (नपुं.)	कडधान्य.	कडडुं (नपुं.)	कापड.

कप३ (वि.)	कठिण.
कपासियो (पु.)	सरकी.
कपास (पु.)	कापूस.
कपूर (नपुं.)	कापूर.
कडैडुं (वि.)	दुर्धर.
कमण्ठ्यात (पु.)	मलावरोघ.
कमण्ठे (पु.)	कब्जा, ताबा.
कमीलो (पु.)	परिवार.
कपूल (वि.)	कबूल.
कमकमाटी (स्त्री)	(अंगावरचा) कांटा.
कमाणी (स्त्री)	मिळकत.
कमोत (नपुं.)	वाईट मृत्यु.
कयुं (स.)	कोणतें.
करकर (स्त्री)	कचकच.
करकसर (स्त्री)	काटकसर.
करयली (स्त्री)	सुरकुती.
करतुं करवतुं (वि.)	कर्तेंसवरतें.
करम (नपुं.)	कर्म.
करा (पु.)	गारा.
कराड (स्त्री)	डोंगराचा कडा.
करियाणुं (नपुं.)	भुसारमाल.
करियावर (पु.)	करणेर, हुंडा.
कलगी (स्त्री)	तुरा.
कलवार (स्त्री)	मोहाची सुपारी.
कलवो (पु.)	घास.
कलार्ध (स्त्री)	कल्हई.

कलाक (पु.)	तास.
कल्लोव (पु.)	आनंद.
कथुं (स.)	कांहीं.
कसप (पु.)	जर (कापडांतील).
कसपनी साडी	जरीचें लुगडें.
कसरत (स्त्री)	व्यायाम.
कसायेलुं	कसलेलें
कसुवावड (स्त्री)	वाखा.
कसुणो (पु.)	भांगेसारखें एक पेय.
कसोटी (स्त्री)	परीक्षा.
कस्तर (नपुं.)	धान्यांतलें निवडण.
कडेणुं (नपुं.)	निरोप.
कडेवत (स्त्री)	म्हण.
कणा (स्त्री)	मोरानें पसरलेला पिसारा.
कणा (स्त्री)	कला.
कंकावटी (स्त्री)	कुंकवाचा करंडा.
कंकु (नपुं.)	कुंकु.
कंकोत्री (स्त्री)	निमंत्रण पत्रिका. (लग्नामुर्जीची).
कंणूस (वि.)	कंजूष.
कंटाणो (पु.)	कंटाळा.
कंतान (नपुं.)	गोणपाट.
कंथ (पु.)	पति.
कंदोरो (पु.)	करगोटा.
कंपारी (स्त्री)	शिरशिरी.
काकडी (स्त्री)	शेगडी पेटवायचा काकडा.

काकडा (पु.)	पडजीभ (टॉम्बिसल्ल).
कागण (पु.)	कागद, पत्र.
काच (पु.)	कांच.
कायली (स्त्री)	करवंदी.
कायुं (वि.)	कच्चें.
काया काण्णनु (वि.)	भित्रें.
काज (नपुं.)	कारण.
काट (पु.)	गंज.
काटलां (नपुं.)	वजनें.
काठुं (नपुं.)	कठिण.
काथुं (नपुं.)	मोंक.
काथुं (वि.)	गळकें.
कातर (स्त्री)	कात्री.
कातरो (पु.)	चिंचेचा आंकडा.
काथी (स्त्री)	काथ्या.
काथो (पु.)	कात.
काधव (पु.)	चिखल.
कानून (पु.)	कायदा.
काना (पु.)	काना.
कापली	कागदाचा तुकडा, फळाची फोड.
काक्षो (पु.)	काफिल्ला.
कापु (पु.)	अंकुरा, ताळा.
काभेल (वि.)	काबील.
काभणी (स्त्री)	कांबळी, घोंगडी.
कायभ	मेहमी, स्थिर, मंजूर.

कायर (वि.)	भित्रा, कंटाळिलेला.
कारण (नपुं.)	लक्ष्मकार्य, दिवस- पाण्याचा खर्च.
कारणु (नपुं.)	कारण.
कारमुं (वि.)	भयंकर.
कारीगर (पु.)	कारागीर.
काल (गर्भ) (स्त्री)	काल.
काल (आवती) (स्त्री)	उद्यां.
कालां वालां (करवां) (नपुं.)	विनवणी करणें.
कालुं (नपुं.)	लुडवें, बोबडें.
कावडियुं (नपुं.)	दिडकी.
कावो (पु.)	साबुदाण्याची खीर.
कासण (नपुं.)	कांटा. (लक्ष्यार्थ)
काणांधोणां (नपुं.)	कारस्थान.
काणुं (नपुं.)	काळें.
कांकरी (स्त्री)	रेव.
कांकरो (पु.)	खडा.
कांयणी (स्त्री)	कांचोळी, सापाची कात.
कांटा (पु.)	कांटा.
कांठो (पु.)	किनारा.
कांप (पु.)	(नदीचा) गाळ.
कांपनी जमीन	माळाची जमीन.
किडीयारी (स्त्री)	किंचाळी.
कितो (पु.)	किता.

डिल्लो (पु.)	किल्ला.	डेड (स्त्री)	पिच्छा.
डिस्सो (पु.)	हकीकत.	डेडो (पु.)	पाठलाग.
डीडी (स्त्री)	लहान मुलगी.	डेद (स्त्री)	कैद.
डीयड (पु.)	चिखल.	डेदी (पु.)	कैदी.
डीडियां (नपुं.)	पोत (मणी बारीक).	डेइ (पु.)	कैफ.
डीडियाइं		डेर (पु.)	महानाश, त्रास.
डुं (नपुं.)	मुंग्यांचें वारूळ.	डेशीगाणो (पु.)	आंब्याचा मोसम.
डीडी (स्त्री)	मुंगी.	डेवडुं (वि.)	केवढें.
डीडो (पु.)	किडा.	डेवुं (वि.)	कसें.
डुदरत (स्त्री)	निसर्ग.	डेशर (नपुं.)	केशर.
डुमड (स्त्री)	मदत.	डुणदोडो (पु)	केळफूल.
डुमणुं (वि.)	कोंवळें.	डुणवणुी (स्त्री)	शिक्षण.
डुल (वि.)	एकंदर.	डोर्ध (स)	कोणी.
डुलडी (स्त्री)	बोळकें.	डोगणो (पु.)	चूळ.
डुवाशी (स्त्री)	कुमारिका, माहेरवाशीण.	डोटडी (स्त्री)	कोठडी.
डुशडी (स्त्री)	कोंडा.	डोडी (स्त्री)	रांजण, ठाणें.
डुडाडी (स्त्री)	कुन्हाड.	डोड (नपुं.)	हौस.
डुंवाइं (वि.)	अविवाहित.	डोडी (स्त्री)	कवडी.
डूडो (पु.)	सागरगोटा.	डूढ (स्त्री)	गोठा.
डूणे (पु.)	खुजा (पाण्याचा).	डूणु (स.)	कोण.
डूणुं (नपुं.)	कोंवळें.	डूतर (स्त्री)	खिंडार.
डूडको (पु.)	उडी.	डूतरलेप (पु.)	लेणें.
डूवो (पु.)	विहीर.	डूथणी (स्त्री)	पिशवी.
डूंथी (स्त्री)	किल्ली.	डूदाणी (स्त्री)	कूदळ
डूंडाणुं (नपुं.)	वर्तुळ.	डूडप (पु.)	कोण.
डूंडी (स्त्री)	कुंडी.	डूडपइं (नपुं.)	खोबरें.
डूटडुं (वि.)	किती.	डूडम (स्त्री)	जात.
		डूडयो (पु.)	कोळसा.

कोर (स्त्री)	(काठ) कापडाचा.	कोशिश (स्त्री)	प्रयत्न.
कोरं (वि.)	कोरें.	कोस (पु.)	कोस.
कोल (पु.)	वचन.	कोस (पु.)	मोट.
कोलुं (नपुं.)	गुन्हाळ.	कोणियो (पु.)	घास.
कोश (पु.)	मोट.		

ख

अणुने {		अरेडुं (नपुं.)	खरवस.
अणुने { (पु.)	खजिना.	अरेरो (पु.)	खरारा.
अटपट (स्त्री)	खटपट.	अखेल (पु. नपुं.)	हरकत.
अटमीडुं (नपुं.)	आंबटगोड.	अलास (वि)	खलास.
अटाश (स्त्री)	आंबटपणा.	अलासी (पु.)	खलाशी.
अरअयडुं (वि.)	खडबडीत.	असियाणुं (वि.)	हिरमुसलें.
अडभोसाण		अंजन (नपुं.)	गालावरली खळी.
(नपुं.)	पंजोळ.	अंड (पु.)	खंड.
अडियो (पु.)	दौत.	अंडियेर (नपुं.)	अवशेष.
अडुं (वि.)	खडें.	अंत (स्त्री)	चिकाटी.
अणु (स्त्री)	खाज.	आर्ध (स्त्री)	खंदक.
अपर (स्त्री)	हकीकत.	आडधरं (वि.)	खादाड.
अमणु (नपुं.)	कास.	आपरौ (पु.)	निवडुंग.
अम्मा (अ.)	उगो.	आटसवाहियुं	चांभार चौकशा
अरय (नपुं.पु.)	खर्च.	(वि.)	करणारा.
अरडो (पु.)	मसुदा.	आडुं (वि.)	आंबट.
अरपडी (स्त्री)	खुरपें.	आडो (पु.)	खड्डा.
अराय (वि.)	खराब.	आणुं (नपुं.)	खानौ.
अरीतो (पु.)	खेलितो.	आतर (नपुं.)	खत.
अरीदी (स्त्री)	खरेदी.	आतरी (स्त्री)	खात्री.
अरं (वि.)	खरें, पक्कें.	आवुं (नपुं.)	खातें.

आधापोराडी (स्त्री)	पोटगी.
आनुं (नपुं.)	कप्पा.
आपरी (स्त्री)	मेकूड.
आपेयियुं (नपुं.)	डबकें.
आर (पु.)	वैर.
आइं (नपुं.)	खारट.
आली (वि.)	रिकामें.
आसडुं (नपुं.)	खेटर.
आसियत (स्त्री)	विशिष्टता.
आसुं (वि.)	चांगलें; व्यवस्थित.
आंड (स्त्री)	साखर.
आंडी (स्त्री)	खंडी.
आंडुं (नपुं.)	तलवार.
आण (स्त्री)	चीड.
आणु (स्त्री)	खींड.
आल (पु.)	तारुण्य पीटिका.
आली (स्त्री)	लोखंडी चूक.
आलो (पु.)	खिळा.
आरदो (पु.)	खुरदा.
आलाणु } (पु.)	मोकळें, उघडें.
आलुं }	
आलासो (पु)	खुलासा.
आलासो थवे	(शौचास साफ होणें).
आण (वि.)	खूप.
आलतुं (वि.)	सैल (कपडा).

आंध (स्त्री)	पोंक.
आडूत (पु.)	शेतकरी.
आतर (नपुं.)	शेत.
आती (स्त्री)	शेती.
आदानमेदान (वि.)	खैदान मैदान.
आपियो (पु.)	दूत.
आरात (स्त्री)	दान, खैरात.
आल (पु.)	खेळ.
आ (पु.)	संवय.
आणुं (नपुं.)	खोकें.
आट (स्त्री)	तोटा.
आडुं (नपुं.)	खोटें.
आड (स्त्री)	संवय.
आडो (पु)	खवडा (ढोक्यातील).
आतरणी (स्त्री)	दांत कोरणें.
आओ (पु.)	ऑजळ.
आभणी (स्त्री)	खोबण.
आराड (पु.)	अन्न.
आइं (नपुं.)	खवट.
आण (स्त्री)	पेंड.
आण (स्त्री)	तपास
आण (स्त्री)	गादीची खोळ.
आणियुं (नपुं.)	कुडी.
आलो (पु.)	मांडी (lap)
आल (पु.)	कल्पना.

ग

अगन (नपुं.)	आकाश.
अण (पु.)	वार (३६ इंच).
अण्य (पु.)	महजब.
अणुं (नपुं.)	हिंमत.
अट्टो (वि.)	गिड्डा, ठेंगू.
अठियुं (वि.)	लबाड.
अट्टो (पु.)	गट्टा.
अडट्टो (पु.)	गुद्धा.
अरअड (स्त्री)	गडबड.
अडमथल (स्त्री)	गोंधळ.
अडी (स्त्री)	घडी.
अढ (पु.)	गड.
अणोत (नपुं.)	गणवत.
अण्युं गाठ्युं (वि.)	थोडें थोडकें.
अताअम (स्त्री)	माहिती, समजूत.
अीत (नपुं.)	गीत.
अप (स्त्री)	गप्प.
अभराट (पु.)	भय.
अभार (पु.)	गामारा.
अभार (वि.)	मूर्ख.
अमे ते (वि.)	वाटेल तें.
अरगडी (स्त्री)	गडगडी.
अरज (स्त्री)	गरज.
अरनाणुं (नपुं.)	नाला.
अरणो (पु.)	गरबा (डान्स).
अरम (वि.)	गरम.
अरीय (वि.)	गरीब.

अली (स्त्री)	गल्ली.
अलोड (पु.)	गळळ.
अलो (पु.)	गळा.
अवनेड (पु.)	गोप्रास.
अलीपथी (स्त्री)	गुदगुल्या.
अणगणुं (वि.)	सद्गदित.
अणयडुं (वि.)	गुळचट.
अणणी (स्त्री)	गाळणें.
अणणुं (नपुं.)	पाणी गाळण्याचें फडकें.
अणती (स्त्री)	अभिषेकमात्र.
अणडे (पु.)	घशांतला बडका.
अणी (स्त्री)	नीळ.
अण्युं (वि.)	गोड.
अंणवर (वि.)	खप मोठें.
अंणुडे (पु.)	खेळायचे पत्ते. (Playing cards)
अंडुं (वि.)	घाणेरडें; घाण.
अंध (स्त्री)	घाण.
अण्य (पु.)	काण (बटणाचें).
अण्यवीण्य (स्त्री)	गडगडाट आणि वीण्य चमकणें.
आडवे (पु.)	बडगा.
आडी (स्त्री)	गाडी.
आडुं (नपुं.)	बैलगाडी.
आड्युं (नपुं.)	गादी.
आपथी (स्त्री)	
(भाशवी)	पलायन (करणें).

गायडुं (नपुं.)	भगदाड.
गाभो (पु.)	चिंधी, कापडाचा बोळा.
गारो (पु.)	शेणमातीचा काला.
गाक्षुं (नपुं.)	बैलगाडी.
गाण (स्त्री)	शिबी.
गाणो (पु.)	मोसम.
गांगडो (पु.)	खडा.
गांठ (स्त्री)	गांठ.
गाडियु (वि.)	वेडपट.
गांडुं (नपुं.)	वेडें, खुळें.
गासडी (स्त्री)	गट्टा.
गिरदी (स्त्री)	गर्दी.
गिरहतार (वि.)	बेपत्ता.
गीत (नपुं.)	गाणें.
गीरो (पु.)	गहाण.
गुजरात (नपुं.)	निर्वाह.
गुजरो (पु.)	
गुनो (पु.)	गुन्हा.
गुहा (स्त्री)	गुहा.
गुम (वि.)	बेपत्ता.
गुमास्तो (पु.)	कारभारी.
गुनांत (स्त्री)	कोलांटी.
गुक्षुं (नपुं.)	पिठाची गोळी.
गुरसे (पु.)	घुस्सा.
गुजश (स्त्री)	ताकद, हिंमत.
गुंठो (पु.)	गुंठा.
गुहर (पु.)	गोद, डोक.

गुंहरियुं (नपुं.)	भिजबलेला गोंद ठेवण्याचें भांडें.
गुंहरियुं (वि.)	चिकटोपंत.
गूणु (स्त्री)	गोण, पोतें.
गूंगणुं (वि.)	गेंगाणें.
गूगु (नपुं.)	मेकूड.
गूय (स्त्री)	गुता
गेडी (स्त्री)	हॉकीस्टीक
गेथी (वि.)	गूढ, गुप्त.
गोप्युपट्टी (स्त्री)	घोकंपट्टी.
गोटो (पु.)	कोय.
गोटाणो (पु.)	घोटाळा.
गोटो (पु.)	गुच्छ.
गोठियो (पु.)	दोस्त.
गेठियणु (स्त्री)	सखी.
गोत (स्त्री)	शोध.
गोथ (स्त्री)	गटांगळी.
गेथु (नपुं.)	कोलांटी.
गोद (स्त्री)	मांडी, मिठी.
गोदाम (स्त्री)	गोदी.
गोभो (पु.)	पोचा)भांज्याचा
गोयणी { (स्त्री)	भट्टीण,
गोराणी {	सवाष्ण.
गोर (पु.)	भटजी, पुरोहित.
गोरं (वि.)	गोरें.
गोण (वि.)	वाटोळें.
गोणभटोण (वि.)	गोलगरगरीत.
गोणो (पु.)	गोळा.

घ

घट (स्त्री)	तूट.
घटुं (प.)	य ग्य.
घडपण (वि.)	वृद्धावस्था.
घड्याण (स्त्री)	घड्याळ
घडियो (पु.)	पाठा.
घटा (स्त्री)	क्षण.
घणुं (पु.)	पुष्कळ.
घमड (पु.)	घनेड.
घरजापो (पु.)	वृद्धावस्था किंवा पोक्तपणा (अकाली)
घरडुं (पु.)	म्हातारें.
घरणु (नपुं.)	ग्रहण.
घराड (नपुं. न)	गिन्हार्डिक.
घरेडी (स्त्री)	गडगडी.
घरेणुं (नपुं.)	दागिना.
घरेणु (स.)	गहाण.
घसागे (पु.)	झीज.
घंट (पु.)	घंटा
घंटी (स्त्री)	जातें.
घंटीयेर (पु.)	भुरटा चोर.
घा (पु.)	कागदाचा ताव, जखम
घाट (पु.)	आकार, युक्ति.

घाडीलुं (वि.)	घाटदार
घाडुं } (वि.)	दाट.
घाडु }	
घणी (स्त्री)	तेलाची घाणी.
घात (पु.)	घात.
घायल (वि.)	घायाळ.
घास (नपुं.)	गवत.
घासलेट } (नपुं.)	घासलेट, रॉकेल.
घासलेट }	
घाटो (पु.)	आवाज.
घी (नपुं.)	तूप.
घुगरी (स्त्री)	घागरी.
घूमटो (पु.)	घुंगट.
घूटो (पु.)	घोट.
घेन (नपुं.)	कैफ, नशा.
घेर } (पु.)	घेर. (circum-
घेरावे }	farance).
घेइं (वि.)	गहिरें.
घेलुं (पु.)	खुलें.
घोघरो (वि.)	घोगरा.
घेड्युं (नपुं.)	घोडेपाळणा.
घोडी (स्त्री)	अलमारी.
घोघाट (पु.)	गोगाट.

च

चक्यार (स्त्री)	गाजावाजा.
चकतुं (नपुं.)	चकती.

चकभिल्लु (नपुं.)	खो खो.
चकंदी (स्त्री)	भिरभिरं.

यकली (स्त्री)	पाण्याचा नळ.
यकलुं (नपुं.)	पाखरुं.
यककर (नपुं.)	चक्र, घेरी.
यकडी (स्त्री)	घाणा, गिरणी. (पिठाची)
ययूधे (पु)	चिंचोका.
यढाध (स्त्री)	आक्रमण.
यढियातु (वि.)	वरचढ.
यणुतर (नपुं.)	बांधणी.
यणुडी (स्त्री)	गुज.
यतुं [यत्तं]	
(वि)	उताणें.
यपटी (स्त्री)	चिमूट, चुटकी.
यपटुं (वि.)	चपटे.
यपु (पु. नपुं)	चाकू.
यपराड (वि.)	वाचाळ.
यपावलुं (वि.)	फाजील शहाणा.
यरणी (स्त्री)	चरबी.
यलणु (नपुं)	चलणी नाणें.
यलभ (स्त्री)	चिलभ.
यलामणी (स्त्री)	मांडव परतणें.
यवड (वि.)	चिवट, वातड.
यवाणुं } (नपुं.)	अबर चबर खाणें.
यावणु } (नपुं.)	भंळ.
यडुरो (पु.)	चेहरा.
यण (स्त्री)	खाज.
यणामणु (नपुं.)	पिठावरचा चाळ.
यंहरवे (पु)	चादवा.

यंपल (स्त्री)	चप्पल.
या (पु. स्त्री)	चहा.
याकर (पु)	चाकर.
याहुं (नपुं.)	डाग, व्रण.
याडियु (वि.)	चहाड खोर.
याडी (स्त्री)	चहाडी.
यामडी (स्त्री)	कातडी.
यार (स्त्री)	चारा, गवत.
यात्र (पु.)	पद्धति.
यात्र (स्त्री)	चाल.
याली (स्त्री)	चाळ.
यावी (स्त्री)	किल्ली.
यासणी (स्त्री)	पाक.
याणणी (स्त्री)	चाळणी.
याणा (पु)	चाळे.
यांय (स्त्री)	चोच.
यांणुं (नपुं.)	चादणें.
यांणो } (पु)	टिका.
यांणो }	
यादी (स्त्री)	व्रण.
यांप (स्त्री)	कळ, चाप.
यांणो (पु.)	आहेर.
यिठ्ठी (स्त्री)	चिठ्ठी.
यिनगारी (स्त्री)	टिणगी.
यित (नपुं.)	चित्त.
यितरामणु (नपुं.)	रेधोळ्या.
यिता (स्त्री)	चिता.

त्रिगुस (वि.)	कंजूष.
थीक्षुं (वि.)	चिकट, कंजूष.
थीन (स्त्री)	वस्तू.
थीठ (स्त्री)	चीड.
थीडियुं (वि.)	चिडके.
थीनरी (स्त्री)	किलस.
थीथरं (नपुं)	चिधडी.
थीरियुं (नपुं.)	फोड तुकडा.
थीस (स्त्री)	किंकाळी.
थुधदो (पु)	निकाल.
थुप (वि.)	चूप.
थुधुं (वि.)	चुकते.
थुडो (पु.)	चुडा.
थुने (पु.)	चुना.
थुमी (स्त्री)	मुका, पापा.
थुये (पु)	चूल.
थुंठ (स्त्री)	पोटांतील, कळ.
थुण्णी (स्त्री)	निवडणूक. (election)
थुंरी } थुंली } थुण्णी }	(स्त्री) चिमटा (घेणें).
थुंके (पु.)	फराटा.
थेतवणी (स्त्री)	सावधागरीची सूचना.
थेन (नपुं.)	चैन.
थेप (पु)	लस, संसर्ग.
थेपी (वि.)	सांसर्गिक.
थेथो (पु.)	चेला, शिष्य.

थोड (पु)	चौक.
थोडुं (नपुं.)	चौकट.
थोडडी (स्त्री)	फुली, मोरी.
थोडी (स्त्री)	चौकी.
थोडस (वि.)	नक्की.
थोडुं (वि.)	स्वच्छ, स्पष्ट, प्रमाणक.
थोगान (नपुं)	मैदान.
थोधडियां (स्त्री)	चौघडा.
थोट (स्त्री)	आघात, धक्का (बसणें).
(नागरी)	
थोटडी (स्त्री)	शेंडा, वेणी.
थोटी (स्त्री)	शेंडी.
थोतरक्ष	चहूकडे.
थोतरो (पु.)	पार (झाडाचा).
थेथ (स्त्री)	चौथ.
थेपुं (वि.)	चतुष्पाद.
थोपडी (स्त्री)	पुस्तक.
थोपडुं (वि)	चिकट.
थोपध (स्त्री)	चौरंग.
थोर (पु)	चोर.
थोरस (वि.)	चौरस.
थोरसुं (नपुं.)	वडी, चौकोन.
थोरी (स्त्री)	चोरी, बोहलें.
थोवडुं (वि.)	चौपदरी.
थोडुं (नपुं)	बाजार.
थोदशियो (पु.)	लावालावी करणारा माणूस.

छ

छप्पी (स्त्री)	फोटो.
छतूं (वि.)	उताणें, हयात.
छत्रे. छल	साडोसांड.
छाण (नपुं)	शंण.
छाणुं (नपुं)	शेणी.
छानु (वि.)	गुप्त.
छापुं (नपुं)	वर्तमानपत्र.
छापे (पु)	छापा.
छापडी (स्त्री)	टोपली.
छांये (पु.)	सावली.
छार (पु.)	कोळशाची खर किंवा जिभेवरची बरशा.
छारी (स्त्री)	बुरशी.
छान (स्त्री)	साल.
छानां (नपुं.)	सालपटें.
छास (स्त्री)	ताक.
छांट (स्त्री)	शिडकाव.
छांटे (पु.)	थेब.
छीण्णी (स्त्री)	किसणी.
छीप (स्त्री)	शिपली.
छी क (स्त्री)	शीक.
छ्टकारे (पु.)	सुटका.
छुट्टी (स्त्री)	सुटी.
छुरी (स्त्री)	सुरी.

जके (स्त्री)	हट्टी.
जकात (स्त्री)	जकात.

छुरे (पु.)	सुरा.
छुं	आहे.
छूट (स्त्री)	सूट.
छूटक (वि.)	किरकोळ.
छूटका (पु)	सुटका.
छूटाछेडा (पु.)	काडीमोड.
छुटुं (वि.)	मोकळें.
छुटुं (नपुं)	गोंदलेला ठिपका.
छे	आहे.
छेकाछेक (स्त्री)	खोडाखोड.
छेटु (वि.)	अंतर.
छेडा (पु.)	पदर, टोंक, सीमा.
छेत पिंडी (स्त्री)	फसवगूक.
छेतुंनछेतुं (वि.)	सर्वांत शेवटचें.
छेल्लुं (वि.)	शेवटचें.
छेवट (नपुं स्त्री)	शेवट.
छैयुं (नपुं.)	लकरुं.
छोड	} (पु.) रोप, रोपटें.
छोडवे	
छेडियुं (नपुं.)	सोडण.
छेतरं (नपुं)	स लपट.
छो ने	असे ना.

ज

जडडी (वि)	हट्टी.
जगजगहेर (वि.)	जगजाहिर.

जगत (नपुं)	विश्व, जग.
जगा	} (स्त्री) जागा.
जग्या	
जगे	
जडतर (वि.)	जडावाचें काम.
जणस (स्त्री)	जिन्नस.
जथे (पु.)	समूह.
जथ्याभंध	घाऊक.
जन्मोतरी	} (स्त्री) कुंडली.
जन्मेत्री	
जय (वि.)	बलवान.
जय (पु)	यम.
जयण (नपुं.)	मेजवानी.
जमाने (पु.)	जमाना.
जमीन (स्त्री)	जमीन.
जर (पु.)	पैसा.
जर (स्त्री)	जरूर.
जलदी (अ.)	लवकर.
जवान (वि.)	तरुण.
जवाय (पु)	उत्तर.
जश (पु.)	यश.
जंगल (नपुं.)	रान.
जंप (पु.)	स्वस्थता.
जओ	जा.
जंगतु (वि.)	जागृत.
जडुं (वि.)	जाडे, लठू, घट्ट.
जणु (वि.)	माहिती.
जणुतुं (वि)	माहितीचें,
जात (स्त्री)	जात.

जतीलुं (वि.)	स्वजातीय, जातभाई.
जत्रा (स्त्री)	यात्रा.
जन (स्त्री)	वन्हाडी.
जन (स्त्री)	जीव.
जनवर (नपुं.)	जनावर, पशु.
जनी (वि)	परमप्रिय.
जनीवासो (पु.)	वन्हाड उतरण्याची जागा.
जपतो (अ दो- अस्त) (पु.)	पक्का (बंदोबस्त).
जपान (पु.)	जपान.
जहरां } जहरीयां }	(नपुं) क्षिपऱ्या.
ज आव	जा ये.
आवड (स्त्री)	प्राप्ति.
जवड (स्त्री)	खर्च.
जसूस (पु.)	हेर.
जहरेर (वि.)	जाहिर,
जहरेरात (स्त्री)	जाहिरात.
जडे जडाडी (स्त्री)	वैभव.
जणवणु (स्त्री)	सांभाळ.
जणी (स्त्री)	जाळी.
जणुं (नपुं.)	कोळीष्टक, जाळें.
जणुडो (वि.)	जांभळा.
जिगर (स्त्री)	हिंमत.
जुड (स्त्री)	हट्ट.
जुडो (पु.)	जिल्हा.
जिगोडो (पु.)	गोचीड.

निष्ठा (स्त्री)	आयुष्य.	जूहुं (वि.)	खोटें.
अं (नपुं.)	जिरें.	जूथ (नपुं.)	थवा.
अव (पु)	जीव.	जूनुं (वि.)	जुनें.
अवतु (वि.)	जिवंत.	जेठुं (वि.)	जितकें.
अवात (स्त्री)	कीड.	जेणे (स.)	ज्यानें.
अंउं (नपुं)	बोंड.	जे ते (स.)	जो तो.
अुआण (पु.)	भरती. (समुद्राची)	जेमनुं (स.)	ज्याचें.
अुगतुं (वि.)	युक्त, योग्य.	जे १५ (वि.)	जेवढें.
अुहुं (वि.)	खोटें, नकली, उष्टें.	जेतुंतेतुं (वि.)	कमेंतरी.
अुहुं (वि.)	बेगळें, निराळें.	जेधजे	पाहिजे.
अुनवाणी (वि.)	सनातनी.	जेधति (वि)	पाहिजे ते,
अुथानी (स्त्री)	जबानी.	जेधम (नपुं.)	जोखीम.
अुधम (पु)	जुलूम.	जेणे (पु.)	जोडा जोडो.
अुधाम (पु.)	जुलाब, रेचक.,	जेणशी (स्त्री)	spelling.
अुवान (वि.)	तरुण.	जेधन (वि.)	ताण्य.
अुस्सो (पु.)	अवसान.	जेर (नपुं.)	शक्ति.
अुगडुं (नपुं.)	घूत.	जेर (स्त्री)	बायको.
अुग (वि.)	अगदीं थोडें.	जेश. (पु.)	ज्योतिष.
अुडू } (वि.)	असत्य.	जेशी (पु.)	ज्योतिषी.

झ

अगडो (पु)	झगडा.	अरभर (स्त्री)	झिमझिम.
अडको (पु)	धांधोटी	अरो (पु)	झरा
अडती (स्त्री)	झडती.	अवेर (नपुं.)	जवाहिर.
अडप (स्त्री)	वेग.	अंभना (स्त्री)	आसावणें.
अडियुं (नपुं.)	पावसाची झड.	(करवी)	
अनून (नपुं.)	खून, इथ्यां.	अंभनायुं (वि.)	हिरमुपलें.
अण्णो (पु)	झणू (पट्यांतला.)	अडो (पु)	झेंडा.
अरथुं (नपुं.)	झण.	अडण (स्त्री)	दंव.

आळुं (वि.)	पुष्कळ.	आळ (स्त्री)	झीग.
आटकणी (स्त्री)	झाडंपट्टी.	आळुं (वि.)	बारिक.
आड (नपुं)	झाड.	आडो (पुं)	जूडगा.
आडू (नपुं.)	झाडू.	आडी (स्त्री)	जूडा.
आडो (पु.)	विष्टा.	आमणो (पुं.)	झुपका.
आपटुं (नपुं.)	पावसाची सर, वळवाचा पाऊस.	आन (स्त्री)	झूलर, झालर.
आलर (स्त्री)	झूल, झालर,	आलो (पुं)	झोला.
आलर (पु)	वाल.	आंपडी (स्त्री)	झांपडी.
आण (स्त्री)	झळ.	आेर (नपु)	विष, वैर.
आंभुं (वि.)	अभ्रुक, अस्पष्ट.	आेगी (वि.)	विषारी.
आंभरुं (नपुं.)	काटे, वगैरे.	आेरीडुं (वि.)	दुष्ट, मनांत दंश ठेवणारें.
आंजर (नपुं.)	पायांत घालण्याच्या तोरळ्या, सांखळ्या.	आंकुं } (नपु)	डुलकी.
आंजो (पु.)	झझावात.	आेडु }	
आंजवनां ञण (नपुं.)	मृगजळ.	आेणी (स्त्री)	झोळी., पिशवी.

ट

टगड (वि.)	टिकाऊ.	टडुडो (पु.)	मधूर आवाज, कोकिलेचा किंवा मोराचा आवाज.
टको (पु)	टक्का, पैसा.	टंक (स्त्री)	वेळ.
टकोरो (पु.)	टोला, ठांका.	टंडेल (पु.)	तांडेल.
टयली आंगणी (पु.)	करंगळी.	टाट (नपुं)	गोंगपाट.
टटार (वि)	ताठ.	टाढ (स्त्री)	थंडी.
टपकुं (नपुं.)	ठिपका.	टाढक (स्त्री)	स्वस्थता.
टपको (पु.)	कुंडली.	टाढिओ ताव (पु.)	मलेरिया.
टपली (स्त्री)	चापटी.	टाढूं (वि.)	शीतल, शांत, शिकें (अन्न
टपल (स्त्री)	टपाल.		
टप्यो (पु)	टप्पा.		

टाण्डुं (नपु.)	प्रसंग.
टायलुं (वि.)	दीढ शहाणें.
टाल (स्त्री)	टक्कल.
टांकणी (स्त्री)	टांचणी.
टांका (पुं.)	टाका.
टांच (स्त्री)	टांच, तूट,
टांपुं (नपु.)	हेलपाटा.
टिप्पण (नपु.)	टीप, पत्रिका.
टीकडी (स्त्री)	चपटी गोळी.
टीप्पण (नपु.)	टिंगल.
टीपण्डुं (नपु.)	पंचाग, पत्रिका.
टीपुं (नपु.)	ठिपका, थेंब.
टीमण (नपु.)	केळवण, जेवण.
टीलडी } (स्त्री)	टिकली,
टीनी } (स्त्री)	(कुंकवाची).
टुकडी (स्त्री)	तुकडी.

टुयको (पुं.)	घुटका.
टूंक (स्त्री)	कडवे, कवितेंतला
	आकडा.
टूंक्यां }	घोडक्यांत.
टूंक्यां }	
टूंकुं (वि.)	आंखूड.
टूंक (स्त्री पुं.)	पण, शपथ.
टूंकणी (स्त्री)	टेकडी.
टूंका (पुं.)	पाटिंबा, टेकूं.
टूंच (स्त्री)	संवय.
टूस (पुं.)	लज्जत.
टूकरी (स्त्री)	घंटा.
टूंच (स्त्री)	शिखर.
टूंपरं (नपु.)	खोबरें.
टूणुं (नपु.)	थवा.

ठ

ठग (वि.)	ठक.
ठगाभोर (वि.)	थट्टेखोर.
ठपको (पुं.)	ठपका, दोष,
ठरेल (वि.)	स्थिर.
ठणियो (पुं.)	बी.
ठंडी (वि.)	थंडी, हिंवाळा.
ठंडुं (वि.)	गार, शिळे,
	स्वभावाने शांत.
ठाडी (स्त्री)	ताटी.
ठाम (नपु.)	स्थान,
ठामटेकाणुं (नपु.)	ठावाठिकाणा.
ठामेठाम	जागोजाग.

ठलुं (वि.)	रिकामें, रिते.
ठापकु (वि.)	गंभीर.
ठीकणं (नपु.)	ठिकरी.
ठीने (पुं.)	बी.
ठीगणुं (वि.)	ठंगणें.
ठूंक (वि.)	थांटे.
ठेकाणुं (नपु.)	ठिकाणा, पत्ता.
ठेस, ठेश, } (स्त्री)	ठेच.
ठाकर	
ठेठ (वि.)	अभ्यासांत ठ.
ठेसा (पुं.)	ठोसा.

ड

डभल (स्त्री,)	अडथळा.
डगलुं (नपु)	पाऊल.
डध्रो (पुं.)	डग्गा.
डयूरो (पुं.)	तोठरा.
डटो (पुं)	दटा.
डलुक (स्त्री,)	सिंहमर्जना.
डपडा (पुं.)	ठिपका.
डकलुं (नपु)	मोठा सोटा, दाणके.
डंशस (स्त्री,)	बढाई.
डइण (वि.)	अभ्यासांत ढ.
डप्पी } (स्त्री,)	डबी.
डप्पी } (पुं.)	डबा, अभ्यासांत ढ.
डमडोण (वि,)	अस्थिर.
डर (पुं.)	भय.
डरपे क (वि,)	भिन्न.
डदापण (नपु,)	शहाणपण.
डडोणुं (वि,)	गढळ, खदूळ.
डंभ (पुं.)	दंश.
डाकणु (स्त्री,	डाकीण.

ढग } (पुं.)	ढीग.
ढगत्रो } (पुं.)	
ढयुपयु (वि.)	ढगुमगु.
ढय (स्त्री)	पद्धति.

डाध (पुं,)	डाग.
डाटो (पुं.)	दटा.
डायु (वि,)	डावें.
डाभोडियुं (वि,)	डावरें.
डाम (पुं,)	डाग.
डामयियो (पुं,)	घडवंची.
डाधलुं (वि,)	दीड शहाणें.
डाणू (नपु,)	डहाळी.
डांग (स्त्री,)	काठी.
डांगर (स्त्री,)	भात.
डील (नपु,)	शरीर.
डींदुं (नपु,)	देंठ.
डुगर (पुं,	डोंगर.
डुंगराण (वि,)	डोंगराळ.
डूयो (पुं)	बोळा.
डूमडी (स्त्री,)	बुंडी.
डूसकुं (नपु,)	हुंदका.
डूंभ (स्त्री)	कोंब.
डोलुं (नपु,)	डुलकी.
डोशी (स्त्री,)	म्हातारी.
डोसो (पु,)	म्हातारा.
डोण (पु,)	डौल.

ढ

ढयुडी (स्त्री,)	बाहुली.
ढयु (पुं.)	ढवू.
ढमढेल (वि,)	ढोलम लठू.
ढंढेरो (पुं.)	दवंडी.

ढाण (पुं.)	उतार.	ढूङ्कुं (वि.)	नजीक, जवळ.
ढांक्युं (वि.)	गुप्त.	ढेकाढणिया (पुं.)	उंचसखल.
ढिंगली (स्त्री.)	बाहुली.	ढेके (पुं.)	पाठीचा व.णा.
ढीमयुं (न.पु.)	टेंगूळ.	ढेऽ (पुं.)	अत्यज.
ढीत्र (स्त्री.)	विलब.	ढेपुं (न.पु.)	डिखळ, ढेकूळ.
ढीलुं (वि.)	सैल, शिथील.	ढेर (न.पु.)	पशु.
ढीकणू. (वि.)	अमुक तमुक.		

त

तडे (स्त्री)	संधी.	तमाथे (पुं.)	थप्पड.
तडेदीर (न.पु.)	नशीब.	तमारुं	तुमचें.
तडरार (स्त्री)	तक्रार, भांडण.	तम्भर (स्त्री)	घेरी.
तडलीड (स्त्री)	कष्ट.	तर } (स्त्री)	दुधावरची साय.
तड्दुस (न.पु.)	लेखकानें घेतलेलें टोपण नांव.	तरेडट (न.पु.)	डावपेच.
तणवीज (स्त्री)	व्यवस्था.	तरडीय (स्त्री)	युक्ति
तड (स्त्री)	तडा, चीर.	तरणुमे (पुं.)	भाषातर.
तडके (पुं.)	उन्ह.	तरणुं (न.पु.)	तृण.
तणुपुं (न.पु.)	तृण.	तरत (अ.)	तावडतोब.
तणुमे (पुं.)	ठिणगी.	तरंड (अ.)	बाजूप.
तपप्पीर (स्त्री)	तपकीर.	तरडेणु (स्त्री)	पक्ष.
तपास (स्त्री)	चौकशी, तपास.	तरमेण (वि.)	माखलेलें.
तडावत (पुं.)	तफावत.	तरमेठो (पुं.)	तान रस्ते एकत्र मिळतात ती जागा.
तमेले (पुं.)	तबेला.	तरवार (स्त्री)	तलवार.
तमे } (स.)	तुम्ही.	तरस } (स्त्री)	तहान.
तमे } (स.)		तरश } (स्त्री)	
तमरुं (न.पु.)	रातकिडा.	तरापो (पुं.)	तराफा.
तमा (स्त्री)	परवा.	तख (पुं.)	तीळ.
तमाकु (स्त्री)	तंबाखू.		

तलाव (नपु.)	तलाव.
तवंगर (वि.)	धनिक.
तसु (पु.)	इंच.
तसेही (स्त्री)	श्रम.
तहनामुं (नपु.)	तहनामा.
तहेनात (स्त्री)	बडदास्त.
तहेवार (पुं.)	सण.
तहोमत (नपु.)	आळ.
तणियुं (नपु.)	तळ, पृष्ठभाग.
तणे (अ)	साली.
तंदुरस्त (वि.)	निरोगी.
ताकत (स्त्री)	ताकद.
ताडीद (स्त्री)	ताकीद.
ताकुं (नपु.)	फरताळ.
ताको (अ.)	कापडाचा तागा, ठाण.

तागडधिन्ना (पुं.)	धांगडधिगा,
ताग (पु.)	राजाचा मुकुट.
तागगी (स्त्री)	स्फूर्ति.
तागवुं (नपुं)	तराजू.
ताश्या (पुं)	मुसलमानांचे डोळे.
तागुं (वि.)	आश्चर्यचकित.
तागुं (वि)	ताजें.
ताजेतरमां (अ.)	अलीकडे.
ताथु (स्त्री)	ताण.
ताथुताथु (स्त्री)	ओढाताण.
ताप (पु)	उन्ह, आंच, त्रास.
तापणी (स्त्री)	झगरें, शेकोटी.

तापोटा } (पुं.)	घामगळू.
तापोलियु } (नपु.)	
तार (पु.)	तार.
तारो (पु.)	चांदणी.
तारं (स.)	तुझें.
तालावेली (स्त्री)	रुखरुख, घाई.
तालेवर (वि.)	श्रीमंत,
ताणाडूंथी (स्त्री)	कुलूपकिल्ली.
ताणी (स्त्री.)	टाळी.
ताणुं (नपु.)	कुलूप.
तीथुं (वि.)	तिखट.
तीथुं (वि)	तीक्ष्ण.
तीर (नपु.)	किनारा.
तुमार (पु.)	सरकारशीं पत्र- व्यवहार, दिरंगाईचा कारभार.

तुमूळ (वि.)	दारुण.
तुवना (वि.)	तुलना.
तुं (स.)	तू.
तुराश (वि.)	तुरटपणा.
तुरं (वि.)	तुरट.
ते	तो, तें.
तेटुं (वि.)	तितकें.
तेडुं (नपु.)	आमंत्रण.
तेणे (स.)	त्यानें.
तेनुं (स.)	त्याचें.
तेमणे (स.)	त्यानीं.
तेमने (स.)	त्यांनां.

तेलियुं (वि.)	तलकटं.	तोत्र (नपु. पुं.)	तोल, वजन.
तेवडु (वि.)	तेवढें.	तोडुं (नपु.)	१० शेराचें वजन.
तेवुं (वि.)	तसें.	तोडो (पुं)	तोळीं.
तें (वि.)	त्वां, तू.	त्राणवुं (नपु.)	तराजू.
तैयार (वि.)	तयार.	त्राड (स्त्री)	ओरड, डरकाळी.
तोछडुं (वि.)	तुसडें.	त्रास (पुं)	त्रास.
तोतडुं (वि.)	तोतरें.	त्रासुं (वि.)	तिरपें.
तोप (स्त्री)	तोफ.	त्रिराशि (स्त्री)	त्रैराशिक.
तोडान (नपु.)	दंगा, मस्ती.	त्रिसंथियो (पुं.)	बिंदी.
तोर (स्त्री)	साय.	त्रेवड (स्त्री)	काटकसर
तोरणु (नपु)	तोरण.	त्रेवडुं (वि.)	तीन पदरी, तिप्पट.

थ

थर्ध	झाली.	थाण (पुं)	मोटें ताट, नैवेद्य.
थनगनाट (पुं)	थयथयाट.	थांभडा (पुं)	खांब.
थप्पड (स्त्री)	थप्पड.	थीगडी (स्त्री)	ठिगळ.
थप्पो (पुं.)	पातळाला लावण्याचे जरांचे काठ.	थीगडुं (नपु.)	
थर (पुं.)	थर.	थुत्तर (पुं.)	छी थू
थंभ (पुं.)	खांब, स्तंभ.	थुंक (नपु.)	थुंकी.
थाड (पुं.)	श्रस.	थेपाडुं (नपु.)	धोतर.
थाळुं (नपु.)	ठाणें.	थेली (स्त्री)	थैला, पिशवी.
थापणु (स्त्री)	गुतवण (भांडवल) (Investment.)	थेसो (पुं)	पोते, गोण.
		थोडमंध (वि.)	घाऊक.
		थाडुं (वि.)	थोडे.
		थोभ (पुं.)	थांबा, Stop.

द

दण्णु (पुं.)	दक्षिणा, महाराष्ट्रीय	दगत्रभाज (वि.)	दगलबाज.
दण्णगिरी (स्त्री)	अडथळा.	दगो (पुं.)	दगा.

दड (पुं)	माती.
दडियो (पुं.)	द्रोण.
दडो (पुं.)	चेडू.
दडतर (नपु.)	दपतर.
दडमे } (पुं.)	थाटमाट.
दडाम }	
दडण (नपु.)	दाब, वजन.
दड (पुं.)	दम.
दडमाट (पुं.)	दबदबा.
दया (स्त्री)	दया.
दर (नपु.)	बीळ
दरकार (स्त्री)	परवा, काळजी.
दरद (नपु.)	दु ख, आजार.
दरद गीनो (पुं.)	पैसा अडका.
दरमियान (अ.)	दरम्यान.
दरियो (पुं)	समुद्र.
दरो (स्त्री.)	दुर्वा.
दरोअरत (वि.)	अखंड.
दपणु (नपु.)	आरसा
दवा (स्त्री)	औषध.
दशा (स्त्री)	दशा.
दसकत (पुं.)	अक्षर, सही.
दडाडावाणी (स्त्री)	गरोदर (स्त्री)
दडाडो (पुं)	दिवस
दडेशत (स्त्री)	दहशत.
दणणुं (नपु.)	दळण.
दणदर (नपु.)	दारिद्र्य.
दंड (पुं.)	दंड.

दंभ (पु.)	दंभ.
दंश (पुं)	दंश.
दाधपणु (पुं.)	सुईण.
दाडतर (पुं.)	डॉक्टर.
दाधुओ (पुं)	उदाहरण.
दागीनो (पुं.)	दागिना.
दाज (स्त्री)	चीड.
दाणु (नपु.)	जकात.
दाणुदार (वि)	दाणेदार. (कणोस), (तूप) कणीदार.
दाणो (पुं.)	दाणा.
दातणु (नपु.)	दांतवण.
दातरडुं (नपु.)	कोयता.
दान (नपु.)	दान.
दानत (स्त्री)	वृत्ती.
दानी (वि)	दानशूर.
दाअडी (स्त्री)	ढबी.
दामणी (स्त्री)	बिंदी.
दायणे (पुं.)	आहेर.
दायणु (स्त्री)	सुईण.
दाड (पुं)	दाड.
दाव (पुं.)	ढावं.
दावो (पुं)	दावा.
दातियो (पुं.)	कंगवा.
दिन (पुं)	दिवस.
दिल (नपु.)	हृदय, मन, चित्त, शरीर.
दिलगीर (वि.)	दिलगीर.
दिसासो (पुं.)	धीर, आश्वासन.

द्विग (वि.)	चकित.
दी (पु)	दिवस.
दीवडुं (नपुं.)	कणकाचा दिवा.
दीवादांडी (स्त्री)	दांपगृह; दांडी.
दीवाना (स्त्री)	वेडेपणा.
दीवानुं (वि)	खुळं, वेडें.
दीवासणी (स्त्री)	आगकाडी.
दीवो (पु)	दिवा.
दुकान (स्त्री)	दुकान.
दुकाण (पु.)	दुष्काळ.
दुखात्रो (पु)	वेदना.
दुःप्पीयारं (वि.)	दुःखी कष्टी, दुखणेकरी.
दुःखं } (वि.)	दुभते [जनावर]
दुधं }	
दुरस्त (वि.)	दुरुस्त.
दुश्मन (पु.)	शत्रु.
दुःख (नपुं.)	दुःख.
दूध (नपुं.)	दूध.
दूधिया (वि.)	दूधा सारखे स्वच्छ.
दुःसाणुं (वि.)	दुर्बल.
दुःखरेख (स्त्री)	देखरेख.

दुःखादुःखी (अ.)	चुरस.
दुःखावो (पु)	देखावा.
दुःखावडुं (वि.)	देखणें.
दुःखीतुं (वि)	स्पष्ट.
दुःखसर (नपुं.)	जैनांचें देऊळ.
[लेड] देवड	घणें [देण].
दुःखण (नपुं.)	ख्रिश्चनांचे देऊळ.
दुःखाणियो (पु.)	दिवाळखोर.
दुःखाणू (नपुं.)	दिवाळे.
दुःखुं (नपुं.)	कर्ज.
दुःखावर (पु.)	परदेश.
दुःखडो (पु.)	मार्क.
दुःखट (स्त्री)	धांव.
दुःखट (वि.)	दीड.
दुःखडियुं (नपुं.)	दिडकी.
दुःखडुं (वि.)	दिडकें, दिडपट.
दुःखरणी (स्त्री)	मार्गदर्शन.
दुःखरियुं (नपुं.)	दोरवा.
दुःखरो (पु.)	दोरा.
दुःखडक (पु. नपुं.)	डोहाळे.
दुःखडितर (पु.)	दाहित्र.
दुःखडुं (वि)	कठीण.

ध

धडके (पु.)	धक्का.
धडारो (पु)	वाक, धुसफूस.
धडश (स्त्री)	उत्साह.
धडग (स्त्री)	बावटा.

धडडो (पु.)	धडाका.
धडडियाणी (स्त्री)	मालकणि, बायको.
धडणी (पु.)	नवरा, मालक.
धडडिंग (नपुं)	ढोंग.

धन (नपुं.)	दौलत.
धनेतर (वि.)	श्रीमंत.
धनेकुं धनेर }	(नपुं.) धान्यांतला पोरा.
धप्पो धप्पो }	(पु.) धपाटा.
धप्पो (पु)	छप्पा.
धमः (स्त्री)	धमक.
धमात्र (स्त्री)	धांदरु, गोंधळ.
धरती (स्त्री)	पृथ्वी.
धरतीकंप (पु)	धरणीकंप.
धरभूण जडभूण }	(नपुं.) पाळं मूळं.
धरी (स्त्री)	आंम.
धंधो (पु)	धंदा.
धाक (स्त्री)	धाक.
धाड (स्त्री)	दरोडा.
धाणी (स्त्री)	लाही.
धातु (स्त्री)	धातु.
धापुं (नपुं.)	छप्पा.
धाग (स्त्री)	धार.
धाराधोरण (नपुं.)	कायदाकानू.
धारुं (वि.)	ठरवेल्लें, कल्पिल्लें
धाव (स्त्री)	दाई, आया.
धावणु (नपुं.)	आईचें दूध.
धांधण (नपुं.)	दंगा.

धिगुं (वि.)	मजबूत, लठ्ठ.
धाडतुं (वि)	धगधगीत.
धीमाश धीमुं }	(वि) हळू, सावकाश.
धीरण (स्त्री)	धीर.
धीरधर (स्त्री)	पैसे कर्जाऊ [देणें].
(डरवा)	
धीरं (वि.)	शांत, हळवें.
धुग्गरी (स्त्री)	कंप.
धुतारो (पु.)	ठक.
धुन (स्त्री)	नाद.
धुमाडे (पु.)	धूर.
धुमस (स्त्री)	धुकें.
धुणी (स्त्री)	धूर.
धुण (स्त्री)	माती.
धूसरी (स्त्री)	धुरा.
धो (पु.)	प्रवाह, घाव, [कपड्यावर].
धोडो (पु.)	धोपटणे.
धोपो (पु)	धोका.
धोध (पु.)	धबधबा.
धोरणु (नपुं.)	वळण, श्रेणी, इयत्ता.
धोरी (वि.)	मुख्य.
धोत्र (स्त्री)	धपाटा.
धोवडाभणु (स्त्री)	धुलाई.
धोणूं (वि)	पांढरे.
ध्यान (नपुं.)	लक्ष.

न

नकुटुं (वि.)	नकटें.
नकुल (स्त्री)	नकल.
नकुशे। (पु.)	नकाशा.
नकामुं (वि.)	निरुपयोगी.
नकोयडो। (पु.)	कडकडीत (उपवास).
नकर (वि.)	भरीव.
नकी (वि.)	नकी.
नखरो। (वि.)	नखरा.
नखियु (नपुं.)	नखकापें.
नखाह (नपुं.)	सत्यानाश.
नगाह (वि.)	उक्तें.
नगाइं (नपुं.)	नगारा.
नगर (स्त्री)	दृष्टि, लक्ष, दृष्ट.
नगुवुं (नपुं.)	किरकोळ.
नडाइं (वि.)	वाईट.
नडोर (वि.)	वाईट.
नड (स्त्री)	हरकत.
नथी	नाहीं.
नन्ने। (पु.)	नन्ना.
नपास (वि.)	नापास.
नकट (वि.)	बेशरम.
नडे। (पु.)	नफा.
नखणुं (वि.)	अशक्त.
नभाव (पु.)	निभाव.

नम'धुं (वि.)	निर्माल्य, बावळट.
नभूने। (पु.)	नमुना.
नरम (वि.)	मऊ.
नरसुं (वि.)	वाईट.
नयुं (वि.)	केवळ.
नयइं (वि.)	रिकामें.
नवराश	} (स्त्री) रिकामपणा.
नवरध	
नवलिका (स्त्री)	लघुकथा.
नवशेकुं (वि.)	केामट.
नवसार (पु.)	नवसागर.
नवाध (स्त्री)	नावीन्य.
नवाणुनी (स्त्री)	विशेष फरक.
नयुं (वि.)	नवें.
नवेली	} (स्त्री) नववधू.
नवेदा	
नस (स्त्री)	शीर.
नसंतान (वि.)	निसंतान.
नसीय (नपुं.)	नशीब.
नस्तर (नपुं.)	काप, चीर.
नस्तर भूकुं	गळू वगैरे कापणें.
नहेर (स्त्री)	कालवा.
नडोर (पु.)	बांचकारा, नख.
नण (पु.)	नळ.
नंग (नपुं.)	नग, हिरा.

ना	नाही.	नाणयुं (नपुं.)	नरसाळें, नळी.
नाणुं (वि.)	नग्न.	नाणुं (नपुं.)	नाला.
नाय (पु.)	नाच.	निशाश (स्त्री)	निर्यात.
नाडुं (नपुं.)	नाडी, आगवळ.	निभाडे } (पु.)	(कुभाराचा)
नाणां (नपुं.)	पैसे.	निभाडे }	आवा.
नात (स्त्री)	जात.	निशा (स्त्री)	पाटा, रात्र.
नातडं (नपुं.)	पाट लावणें, न्हावेर, विधवा पुनर्विवाह.	निशातरे (पु)	वरवंटा.
नातीधुं (वि.)	जाताचे एक जातीचे.	निशानी (स्त्री)	खूण, चिन्ह.
नातो (पु.)	नाते.	निशाण (स्त्री)	शाळा.
नादान (वि.)	नादान.	निसासो (पु.)	निःश्वास.
नादार (वि.)	नादार.	नीक (स्त्री)	गटार.
नानकडुं (वि.)	लहानगें.	नीयणु (नपुं.)	सखल.
नानु (वि.)	धा टें, लहान.	नीयुं (वि.)	सखल, ठेंगणें, नीच.
नानुसुनू (वि.)	लहान सहान.	नीपण (स्त्री)	पैदास.
नान्यतर		नीरण (स्त्री)	वैरण (गुरांना).
(जती) (वि.)	नपुंसकलिंगी.	नींद } (स्त्री)	झोंप.
नाम (नपुं.)	नाम, नांव.	नींदर }	
नामंजूर (वि.)	नांजूर.	नुकसान (नपुं.)	नुकसान.
नामायुं (वि.)	प्रख्यात, नामांकित	ने	आणि.
नामुं (नपुं.)	जमाखर्च.	नेतर (नपुं.)	वेत.
नाक्षयक (वि.)	नालायक.	नेडा (पु)	नेफा.
नायणु (नपुं.)	स्नान.	नेम (स्त्री)	नेम.
नवलियो (पु.)	नवरा.	नेकर (पु.)	चाकर.
नावाडेइ (वि.)	अपरिचित.	नेपुं (वि.)	वेगळें, आगळें.
नासाभाग (स्त्री)	पळापळ.	नेध (स्त्री)	नोंद, टांचण.
नासापास (वि.)	निराश, निष्कळ.	न्यात (स्त्री)	जात. (caste),
		न्याय (पु.)	न्याय.
		न्यात (स्त्री)	जेवणावळ.

प

पकवान (नपुं.)	पकवान्न.	पडदो (पु.)	पडदा.
पम्पवाडिक (वि.)	प्राक्षिक.	परसाण (स्त्री)	परसुं.
पम्पवाडियुं		पडण (नपुं.)	आवरण.
(नपुं.)	पंधरवडा.	पडाव (पु.)	छावणी, मुक्काम.
पगधियुं (नपुं.)	पायरी.	पडियो (पु.)	द्रोण.
पगरभुं (नपुं.)	पादत्राण.	पडी (स्त्री)	} पुडी.
पगलां (नपुं.)	पावले, पादुका.	पडीकुं (नपुं.)	
पगरस्तो (पु.)	पायवाट.	पडोश (पु.)	शेजार.
पगी (पु.)	माळी, रखवालदार.	पणु (पु.)	प्रतिज्ञा.
पछव डे (अ.)	मागें.	पनधट (पु.)	घाट, पाणवठा.
पछान (वि.)	मागासलेलें.		(नदी वगरेचा)
पछीत (वि.)	पाठी मागचा भाग.	पतन (नपुं.)	पडती.
	(घराचा).	पतराज (स्त्री)	पत्रास.
पछी (अ.)	नंतर.	पतराणी (स्त्री)	पत्रावळ.
पछेडी (स्त्री)	पासोडी.	पतरं (नपुं.)	पत्रा.
पजवणु (स्त्री)	पीडा.	पतंग (पु स्त्री)	पतंग.
पटारो (पु.)	पेटारा.	पतंगियुं (नपुं.)	फूलपांखरू.
पटिया (नपुं.)	केंसांचे फुगे.	पतासुं (नपुं.)	बत्तासा.
पटेल (पु.)	पाटील.	पतुं (नपुं.)	पान.
पटी (स्त्री)	पट्टी.	पत्ता (पु.)	पत्ता.
पड (नपुं.)	पापुद्रा, पुड.	पथरी (स्त्री)	(रस्त्यावरची)
पडभुं (नपुं.)	कूम, बाजू.		खडी, बारीक
पडधो (पु.)	प्रतिशब्द.		चपटा खडा.
पडछायो (पु.)	सांवली.	पथरो (पु.)	दगड.
पडतर (वि.)	पडीत.	पथारी (स्त्री)	अंधरूण.
पडती (वि.)	पडती.	पथर (पु.)	फत्तर, दगड.

पधराभण्डी (स्त्री)	खानगी, बोलवण.
पनाथ (स्त्री)	होडी.
पनियारी } (स्त्री)	पांगी भरणारी
पनिहारी }	(स्त्री).
पनेा (पु.)	कापडाचा पन्हा.
पनेाती (स्त्री)	दुर्दशा.
पनेातुं (नपुं.)	शुभ.
परभ (स्त्री)	पारख.
परगण्टु (वि)	परोणकारी.
परगाभ (नपुं)	परगांव.
परचूरण (नपुं.)	खुर्दा.
परच्ये (पु.)	परिचय.
परपोटा (पु.)	बुडबुडा.
परभ (स्त्री)	पाणपोई.
परभीड्युं	
(नपुं.)	लखोटा.
परवानेा (पु)	परवाना.
परवश (वि.)	पराधीन.
परसाद (पु)	प्रसाद.
परसेवेा (पु)	घाम.
परायुं (वि.)	परकें.
पगर (अ.)	तिगस्तां.
परिस्थाम (नपुं.)	परिणाम.
प३ (नपुं.)	पू.
प३ं (नपुं.)	उपनगर.
परेण्णो (पु)	पाहुणा.
परेठ	
परेदियुं } (नपुं.)	प्रमात.

पत्र (स्त्री)	} क्षण.
पलकारे! (पु.)	
पलाडी (स्त्री)	
(वाणवी)	मांडी. (घालणें).
पद्लुं (नपुं.)	हुंडा, एक वजन.
पवन (पु.)	वारा.
पवाली (स्त्री)	लहान फुलपात्र.
पवाळुं (नपुं.)	फुलपात्र.
पशु (नपुं)	पशु.
पसती (स्त्री)	भाऊबीज.
पसंद (वि.)	पसंत.
पसीनेा (पु.)	घाम.
पस्तावेा (पु.)	पश्चात्ताप.
पडाड (पु.)	पहाड.
पडाण्णो (पु.)	दगड, धोंडा.
पडेरवेश (पु.)	पोषाख.
पडेरै (पु)	पहारा.
पडेंच (स्त्री)	पावती.
पडेंचेलुं (वि.)	पकें, वस्ताद.
पडोर (पु.)	घटिका.
पडोगुं (वि.)	रुंद.
पंभी (नपुं.)	पक्षी.
पंभो (पु)	पंखा.
पंय (नपुं.)	पंच.
पंयात (स्त्री)	पंचाईत.
पंयियुं (नपुं.)	पंचा.
पंणे (पु)	पंजा.
पंड (अ.)	स्वतः.

पार्ध (स्त्री)	पे.	पाथराणुं (नपुं.)	बिछायत, बैठक.
पाउन्ड (पु.)	पौंड, पाउन्ड.	पाधर (वि.)	गांवाची सीमा.
पाक (पु.)	पाक.	पाधरं (वि.)	सरळ, लगेच.
पाकट (वि.)	पोक्त.	पान (नपुं.)	पान.
पाकी (स्त्री)	हरताळ.	पायमाल (वि.)	पायमाली.
पाकुं (वि.)	पिकलेलें, दढ, मजबूत.	पायरी (स्त्री)	पायरी.
पाभंड (नपुं.)	ढोंग.	पार (पु.)	अंत, सीमा, पार.
पाछडुं (वि.)	मागचें.	पारकुं (वि.)	परकें.
पाछुं (वि.)	पुन्हां.	पारणुं (नपुं.)	पाळणा.
पाट (स्त्री)	धातूची वांट, साबूचा बार.	पारधी (पु.)	पारधी.
पाटनी (स्त्री)	निरी.	पारंगत (वि.)	संपूर्ण माहितगार.
पाटणे (पु.)	पाट.	पारावार (वि.)	अपार.
पाटली (स्त्री)	बसायचें बाक.	पारो (पु.)	पारा.
पाटियुं (नपुं.)	शाळेंतला फळा.	पाक्षव (पु.)	साडीचा पदर.
पाटियुं (नपुं.)	फळी.	पावडी (स्त्री)	खडाव.
पाटी (स्त्री)	पाटी.	पावडे (पु.)	फावडा.
पाडुं (नपुं.)	लाथ.	पावती (स्त्री)	पावती.
पांटे (पु.)	रेल्वेचा रुळ, पंढा. (Bandage)	पावरधुं (वि.)	कुशळ.
पाठ (पु.)	घडा, धार्मिक ग्रंथांचें वाचन.	पासो (पु.)	फांसा.
पाड (पु.)	उपकार, आभार.	पाण } (स्त्री)	तलावाचा वगैरे कसलाही बांध.
पाडपडोशी (पु.)	शेजारपाजार.	पांथ (स्त्री)	पंथ.
पाणी (नपुं.)	पाणी.	पांथडी (स्त्री)	पाकळी.
पातणुं (वि.)	पातळ.	पांथियुं } (नपुं.)	एक बाजू, लहानसा तुकडा, पंथ.
पात्र (वि.)	योग्य.	पांथु } (नपुं.)	
		पांथरं (नपुं.)	पिंजरा.
		पंथी (स्त्री)	कंसाचा भांग.
		पांढडुं (नपुं.)	पान.
		पांसरं (वि.)	सरळ.

पिछाण (स्त्री)	माहिती.
पितराध (वि.)	चुलत.
पियर } (नपुं.)	माहेर.
पियेर }	
पिरसण (नपुं.)	वाढणें.
पिस्तोल (स्त्री)	पिस्तूल.
पीछा (पु.)	पिच्छा.
पीठुं (नपुं.)	बाजार.
पीणुं (नपुं.)	पेय.
पीणुं (वि.)	पिवळें.
पीछुं (नपुं.)	पीस.
पुप्त (वि.)	पोक्त.
पुरवार (वि.)	शाबीत.
पुरावो (पु.)	पुरावा.
पूछडुं (नपुं.)	शेपूट.
पूण (स्त्री)	पूजा.
पूमडू (नपुं.)	कापसाचा बोळा.
पूर (नपुं.)	पूर.
पूरं (वि.)	संपूर्ण.
पूण (स्त्री)	दौलत.
पूणो (पु.)	केर.
पेक (वि.)	पक्का, हुशार.

पेय (पु.)	पेंच, फिरकी.
पेटी (स्त्री)	पेटी.
पोतीकुं (वि.)	स्वतःचें.
पोतुं (नपुं.)	घडी (कापसाची किंवा कापडाची)
पोपडो (पु.)	पोपडा, कवंदी.
पोल } (नपुं.)	पोकळी.
पोलपोल }	अंदाखुंदी.
पोलाणु (नपुं.)	पोकळी.
पोलुं (वि.)	पोकळ.
पोश (पु. स्त्री)	पसा.
पोण (स्त्री)	बोळ, गल्ली.
पोंक } (पु.)	हुरडा.
पोंभ }	
पोया (पु.)	पोहे.
प्रकट (वि.)	प्रगट.
प्रकरण (नपुं.)	प्रकरण.
प्रभू (पु.)	प्रभू.
प्रमाण (नपुं.)	प्रमाण.
प्रसंग (पु.)	प्रसंग.
प्राण (पु.)	प्राण.
प्रेम (पु.)	प्रेम.

फ

फडरो (पु.)	परिच्छेद.
फडड (वि.)	सुंदर, स्वच्छंदी.
फजेती (वि.)	फजिती.
फडको (पु.)	फडका.

फडयो (पु.)	फडशा.
फनेड (स्त्री)	फते.
फणा (वि.)	फणा.
फरक (पु.)	फरक.

हरकडी (स्त्री)	भिरभिरें.
हरज (स्त्री)	कर्तव्य.
हरजंद (नपुं.)	संतति.
हरमान (नपुं.)	हुकूम.
हरास (पु.)	चपराशी.
हराण (नपुं.)	फराळ.
हरियाद (स्त्री)	फिर्याद.
हरेल (वि.)	अनुभवी.
हण (नपुं.)	फळ.
हलाणुं	फलाणें, अमूक.
हणियुं (नपुं.)	गल्ली.
हाजल (वि.)	जास्त.
हाट } (स्त्री)	भेग,
हाड }	चीर.
हानस (नपुं.)	कंदील.
हानी (वि.)	नाशवंत.
हायदो (पु.)	फ यदा.
हारगत (वि.)	फारकत.
हारस (नपुं.)	फार्स.
हाण (स्त्री)	घसका.
हाणियुं (नपुं.)	फेटा.
हाणो (पु.)	वांटणी.
हांटो (पु.)	फाटा.

हांहां (नपुं.)	व्यर्थ मेहनत.
हास (स्त्री)	कुपळ.
हिकर (स्त्री)	काळजी.
हिकुं (वि.)	निस्तेज.
हिटकार (पु.)	धिकार.
हिदा (वि.)	खूग.
हीणु (नपुं.)	फेम.
हुंको (पु.)	फुगा.
हुरसद (स्त्री)	फुरसद.
हुंठ (स्त्री)	फुंकर.
हुर (पु.)	फरक, घेरी.
हरियो (पु.)	फेरीवाला.
हरी (स्त्री)	फेरी.
हुराव } (पु.)	फैलाव.
हुरवे }	
हंसने (पु.)	निकाल.
हंटो (पु.)	फेटा.
हंक (वि.)	व्यर्थ.
हाडली (स्त्री)	पुळी, फोड.
हातरं (नपुं.)	सालपट.
हारम (स्त्री)	सुवाम.
हाइं (नपुं.)	पावमाचा थेंब.
हशी (वि.)	फोफशी.

व

वडवड (स्त्री)	} वडवड.
वडवाट (पु.)	
वडारी (स्त्री)	ओकारी.

वपारो (पु.)	कटकट.
वपतर (नपुं.)	चिलखत.
वपियो (पु.)	टाप (शिवणाची).

अभोध (स्त्री)	बीठ, पोकळी.
अगाड (वि.)	बिघाड.
अगासुं (नपुं.)	जांभई.
अगीथो (पु.)	बाग.
अयकुं (नपुं.)	घास, तुकडा.
अयत (वि.)	बचत.
अयपणु (नपुं.)	बाळपण.
अयरवण (वि.)	लेकुरवाळी.
अयाव (पु.)	बचाव.
अयी (स्त्री)	मुका, पापा.
अय्युं (नपुं.)	पिल्लं.
अम्भर (नपुं.)	बाजार.
अटकुं (नपुं.)	तुकडा (भाकरीचा).
अट्टो (पु.)	बट्टा.
अडाश (वि.)	मोठेपणा, अहंकार.
अणुगुं (नपुं.)	तुतारी.
अत्ती (स्त्री)	दिवा, वात.
अदभो (स्त्री)	दुगंधी.
अदभाश (वि.)	बदमाश.
अधुं (वि.)	सगळें.
अनाव (पु.)	घटना. (Incident)
	सख्य.
अनावट (स्त्री)	नकली.
अपोर (स्त्री)	दुपार.
अक्षारो (पु.)	उकाडा.
अअरयी (पु.)	बबरजी.
अअयक (वि.)	मूर्ख.

अमथुं (वि.)	दुपंट.
अरकतः (स्त्री)	:अर्थ, सार, तात्पर्य.
अरछट (वि.)	चरंचरीत, खरखरीत. :
अरड (वि.)	लवकर फुटण्याजोगें.
अरणी (स्त्री)	बरणी.
अरतरक्ष (वि.)	बडतर्फ.
अरक्ष (पु.)	बर्फ.
अरआद (पु.)	व्यर्थ, फुकट.
अरड (स्त्री)	ओरड.
अण (नपुं.)	बळ.
अक्षके (अ.)	किंबहुना, परंतु.
अला (स्त्री)	पीडा.
अणियो (वि.)	बलवान.
अजून (नपुं.)	विमान.
अडरं (नपुं.)	दुहेरी.
अडादुर (वि.)	बहादूर.
अडानुं (नपुं.)	मिश, कारण.
अडार (अ.)	बाहेर.
अडनपणी (स्त्री)	मैत्रीण.
अडराश (स्त्री)	बहिरेपणा.
अडेरं (वि.)	बहिरें.
अडोणुं (वि.)	विशाल, मोठें.
अणतरा (स्त्री)	साग.
अणवे (पु.)	बंड.
अणपो (पु.)	जळफळ.
अंगडी (स्त्री)	बांगडी.
अंगडी (स्त्री)	लहान (बंगला).

अंगणा (पु.)	बंगला.
अंड (नपु.)	बंड.
अंगी (स्त्री)	प्रार्थना.
अंडूक (स्त्री)	बंदूक.
अंध (वि.)	बंद.
अंधमेसतुं (वि.)	बेताचें. (fit)
अंधारणु (नपुं.)	(राज्य) घटना.
अंधियार (वि.)	बांधलेलें.
अंधी (स्त्री)	बंदी.
अधुं (वि.)	सगळें.
अंते (वि.)	दोषे.
अंसरी } (स्त्री)	बांसरी.
अंसी }	
आडोइं (नपुं.)	भोंक, भगदाड.
आधुं (वि.)	बावळट.
आणु (स्त्री)	डाव.
आटली (स्त्री)	बाटली.
आंडुं (वि.)	लांडें.
आणु (नपुं.)	बाण.
आतल (वि.)	ठयर्थ.
आथ (स्त्री)	मिठी.
आथोडियुं (नपुं.)	फुकट मेहनत.
आद (वि.)	बाद.
आध (पु.)	हरकत.
आधा (स्त्री)	नवस.
आपत (स्त्री)	बाबत.
आपरां (नपुं.)	जावळ.

आमणु (पु.)	ब्राह्मण.
आयडी (स्त्री)	बाई, बायको.
आयलुं (वि.)	दुर्बल, बाईलवेडा.
आइं (नपुं.)	बंदर.
आवलुं (नपुं.)	बाहुलें, पुतळा.
आवे (पु.)	गोसावी.
आहोश (वि.)	बहादुर
आणडछेर (स्त्री)	बालसगोपन.
आणप (स्त्री)	बाळसें.
आणूंभोणूं (वि.)	भोळें भाबडें.
आणोतियुं (नपुं.)	दुपटें.
आंकडे (पु.)	बाक.
आंडियुं (वि.)	लांडें.
आंधी दडिनुं (वि.)	टणक बांध्याचें
आंय (स्त्री)	बाही.
आिछानुं (नपुं.)	बिछाना.
आिना (स्त्री)	हकीकत.
आिरद (नपुं.)	प्रतिज्ञा.
आिराजमान (वि.)	विराजमान.
आिरादर (पु.)	महाशय.
आिरद (नपुं.)	ब्रीद.
आिस्तरो (पु.)	वळकटी.
आिहामणुं (वि.)	भीतिदायक
आि } (नपुं.)	बी.
आिज }	
आिक (स्त्री)	भीति.

भीयार् (वि.)	बिचारें.
भीष्णुं (वि.)	दुमरें.
भीडी (स्त्री)	विडी.
भीषुं (नपुं.)	छाप.
भीमार (वि.)	आजारी.
भीमारी (स्त्री)	आजार.
भीत्री (स्त्री)	बेलाचें झाड, बेल.
भुटी (स्त्री)	डिझाईन.
भुट्टो (पु.)	बुटा.
भुड्डुं (वि.)	बोथट.
भुड्यल (वि.)	बावळट.
भुद्धुं (वि.)	म्हातारें.
भुढापे (पु.)	म्हातारपण.
भुमरायु (नपुं.)	आरडाओरडा.
भुमाट (स्त्री)	
भुरभे (पु.)	बुरखा.
भुरज (पु.)	घुरुज.
भूय (नपुं.)	बूच.
भूयुं (वि.)	अनालंकृत, नकटें (नाक).
भूढियो (पु.)	मोठा वानर.

भूम (स्त्री)	भोरड.
भूरु (वि.)	वाईट.
भैयैन (वि.)	बेचैन.
भेजववाणी (वि.)	गोर (स्त्री).
भेटी (स्त्री)	बेटी.
भेठक (स्त्री)	वैठक.
भेटी (स्त्री)	बेडी.
भेडोण (वि.)	बेडोल.
भेपरवा (वि.)	बेपरवा.
भेयाडपूं (वि.)	घाबरलेलें.
भेभान (वि.)	बेशुद्ध.
भेवडुं (वि.)	दुहेरी.
भेसतुं (वि.)	बरोबर. (Fit)
भैरी (स्त्री)	वाई, बांयक्रे.
भेड (स्त्री)	गुफा.
भेडुं (वि.)	बोडकें.
भेएणी (स्त्री)	भवानी.
भेल (पु.)	शब्द.
भेलायाली (स्त्री)	भांडम.
भेली (स्त्री)	भाषा.

भ

भगवान (पु.)	देव.
भडियारभानुं (नपुं.)	भटारखाना.
भडी (स्त्री)	भडी.
भड्डो (पु.)	जाळ, उवाला.

भणुतर (नपुं.)	शिक्षण.
भथुं (नपुं.)	मत्ता.
भमरडो (पु.)	भोवरा.
भमरो (पु.)	भुंगा.
भरयक (वि.)	भरगच्च.

भरत (नपुं.)	भरतकाम.
भरथार (पु.)	भ्रतार.
भरवाड (पु.)	धनगर.
भरोसा (पु.)	भरोसा.
भलमनसाध } भलाध }	(स्त्री) चांगुलपणा.
भलामणु (स्त्री)	रिफारस. (Recommendation)
भलीवार (पु.)	तात्पर्य, सार.
भलुं (वि.)	चांगलें.
भव (पु.)	जन्म, आयुष्य.
भवाडे (पु.)	फार्स.
भंग (पु.)	भंग.
भंगाणु (नपुं.)	मोडतोड, तूट.
भंगार (स्त्री)	भांड्याची मोड.
भंडोण (पु.)	भांडवल.
भंपोल (वि.)	बबालें.
भाग (पु.)	भाग.
भागोण (पु.)	गांवाची शीव.
भांयुंतूयुं (वि.)	मोडकें तोडकें.
भाणभूणा (पु.)	अतिशय स्वस्त, अतिशय हल्क्या प्रतीचें.
भाहुं (नपुं.)	नदीचें वाळवंट.
भाडवात } भाडुत }	(नपुं.) बिन्हाड, भाडूत.
भाडुं (नपुं.)	भाडें.

भाणुवेवार (पु.)	रोटी व्यवहार.
भणुं (नपुं.)	वाढलेलें ताट.
भात (स्त्री)	डिझाईन.
भान (नपुं.)	शुद्ध
भाभे (पु.)	भाबडा.
भायणे (पु.)	पुरुष, नवरा.
भार (पु.)	वजन, अपचन, जबाबदारी.
भारी (वि.)	भारी.
भारे (वि.)	वजनदार, मुश्कील, किंमती, पचायला जड.
भारे (अ.)	कमाल.
भाव (पु.)	भाव.
भाण (स्त्री)	पत्ता, शोध
भांग (स्त्री)	भाग (एक पेय).
भागडेड (स्त्री)	मोडतोड.
भांगगड (स्त्री)	भानगड.
भांडुं (नपुं.)	भावंडें.
भांभरभोणूं (नपुं.)	भोळा भाबडा.
भिक्षा (स्त्री)	भिक्षा.
भिण्णारयोट (वि.)	भिकारडें.
भिण्णारी (पु.)	भिकारी.
भिलभो (पु.)	बिब्बा.
भिड्डु (पु.)	भिड्डु, खेळांतला पार्टनर.
भिस्ती (पु.)	पखाली.

मिगडुं (तपुं.)	खवला.
भीष (स्त्री)	भीक.
भीड (स्त्री)	गर्दो, पैशाची टंचाई.
भीनाश (वि.)	जोल.
भीनुं (वि.)	ओलें.
भील (पु)	भिल्ल.
भुस्त्रो (पु.)	उडी.
भूकरी (स्त्री)	भुगा, चुरा.
भूष (स्त्री)	भूक.
भूषणं (वि.)	करडें.
भुं (वि.)	उपाशी.
भूल (स्त्री)	चूक.
भूसुं (नपुं.)	भुस्सा.
भुंगणी (स्त्री)	नळी, फुंकणी.
भुंडुं (वि)	वाईट, खराब.

भगदूर (स्त्री)	हिंमत.
भक्षान (नपुं.)	इमारत.
भक्तो (पु.)	मक्का.
भक्ष्णीयुम (वि.)	अतिकंजूस.
भगतुं (वि.)	मोकळें.
भगा (स्त्री)	जागा.
भद्रमघाट (पु)	घमघमाट.
भछवे। (पु)	मचवा.
भण्युत (वि.)	मजवूत.
भजा (स्त्री)	मजा.

भो (पु.)	मय.
भेष (पु.)	भीक दीक्षा.
भेषड (स्त्री)	डोंगर, कडा.
भेग (पु.)	मिश्रण.
भेज (पु)	ओल.
भेट (स्त्री)	भेट.
भेद (पु)	भेद.
भेण (स्त्री)	मिश्रण.
भेंडो (पु.)	भोक ड.
(त एवो)	(पसरणें).
भोग (पु.)	भोग.
भे.नियुं (वि.)	माहितगार.
भोणूं (वि)	भोळें.
भोडुं (वि.)	चाट.
भे य (स्त्री)	जमीन.
भारभानुं (नपुं.)	मालगाडी.

म

मजूर (पु.)	मजूर.
मटकुं (नपुं.)	क्षण, डोक्याची उघडझाप.
मटोडी (स्त्री)	माती.
मडडुं (नपुं.)	प्रेत.
मथुको (पु.)	मणका, मणी.
मथी (स्त्री)	उणोब.
मत (पु.)	मत.
मतत्रय (पु.)	मतलब.
मता (स्त्री)	मत्ता.

भयङ्क (नपुं.)	मुख्य स्थान.
भयामयु (स्त्री)	मेहनत.
भयणुं (नपुं.)	शीर्षक.
भदद (स्त्री)	मदत.
भदार (स्त्री)	आधार.
भदारी (पु)	गारुडी.
भध (नपुं)	मध.
भन } (नपुं.)	मन.
भनणो } (पु.)	
भना (स्त्री)	मनाई.
भनोयत्न (नपुं.)	उदाहरण संग्रह. (गणिताच्या पुस्तकांतल्या)
भभरा (पु.)	चुरमुरे.
भरयुं (नपुं.)	मिरची.
भरीज्यात (वि.)	स्वयंस्कूर्त.
[इरीज्यात (वि.)	सक्तचिं.
भरणु (स्त्री)	मर्जी.
भरद (पु.)	पुरुष.
भरहूम (वि)	कैलासवासी.
भरोड (पु.)	वळण. (अक्षराचें)
भलम (पु)	मलम.
भवाध (स्त्री)	साय.
भश्करी (स्त्री)	थट्टा.
भरघे (पु.)	लोणी.
भसायु (पु.)	स्मशान.
भसालो (पु)	मसाला.
भसे (पु.)	चामखीळ.

भहेणुं (नपुं.)	खॉचक शब्द.
भहेतो (पु.)	पंतोजी, कारकून.
भहेल्लो } (पु.)	अळी, गळी.
भहेल्लो }	
भंजूर (वि.)	मंजूर.
भंतर } (पु)	मंत्र.
भंत्र }	
भंद्वाड (वि.)	आजारपण.
भागुं (नपुं.)	लग्नाची मागणी.
भाणयुं (वि.)	सहोदर.
भाळा (स्त्री)	मर्यादा.
भाठी (स्त्री)	माती.
भाडुं (वि.)	वाईट.
भायुरु (पु.नपुं.)	मनुष्य.
भाता (स्त्री)	देवी.
भयातोड (वि.)	कठिण.
भाथोडु (वि)	पुरुषभर.
भादणियुं (नपुं.)	जिवती.
भान (नपुं)	मान, प्रतिष्ठा.
भानता (स्त्री)	नवस.
भानीतुं (वि.)	आवडतें.
भाण (नपु.)	माप
भाइक (वि)	अनुकूल, प्रमाणें, योग्य.
भाइकसर (अ.)	प्रमाणबद्ध.
भाशी (स्त्री)	माफी.
भायकांगडुं (वि.)	काडी पहिलवान.
भाइं (स.)	माझें.

भालमिलकत (स्त्री)	मालमत्ता.
भालमसाक्षो (पु.)	माधन सामुग्री.
भालिक (पु.)	मालक, देव.
भालूम (वि.)	माहेती.
भावगत (स्त्री)	संभाळ. चाकरी.
भावहुं (नपु.)	वळीवाचा पाऊस.
भावे (पु.)	खवा.
भागो (पु.)	घरटें.
भांगडं (वि.)	घारे (घान्या डोळ्याचें).
भांडवे (पु.)	मांडव.
भांणी (स्त्री)	भाजारपण.
भांडुं } (वि.)	आजारी.
भांडु	
भिज्जानी (स्त्री)	मेजवानी.
भिज्जण (पु.)	मिजास.
भिलकत (स्त्री)	मिळकत.
भीट (स्त्री)	अनिमिष हाष्टि.
भीहुं (नपु.)	मीठ.
भीहुं (वि.)	गोड.
भीहुं (नपु.)	शून्य.
भीहण (नपु.)	लगाचें कंकण.
भीथ (नपु.)	मेण.
भीथियुं (नपु.)	मेणकापड.
भीहुं (वि.)	आंतल्या गांठीचें.
भुकर (वि.)	नियमित, नक्की.
भुकापक्षो (पु.)	भेट, मुकाबला.

भुक्की (स्त्री)	बुक्की.
भुप्पी (स्त्री)	नायक, गांवचा पाटील.
भुगट (पु.)	मुकुट.
भुंजवण (स्त्री)	घोटाळा, गोंधळ.
भुडी (स्त्री)	मूठ.
भुरत (नपु.)	मुहूर्त.
भुरतियो (पु.)	नवरदेव, लग्नाचा मुलगा.
भुरप्पी (वि.)	तीर्थरूप.
भुलनी (वि.) (राप्पुं)	लांबणीवर (टाकण.)
भुलाघात (स्त्री)	मुलाखत.
भुश्केल (वि.)	कठिण.
भुसहर (पु.)	प्रवासी.
भुसीयत (स्त्री)	अडचण.
भुंगुं (वि.)	मुकें.
भुंछ (स्त्री)	मिशी.
भुंछु } (वि.)	बुद्धीनें जड.
भुंढु }	
भुडी (स्त्री)	भांडवल.
भेष (स्त्री)	फाचर.
भेष } (पु.)	पाऊस, ढम.
भेष }	
भेदणी (स्त्री)	गर्दी.
भेदान (नपु.)	मैदान.
भेदी (स्त्री)	मेंदी.
भेदो (पु.)	मैदा, सपीठ.

भेन (पु.)	मेलगाडी.
भेन (पु.)	मळ, केर.
भेनुं (वि.)	घाणेरडें.
भेश (स्त्री)	काजळ.
भेणवणु (नपुं.)	विरजण.
भेणप (पु.)	भेट.
भेजो (पु.)	जमा.
भयत (वि.)	मृत.
भोअरो (पु.)	पुढाकार.
भोंधुं (वि.)	महाग.
भोज (स्त्री)	मौज.
भोजुं (वि.)	विलापी.
भोणुं (नपुं.)	लाट, मोजा.
भोणूद (वि.)	तयार, हजर.
भोडु (वि.)	मोठें.

भोडुं (वि.)	उशीर.
भोदाभोद (अ.)	तोंडातोंडी.
भोवणु } (नपुं.)	पिठात घालतात तें मोहन.
भोवणु }	
भोतियो (पु.)	मोतीबिंदु.
भोभादार (वि.)	प्रतिष्ठित.
भोर (पु.)	मोहोर (अंब्याचा). मार (पक्षी).
भोरली (स्त्री)	मुरली.
भोरस (स्त्री)	साखर.
भोरियो (पु.)	वरयांचे तांदूळ.
भोसाण (नपुं.)	आजोळ.
भोणुं (वि.)	आळणी.
भोधवारी (स्त्री)	महागाई.

य

याद (स्त्री) स्मरण.

याददस्त (स्त्री) स्मरणशक्ति.

र

रकजक (स्त्री) घासाघीस.
 रकम (स्त्री) रकम.
 रकपी } (स्त्री) बाशी.
 रिडपी }
 रपेवाण (पु.) राखणा,
 संभाळणारा.
 रपात (स्त्री) रखेली.
 रप्या (स्त्री) राख.

रधवांट (पु.) कटकट, जळकळाट.
 रण (स्त्री) रेव.
 रण (अ.) थोडें.
 रण (स्त्री) परवानगी, सुटी.
 रणु (अ.) रुजू.
 रजणपट्टी (स्त्री) रखडपट्टी.
 रटणु (नपुं.) मजन.
 रडारोण (स्त्री) रडारड.

२५युं (वि.)	रडें, पॉचट.
२५पुंअ५युं (वि.)	उरलें सुरलें.
२६ (स्त्री)	हट्ट.
२६याणुं (वि.)	मोहक.
२७ (नपुं.)	भैदान, वाळवंट.
२७वास (पु.)	अंतःपुर.
२ती (स्त्री)	गुंज.
२६ (वि.)	रह.
२६यो (पु.)	उत्तर.
२७ारी (पु.)	गवळी.
२७याणु (नपुं.)	गोंधळ, मारामारी, दंगा.
२७युभमणु (अ)	अस्ताव्यस्त.
२७त (स्त्री)	क्रीडा, खेळ.
२७ण (स्त्री)	विनोद, गंमत.
२७ो (पु.)	रवा, गुळाची डेप.
२७ (पु.)	रस, चव, गंमत.
२७सिपुं } (वि.)	रसिक.
२७सीपुं }	
२७ी (स्त्री)	पू, इंजेक्शन.
२७ो (पु.)	भाजोचा रस.
२७ोर्धो (पु.)	आचारी.
२७ोर्ध (स्त्री)	स्वयंपाक.
२७ो (पु.)	रस्ता.
२७ी (स्त्री)	मोठा दोर.
२७ीथ (वि.)	रहिवासी.
२७ीथु (नपुं.)	रहाण्याचें स्थान.
२७ीथी (स्त्री)	रहाणी.

२७तर } (नपुं.)	स्वकष्टाचें.
२७ाडु }	
२७ियाभणुं (वि.)	सुंदर.
२७ (पु.)	रंग.
२७ीभंगी (वि.)	चंगी भंगी.
२७ीपुं (वि.)	रंगेल.
२७ोणी (स्त्री)	रांगोळी.
२७त (वि.)	आनंदित.
२७ोपो (पु.)	बंधव्य.
२७ी (स्त्री)	मोहरी.
२७डी (स्त्री)	राखी.
२७ोडिपुं (वि.)	भस्मी.
२७ (पु.)	ममता, सूर, प्रेम.
२७रथीपुं	
(नपुं.)	सामानमुमान.
२७ (नपुं.)	राज्य.
२७ (वि.)	खुश.
२७ (स्त्री)	रात्र.
२७थ (स्त्री)	रतीब.
२७ुं (वि.)	तांबडें.
२७ो (पु.)	बीळ, वाळूळ.
२७ (स्त्री)	लापशी.
२७त (स्त्री)	सूट, मदत.
२७ाण (पु.)	पद्धति
२७ी (स्त्री)	राग, चीड.
२७थ (पु.)	रूबाब.
२७ाटी (स्त्री)	रोमांच.
२७थत (स्त्री)	लांच.

३ (नपुं.)	कापूस.
३ अ (अ.)	प्रमाणें.
३ दुं (वि)	सुंदर, चांगलें.
३ पियो (पु.)	रुपया.
३ माल (पु.)	रूमाल.
३ डंड (पु.)	रेकॉर्ड.
३ त } (स्त्री)	रेती, माती, वाकू.
३ ती }	
३ ल (स्त्री)	पूर.
३ लो (पु.)	पाट (पाण्याचा).
३ शम (नपुं.)	रेशीम.

३ रेस (अ.)	जरा थोडें.
३ रोडाणु	(Investment)
(३ रतुं) (नपुं.)	भांडवल गुतवणें.
३ रोग (पु.)	रोग.
३ रोज (पु.)	रोज, दिवस.
३ रोणु (स्त्री)	गस्त.
३ रेतुं (वि)	रडवें.
३ रोदणुं (नपुं)	रडकथा.
३ रोडू (पु.)	रुबाब.
३ रोंतुं (वि)	गांवढळ.

ल

लपेशरी (वि.)	लक्षाधीश.
लप्यालेप (पु.)	ललाट लेख.
लगन } (नपुं.)	लग्न.
लग्न }	
लगाम (स्त्री)	लगाम.
लयको (पु.)	लचका.
लट (स्त्री)	केसाची बट, वेणी.
लटार (स्त्री)	फेरफटका.
लडणुं (वि.)	भांडखोर.
लडवाड (स्त्री)	तंटा.
लडाई (स्त्री)	लढाई.
लपलप (स्त्री)	बडबड, लुडबूड.
लपसाणुं (वि.)	घसरून पडण्या- सारखें बुळबुळीत.

लक्षरं (नपुं.)	लफडें.
लवारो (पु.)	बडबड.
लविंग (स्त्री)	लवंग.
लसणु (नपुं.)	लसूण.
लडाणु (नपुं.)	फायदा.
लडावो (पु.)	आनंदोपभोग.
लडेको (पु)	हेळ, मुरका.
लडेणत (स्त्री)	लज्जत.
लडेर (स्त्री)	तरंग, मौज.
लंगर (नपुं.)	नांगर.
लाडुं (नपुं.)	लांकूड.
लाग (पु.)	संधि.
लागट (अ)	सतत.

सागतुं वणगतुं (वि.)	संबंधित.
सागलुं (अ.)	ताबडतोब.
सागवग (स्त्री)	वागवशीला.
सायार (वि.)	लाचार.
साण (स्त्री)	लाज.
साटो (पु.)	बार (साबूचा)
साड (नपुं.)	लाड.
सात (स्त्री)	लाथ.
साह (स्त्री)	लीद.
सापोट (स्त्री)	थप्पड.
सायक (वि.)	लायक.
साव (वि.)	लाल.
सावय (स्त्री)	लालूच.
सावो (पु.)	फाकडा, छटेल.
सावा (पु.)	लाव्हारस.
सास } (स्त्री)	प्रेत
साश }	
साण (स्त्री)	लाळ.
सांधणु (नपुं.)	लंघन.
सांयु (वि.)	लांब.
सिखाम (नपुं.)	लिलांब.
सीटी (स्त्री)	रेघ.
सीपणु (नपुं.)	सारवण.
सील (स्त्री)	शेवाळें.
सीलम (नपुं.)	पाचू.
सीलवो (पु.)	कडधान्याचा ओला दाणा.

सीसीसुडी (वि.)	चढती पडती.
सीलुं (वि.)	हिरवें, ओलें, कच्चें, :ताजें.
सीसुं (वि.)	गुळगुळीत.
सींट (नपुं.)	शेंबूड.
सींटी (स्त्री)	लेंडी.
सुधणियुं (नपुं.)	पोतेरें.
सू } (स्त्री)	झळ.
सूक }	
सूयुं (वि.)	कोरडें.
सुगडुं (नपुं.)	कापड, लुगडें.
सूणु (नपुं.)	मीठ.
सूणो (पु.)	भिताला किंवा जमिनीला असलेलें ओल.
सुमयुं (नपुं.)	घड, लोंबी.
सुडुं (वि.)	लंगडें.
सेणुं (नपुं.)	कर्ज.
सेणुदणु (स्त्री)	ऋणानुबंध.
सेवडदेवड } (स्त्री)	देणें घेणें.
सेवादेवा }	
से.यो (पु.)	लंचंका.
सेाट (पु.)	पीठ.
सेाभ (पु.)	लोभ.
सेाडी (नपुं.)	रक्त.

व

वडरो (पु.)	विक्री.	वपराश (स्त्री)	वापर.
वडी (स्त्री)	संभव.	वडादार (स्त्री)	प्रामाणिक.
वडीलात (स्त्री)	वकिलात.	वय (स्त्री)	वय.
वडर (स्त्री)	प्रतिष्ठा, वजन.	वरस (नपुं.)	वर्ष
वधत (पु.)	वेळ.	वरडुं. } (नपुं.)	दोरखंड.
वधतसर (अ.)	वेळेवर.	वरेडुं. }	
वधाणु (नपुं.)	प्रशंसा.	वराण (स्त्री)	वाफ.
वधूडुं. } (वि)	सुटें, एकटें, मोकळें.	वरियाणी (स्त्री)	बडीशेप.
वधूडुं. }		वलाणु (नपुं.)	वळण.
वगडे (पु.)	रान.	वत्र (स्त्री)	खाज, कंड.
वधार (पु.)	फोडणी.	वत्रुरो (पु.)	ओरखडा.
वयन (नपुं.)	वचन.	वसे (स्त्री)	दशा.
वयलुं (वि.)	मधलें.	वसभुं (वि.)	कठिण.
वय्ये (अ.)	मघ्यें.	वसाणुं (नपुं.)	हिंवाळ्यात खाण्यांत येणारे पौष्टिक पदार्थ.
वछेरी (स्त्री)	वासरुं.	वस्तार (पु.)	कुटुंब विस्तार.
वजन (नपुं.)	वजन.	वस्तारी (वि.)	मोठें कुटुंब.
वटेशरी (स्त्री)	वाटखर्च.	वस्तु (नपुं.)	कथानक.
वडील } (वि.)	थोरलें.	वस्तू (स्त्री)	वस्तु.
वडुं. }		वडाणु (नपुं.)	होडी.
वडकणुं (वि.)	भांडखोर.	वडास (नपुं.)	स्नेह, प्रीति.
वडवाड (स्त्री)	भांडण.	वडीवटदार (पु.)	मामलेदार.
वतन (नपुं.)	मूळ गांव, मायभूमी.	वडु (स्त्री)	बायको, सून.
वतुं (वि.)	जास्तीचें.	वडुवर (स्त्री)	नवी सून.
वधामणी (स्त्री)	शुभसमाचार.	वडेभ (पु.)	शंका.
वधारे (वि.)	विशेष,	वडेर (पु.)	लांकडाचा भुसा.
वधारो (पु.)	वृद्धि.		
वधु (वि.)	विशेष.		

वहेलुं (वि.)	लवकर.
वहेवार (पु.)	व्यवहार.
वहेंयणी (स्त्री)	विभागणी.
वटेणियो (पु.)	} झंझावात.
वावाळोडुं (नपुं.)	
वा (पु.)	वायु. वात.
वाकेइ (वि.)	माहितगार.
वाछट (स्त्री)	पावसाचे शिंतोडे.
वाछडी } (स्त्री)	वासरुं.
वाण्णी (वि.)	योग्य.
वाडी (स्त्री)	बाग.
वाढ (पु.)	काप, चीर.
वात (स्त्री)	गोष्ट, हकीकत.
वाढण (नपुं.)	ढग.
वायडुं (नपुं.)	वातूळ.
वायदो (पु.)	वायदा.
वायरो (पु.)	वारा.
वार (पु.)	वार, दिवस.
वारतहेवार (पु.)	सगसुरीन.
वाराइरती (अ.)	आळीपाळीनें.
वाइं (अ.)	ठीक.
वारो (पु.)	पाळी. (Turn)
वावटो (पु.)	बावटा.
वावट (पु.)	सांथ.
वास (स्त्री)	घाण.

वास (पु.)	मुक्काम.
वासणु (नपुं.)	भांडें.
वासी } (वि.)	शिळें.
वाशी }	
वासीदुं (नपुं.)	केर.
वाडवाड (स्त्री)	वाहवा.
वाण (पु.)	केस.
वाणुं (नपुं.)	रात्रीचें जेवण.
वांक (पु.)	अपराध.
वांकडो (पु.)	हुंडा.
वांकुं (वि.)	वांकडें.
वांयन (नपुं.)	वाचन.
वाधो (पु.)	हरकत.
वांस (पु.)	बांबू.
विजोग (पु.)	वियोग.
विसात (स्त्री)	महत्त्व.
वीतक (नपुं.)	संकट.
वीडुं (वि.)	हिरमुसलें.
वीटी (स्त्री)	अंगठी.
वीटो (पु.)	वेटोळें.
वेणु (नपुं.)	वचन, शब्द.
वेपार (पु.)	व्यापार.
वेर (नपुं.)	वैर.
वेरान (वि.)	वैराण.
वेरो (पु.)	कर.
वेविशाण (नपुं.)	साखरपुढा.
वैदु (वि.)	वैद्यकी.

श

शक (पु.)	संशय, शक.
शप्स (पु.)	इसम.
शठ (वि.)	धूर्त.
शथु (नपुं.)	ताग.
शथुगार (पु.)	शृंगार.
शथ (नपुं.)	प्रेत.
शरत (स्त्री)	करार, आठवण.
शर (वि.)	सुरू.
शरयात (स्त्री)	आरंभ.
शहुर (नपुं.)	शहर.
शियण (नपुं.)	स्त्रीचें पावित्र्य.
शिरस्तो (पु.)	प्रया.
शिंग (स्त्री)	शेंग.
शिंगडुं (नपुं.)	शिंग.

शिगोडो (पु.)	शिगाडा.
शीतणा (स्त्री)	देवी. (Smallpox)
शीशी (स्त्री)	बाटली.
शीजो (पु.)	सांवली.
शुकन (पु.)	शकून.
शेष्ठी (स्त्री)	बढाई.
शेरडी (स्त्री)	उंस.
शेरी (स्त्री)	गल्ली.
शेष (वि.)	बाकी राहिलेळें.
शेष (स्त्री)	प्रसाद.
शोड (स्त्री)	सवत.
शोड (पु.)	शोक.
शोथ (पु.)	हौस, आवड.

स

सप्त (वि.)	टणक, हठ.
सगपथु (नपुं.)	नातें, शरीरसंबंध.
सगवड (स्त्री)	सोय.
सगांसांध (पु.)	सगे सोयरे.
सगीर (वि.)	लहान वयाचें. (Minor)
सगुं (वि.)	नातलग.
सण्णड (वि.)	मजबूत, कठिण.
सण्ण (स्त्री)	शिक्षा.
सटोडियो (पु.)	सट्टेबाज.
सड (वि.)	दिह्मूढ.

सडो (पु.)	कीड.
सठ (नपुं.)	शीड.
सथुफो (पु.)	कळ.
सनान (नपुं.)	दोष, सूतक, स्नान.
सपाडुं (नपुं.)	उपकार.
सम (पु.)	शपथ.
समाधान (नपुं.)	तडजोड.
समीसांण (स्त्री)	तिन्हीसांण.
समुं (वि.)	व्यवस्थित.

सभूण } (वि.)	संपूर्ण; बिलकुल.
सभूणू }	
सभोवडुं (वि.)	बरोबरीचें
सरकार (स्त्री)	सरकार.
सरभुं (वि.)	सारखें, सपाट, सुद्धां, व्यवस्थित, योग्य.
सरधस (नपुं.)	मिरवणूक.
सरत (स्त्री)	स्मृति.
सरनाभुं (नपुं.)	पत्ता.
सरवाणे (अ.)	एकंदरीत.
सरवाणे (पु.)	बेरीज.
(आढ्याडी (स्त्री)	वजाबाकी.)
सरस (वि.)	चांगलें.
सरशीधुं (नपुं.)	शिधासामान.
सरेराश (अ.)	सरासरी.
सलाम (स्त्री)	सलाम.
सलामत (वि.)	खुशाल.
सलाह (स्त्री)	सल्ला.
सवणुं (वि.)	सुलटें.
सवार (नपुं.)	
(स्त्री)	सकेळ.
सवार (वि.)	स्वार.
सवाल (पु.)	प्रश्न.
सस्तुं (वि.)	स्वस्त.
सहारो (पु.)	आश्रय, मदत.
सहियर (स्त्री)	मैत्रीण.
सहु (वि.)	सर्व.

सहेण (वि.)	अल्प.
सहेल (स्त्री)	सहल.
सहेलुं (वि.)	सोपें.
सणंग (वि.)	अखंड.
सणियो (पु.)	गज.
सणी (स्त्री)	
सणे (पु.)	कीड.
संकडामणु (स्त्री)	अडचण.
संगाथ (पु.)	सोबत.
संगेभरभर (पु.)	स्फटिक.
संधरो (पु.)	संग्रह.
संधात (पु.)	सोबत.
संयो (पु.)	यंत्र.
संताकूडी (स्त्री)	लपंडाव.
संताप (पु.)	क्लेश, दुःख.
संदेश (पु.)	निरोप.
संदेशा यक्षाववा	वाटाघाटी करणें.
संदेश (पु.)	शंका.
सण (पु.)	एकजूट.
संभाण (स्त्री)	सांभाळ.
साकर (स्त्री)	खडीसाखर.
साक्षर (वि.)	विद्वान्, लेखक.
सायवणी (वि.)	सांभाळ.
सायुं (नपुं.)	सत्य, खरें, योग्य.
साणुं (नपुं.)	चांगलें, प्रकृतीनें बरें.
साडी (स्त्री)	किंमती पातळः
साथियो (पु.)	स्वस्तिक, रांगोळी.
साथियो पूरवे	रांगोळी काढणें.

सादडी (स्त्री)	चटई.
सादार्ध (वि.)	साधेपणा.
सादुं (वि.)	साधें.
सान (स्त्री)	खूण, संकेत.
सायित (वि.)	शाबीत.
सामदुं (अ)	एकदम.
सामावाणुं (वि.)	विरुद्ध पक्षाचें.
सामुं (वि.)	समोर, विरुद्ध.
सार (पु.)	तात्पर्य, कस.
सारवार (स्त्री)	आजाच्याची चाकरी.
सारासारी (स्त्री)	चांगला संबंध.
सारुं (वि.)	चांगलें, बरें.
साल (स्त्री)	वर्ष.
साल्लो (पु.)	पातळ, लुगडें.
सावकुं (वि.)	सावत्र.
सावयेत (वि.)	सावध.
सावरणी (स्त्री)	केरसुणी.
सांठुं (वि.)	अरुद.
सांठण (स्त्री)	सांखळी.
सांज (स्त्री)	संध्याकाळ.
सिदार्ध (स्त्री)	शिलाई.
सीटी (स्त्री)	शिटी.
सीधुं (वि.)	सरळ.
सीधुं (नपुं.)	शिधा.

सीमंत (नपुं.)	गरोदर
(डोवो)	(असणें).
	पहिलटकरीण.
सीवणु (नपुं.)	शिवण.
सुडान (नपुं.)	सुकाणूं.
सुधड (वि.)	स्वच्छ, टापटीप.
सुतराड (वि.)	सुती.
सुधरार्ध (स्त्री)	म्युनिसिपालिटी.
सुधारो (पु.)	सुधारणा.
सुवावड (स्त्री)	बाळंतपण.
सुंवाणुं (वि.)	मऊ.
सूडू (वि.)	शुष्क.
सूतर (नपुं.)	सूत.
सूठ (नपुं.)	सोंड.
सेंथी (स्त्री)	केंसांचा भांग.
सेणजेण (स्त्री)	सरमिसळ.
सैंडो (पु.)	शतक.
सेगंद (पु.)	शपथ.
सेण्जे (पु.)	सूज.
सेणु (स्त्री)	सपीठ, रवा.
सेाटी (स्त्री)	काठी.
सेाड (स्त्री)	सुगंध, पदर.
सेापारी (स्त्री)	सुपारी.
सेाय (स्त्री)	सुई.
सेायो (पु.)	दाभण.
सेाडामणुं (वि.)	सुशोभित.
सेाण (स्त्री)	वळ.

ह

हठ (स्त्री)	हठ.
हठकायुं (वि.)	पिशाळलेलें.
हठताल (स्त्री)	हरताळ.
हठमेत्रो (पु.)	धक्का.
हथियार (नपुं.)	हय्यार.
हथोडी (स्त्री)	हतोडी.
हह (स्त्री)	हह.
हर (वि.)	प्रत्येक.
हरभ (पु.)	आनंद.
हरहुनर (पु.)	कलाकौशल्य.
हराण (स्त्री)	लिलांव.
हरियाणा (स्त्री)	हिरवळ.
हरीक्ष (वि.)	प्रतिस्पर्धी.
हरीक्षा (स्त्री)	स्पर्धा.
हलकुं (वि.)	हलकें.
हण (पु.)	नांगर (शेतीचा).
हलेसुं (नपुं.)	वल्हे.
हशे	असेल, असो.
हणदर (स्त्री)	हंळद.
हणवे (अ.)	हकूं.
हा	हो.
हाट (स्त्री)	दुकान.
हाडकुं (नपुं.)	हाड.

हाथो (पु.)	दांडा, मूठ.
हानि (स्त्री)	नुकसान.
हाम (स्त्री)	हिंमत.
हार (स्त्री)	भोळ.
हाल	हल्लो.
हालत (स्त्री)	स्थिति.
हालरडुं (नपुं.)	पाळणा (अंगाई गीत).
हांक्ष (स्त्री)	श्वास, दम.
हासियो (पु.)	समास, (Margine)
हांसी (स्त्री)	नाचकी.
हिन्याल (स्त्री)	हालचाल.
हिसाम (पु.)	हिशेब.
हुधड (नपुं.)	दंगा. (Riot)
हुंक्ष (स्त्री)	ऊब.
हुडकी (स्त्री)	उचकी.
हुत (नपुं.)	प्रेम.
हुयु (नपुं.)	हृदय.
हुड (स्त्री)	पैज.
हुंशियार (वि.)	हुशार.
हुंश (स्त्री)	हौस.

